

Oleg POLJAKOV

POLYTONIC LANGUAGES, LANGUAGES WITH PITCH AND SYLLABIC ACCENTS (PHONOLOGICAL ASPECT)

Abstract

The article examines the so-called tonal languages. By different estimates, about a half of the world's languages or even more are tonal. The precision and methods of these estimates are still a matter of discussion. It is not always clear whether these languages are phonologically or phonetically tonal, but scholars often include them in one group.

The paper analyses tonal languages and their prosodic systems from the point of phonology and morphonology, and reveals their differences and peculiarities. The analysis allows to divide them into four groups:

- 1) polytonic languages: Chinese, Vietnamese, Vientiane Lao, Thai and other languages that have a complicated tone system.
- 2) tonal languages or languages with a simple pitch or tonal accent: Swedish, Norwegian, Serbian, some Croatian and Slovenian dialects, Punjabi and other languages that have an opposition of two or three pitch contours.
- 3) languages with syllable accents: Standard Lithuanian and High Lithuanian dialects, some of Limburgish dialects, and some other languages. Their syllable accents are manifested as a certain contrast of prosodic features (intensity, quantity, tonal differences, etc.) within two mores.
- 4) languages with glottalization where there is a prosodic opposition of syllables with a broken intonation, *Stosston*, *stød*, etc. (Low Lithuanian, Latvian, Danish, some Limburgish dialects).

Each of these language groups can be further divided into certain subgroups according to their peculiarities, morphonological structure, and functional use of prosody.

Key words: peculiarities of prosodic systems, tones, polytonic languages, languages with tone oppositions, languages with syllable accents, glottalization as a manifestation of prosodic oppositions.

Politoniskās valodas, valodas ar tonālajiem un zilbes akcentiem (fonoloģiskais aspekts)

Kopsavilkums

Rakstā tiek aplūkotas tā sauktās tonālās valodas. Pēc dažādiem aprēķiniem, pie šīs grupas pieder puse vai vairāk pasaules valodu. Šo aprēķinu precizitāte un metodes joprojām ir diskutējams jautājums. Lai gan ne vienmēr ir skaidrs, vai toņiem šajās valodās ir fonoloģiska vai fonētiska nozīme, pētnieki tās bieži iekļauj vienā grupā.

Rakstā šādas valodas un to prosodiskās sistēmas tiek analizētas fonoloģijas un morfoloģijas aspektā un tiek aplūkotas to atšķirības un īpatnības. Analīze šīs valodas ļauj iedalīt šādās grupās:

- 1) politoniskās valodas: ķīniešu, vjetnamiešu, laosiešu, tajū un citas valodas ar komplikētu toņu sistēmu;
- 2) tonālās valodas jeb valodas ar vienkāršiem tonālajiem akcentiem: zviedru, norvēģu, serbu, daži horvātu un slovēņu valodas dialekti, pandžabu un citas valodas, parasti ar divu vai triju tonālo kontūru opozīciju;
- 3) valodas ar zilbju akcentiem, piemēram, lietuviešu standartvaloda un lietuviešu valodas aukštaišu dialekts, daļa limburgiešu dialektu un dažas citas valodas. Zilbju akcenti izpaužas kā kontrasts starp noteiktām prosodiskām pazīmēm (intensitāte, kvantitāte, tonālas atšķirības u. c.) divu moru robežās;
- 4) valodas ar glotalizāciju, kurās prosodisku opozīciju spēj veidot zilbes ar laužto intonāciju – *Stosston*, *stød* u. tml. (lietuviešu valodas žemaišu dialekts, latviešu valoda, dāņu valoda, daļa limburgiešu dialektu).

Katra no šīm grupām var tikt iedalīta apakšgrupās atkarībā no valodu īpatnībām, morfonoloģiskās struktūras un prosodijas funkcijām.

Atslēgvārdi: prosodisko sistēmu īpatnības, toņi, politoniskās valodas, valodas ar tonālām opozīcijām, valodas ar zilbju akcentiem, glotalizācija kā prosodiskās opozīcijas princips.

Literature

Anderson 1959 – Anderson, Lambert. Ticuna vowels with special regard to the system of five tonemes. *SLE*, 1. Rio de Janeiro: Publicações do Museu Nacional, 1959, 76–119.

- =====
- Bakšienė 2011** – Bacevičiūtė (Bakšienė), Rima. Vakarų aukštaičių kauniškių monoftongų priegaidžių fonetiniai požymiai. *Baltistica*, VII (Priedas), 2011, 13–26.
- Bakšienė 2013** – Bakšienė, Rima. The syllable accents of diphthongs in Marijampolė sub-dialect: the features of pitch and intensity. *Lituanistica*, T. 59, Nr. 1 (91), 2013, 34–42.
- Bakšienė 2016** – Bakšienė, Rima. *Vakarų aukštaičių kauniškių priegaidės: Marijampolės šneka*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2016.
- Bowden 2012** – Bowden, Andrea L. *Punjabi Tonemics and the Gurmukhi Script: A Preliminary Study*. A Thesis submitted to the Faculty of Brigham Young University for the degree of Master of Arts, Brigham Young University. Available online: <https://scholarsarchive.byu.edu/etd/2983/> [accessed on 07.05.2018].
- Bye 2004** – Bye, Patrik. *Evolutionary typology and Scandinavian pitch accent*. Kluwer Academic Publishers, Netherlands, 2004.
- Cahill 2011** – Cahill, Michael. *Tonal Diversity in Languages of Papua New Guinea*. SIL Electronic Working Papers 2011-008, September 2011, 1–22. Available online: https://www.sil.org/system/files/rapdata/11/10/01/111001400370819501514438364076792380756/silewp2011_008.pdf [accessed on 07.05.2018].
- Chasaide, Gobl 2004** – Chasaide, Ailbhe Ní; Gobl, Christer. Voice quality and f0 in prosody: towards a holistic account. *Proceedings of the 2nd International Conference on Speech Prosody 2004, March 23–26*. Japan: Nara, 2004, 189–196.
- Clackson 2007** – Clackson, James. *Indo-European Linguistics: An Introduction*. Cambridge University Press, 2007.
- Dini 2014** – Dini, Pietro U. *Foundations of Baltic Languages*. Vilnius, 2014.
- Dogil, Möhler 1998** – Dogil, Grzegorz; Möhler, Gregor. Phonetic Invariance and Phonological Stability: Lithuanian Pitch accents. *Proceedings of the 5th International Conference on Spoken Language Processing (ICSLP)*. Australia: Sydney, 1998, 75–86.
- Enfield 2007** – Enfield, Nick J. *A Grammar of Lao*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 2007.
- Everett 2003** – Everett, Daniel L. Documenting languages: a view from the Brazilian Amazon. *Language Documentation and Description*, Vol. 1. Peter K. Austin (ed.). London: SOAS, 2003, 140–158.
- Everett 2005** – Everett, Daniel L. Cultural Constraints on Grammar and Cognition in Pirahã. Another Look at the Design Features of Human Language. *Current Anthropology*, Vol. 46, Number 4, August-October 2005. The University of Chicago Press, 2005, 621–646.

- =====
- Garšva 2003** – Garšva, Kazys. Lietuvių kalbos priegaidės. *Kalbų studijos* 4, 2003, 12–16.
- Garšva 2005** – Garšva, Kazys. *Lietuvių kalbos paribio šnektos (fonologija)*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2016.
- Gårding 1989** – Gårding, Eva. Intonation in Swedish. *Working Papers* 35. Dept. of Linguistics and phonetics, Lund University, 1989, 63–88.
- Girdenis 2003** – Girdenis, Aleksas. *Teoriniai lietuvių fonologijos pagrindai*. 2-sis leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- Girdenis 2014** – Girdenis, Aleksas. *Theoretical Foundations of Lithuanian Phonology*. 2nd, rev. and expand. ed. of 2003. English translation by St. Young. Vilnius: Vilnius University, 2014.
- Girdenis, Karosienė 2010** – Girdenis, Aleksas; Karosienė, Vida. *Bendrinės lietuvių kalbos statistinė struktūra: fonologijos dalykai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.
- Gussenhoven, Aarts 1999** – Gussenhoven, Carlos; Aarts, Flor. The dialect of Maastricht. *Journal of the International Phonetic Association*, 29. University of Nijmegen, Centre for Language Studies, 1999, 155–166.
- Gussenhoven, Vliet 1999** – Gussenhoven, Carlos; Vliet, Peter van der. The phonology of tone and intonation in the Dutch dialect of Venlo. *Journal of Linguistics*, 35, 1999, 99–135.
- Hermans 2012** – Hermans, Ben. The phonological representation of the Limburgian tonal accents. *Phonological Explorations: Empirical, Theoretical and Diachronic Issues*. B. Bert & R. Noske (eds.). Berlin/Boston: De Gruyter, 2012, 223–239.
- Hermans, Oostendorp 2000** – Hermans, Ben; Oostendorp, Marc van. Voice–tone interaction in a Limburg dialect. *Linguistics in the Netherlands 2000*. Ed. by Helen de Hoop and Ton van der Wouden. Benjamins Publishing Company, 2000, 81–91.
- Hermans, Oostendorp 2005** – Hermans, Ben; Oostendorp, Marc van. Against the sonority scale: evidence from Frankish tones. *Organizing grammar: Linguistic Studies in Honor of Henk van Riemsdijk*. H. Broekhuis (Ed.) et al. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 2005, 206–221.
- Hollenbach 1984** – Hollenbach, Barbara Elaine. *The Phonology and Morphology of Tone and Laryngeals in Copala Trique (Autosegmental, Clitics, Otomanguean; Mexico)*. The University of Arizona Publisher, 1984. Available online: <https://arizona.openrepository.com/handle/10150/187773> [accessed on 07.05.2018].
- Hoshino, Marcus 1981** – Hoshino, Tatsuo; Marcus, Russell. *Lao for Beginners: An Introduction to the Spoken and Written Language of Laos*. C. E. Tuttle Company, 1981.

- Hyman 2007** – Hyman, Larry M. Tone: Is it Different? *The Handbook of Phonological Theory*. Eds.: John Goldsmith, Jason Riggle & Alan Yu, 2nd Ed. Blackwell, 2007, 483–528.
- Inkelas, Zec 1988** – Inkelas, Sharon; Zec, Draga. Serbo-Croatian Pitch Accent: The Interaction of Tone, Stress, and Intonation. *Language*, 64, 2, 1988, 227–248.
- Jaroslavienė 2010** – Jaroslavienė, Jurgita. *The Phonological System of the Eastern Kaunas Prienai Subdialect* (Summary). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010.
- Kardelis 2017** – Kardelis, Vytautas. Trys klausimai dėl lietuvių kalbos prozodinės sistemos. *Lietuvių kalba* 11, 2017, 1–12.
- Karosienė 2004** – Karosienė, Vida. *Bendrinės lietuvių kalbos vardažodžio šaknies struktūra*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004.
- Kazlauskaitė 2002** – Kazlauskaitė, Rūta. *Pašušvio šnektos fonologinė sistema: vokalizmas ir prozodija*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2002.
- Kazlauskienė 2014** – Kazlauskienė, Asta. *Lietuvių bendrinės kalbos kirčiavimo pagrindai. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2014.
- Krumhansl 2004** – Krumhansl, Carol L. The Cognition of Tonality – as We Know it Today. *Journal of New Music Research*, 33, 3, 2004, 253–268.
- Kudirka 2005** – Kudirka, Robertas. Lietuvių bendrinės kalbos monoftongų priegaidžių akustiniai požymiai. *Acta Linguistica Lithuanica*, 52, 2005, 1–21.
- Kuršaitis 1876 (2013)** – Kuršaitis, Frydrichas. *Lietuvių kalbos gramatika (1876)*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013.
- Kuryłowicz 1968** – Kuryłowicz, Jerzy. *Indogermanische Grammatik*. Bd. II: Akzent – Ablaut. Heidelberg: C. Winter, 1968.
- Laigonaitė 1958** – Laigonaitė, Adelė. *Literatūrinės lietuvių kalbos kirčiavimas*. Vilnius: Mokslas, 1958.
- Leskauskaitė 2004** – Leskauskaitė, Asta. *Pietų aukštaičių vokalizmo ir prozodijos bruožai*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2004.
- Mikulėnienė 2005** – Mikulėnienė, Danguolė. *Cirkumfleksinė metatonija lietuvių kalbos vardažodžiuose, daiktavardžiuose ir jos kilmė*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla 2005.
- Montes Rodríguez 1995** – Montes Rodríguez, María Emilia. Tonología de la lengua ticuna. *Lenguas Aborígenes de Colombia*. Descripciones, 9. Santafé de Bogotá: CCELA, 1995.
- Montgomery-Anderson 2008** – Montgomery-Anderson, Brad. *A Reference Grammar of Oklahoma Cherokee (Ph.D.)*. University of Kansas, May

- 30, 2008. Available online: https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/4212/umi-ku-2613_1.pdf;jsessionid=37CBA1DB07BC-9860F19A7737A89B3F70?sequence=1 [accessed on 07.05.2018].
- Muriniene 2007** – Muriniene, Lina. *Rytinių šiaurės žemaičių fonologija: vokalizmas ir prozodija*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, Vilniaus pedagoginis universitetas, 2007.
- Nguyen, Edmondson 1998** – Nguyễn, Văn Lợi; Edmondson, Jerold A. Tones and voice quality in modern northern Vietnamese: Instrumental case studies. *Mon-Khmer Studies*, 28, 1998, 1–18.
- Odden 1995** – Odden, David. *Tone: African languages. Handbook of Phonological Theory*. Oxford, 1995.
- Pakerys 1982** – Pakerys, Antanas. *Lietuvių bendrinės kalbos prozodija*. Vilnius: Mokslas, 1982.
- Peters 2007** – Peters, Jörg. Bitonal lexical pitch accents in the Limburgian dialect of Borgloon. *Tones and Tunes: Typological Studies in Word and Sentence Prosody (Phonology and Phonetics)*. Eds.: Tomas Riad, Carlos Gussenhoven. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 2007, 167–198.
- Poliakovas 2005** – Poliakovas, Olegas. Filipas Fortunatovas ir indoeuropiečių akcentologijos pradžia. *Baltu filologija*, XIV (1). Rīga: Latvijas Universitāte, 2005, 105–122.
- Poljakov 1997** – Poljakov, Oleg. Über Herkunft und Entwicklung der Silbenakzente im Lettischen. *Baltistica*, XXXII (1), 1997, 57–69.
- Riad 2006** – Riad, Tomas. Scandinavian accent typology. *Sprachtypology und Universalienforschung (STUF)*, 59 (1). Berlin: De Gruyter 2006, 36–55.
- Riad 2014** – Riad, Tomas. *The Phonology of Swedish*. Oxford University Press, 2014.
- Saussure 1894** – Saussure, Ferdinand de. A propos de l'accentuation lituanienne (intonations et accent proprement dit). *Mémoire de la Société de linguistique*, t. VIII, 1894, 425–446.
- Schack 2000** – Schack, Katrina. Comparison of intonation patterns in Mandarin and English for a particular speaker. *University of Rochester Working Papers in the Language Sciences*, Vol. Spring 2000, no. 1, 24–55.
- Shafer 1966–1974** – Shafer, Robert. *Introduction to Sino-Tibetan (Part 1–5)*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1966–1974.
- Smiljanić 2006** – Smiljanić, Rajka. Early vs. late focus: Pitch-peak alignment in two dialects of Serbian and Croatian. *Phonology and Phonetics*, 4-2. Ed. Aditi Lahiri. Laboratory Phonology 8. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 2006, 495–518.
- Stundžia 1995** – Stundžia, Bonifacas. *Lietuvių bendrinės kalbos kirčiavimo sistema*. Vilnius: Petro ofsetas, 1995.

- Sukac 2013** – Sukac, Roman. *Introduction to Proto-Indo-European and Balto-Slavic Accentology*. Cambridge Scholar's publishing, 2013.
- Sukač 2010** – Sukač, Roman. *Topics in the Reconstruction and Development of Indo-European, Balto-Slavic and Proto-Slavic Prosodic Patterns (Morphonological Analysis)*. PhD. Thesis. Brno, 2010.
- Surendran, Levow 2004** – Surendran, Dinoj; Levow, Gina-Anne. The functional load of tone in Mandarin is as high as that of vowels. *Proceedings of Speech Prosody*. Japan: Nara, 2004, 99–102.
- Svecevičius 1964** – Svecevičius, Bronius. *Prostye glasnye sovremennogo litovskogo literaturnogo jazyka*. Kand. dissertacija. Vil'njus: VPI, 1964.
- Swaran, Swati 2013** – Swaran, Lata; Swati, Arora. Laryngeal Tonal characteristics of Punjabi – An Experimental Study. *International Conference on Human Computer Interactions (ICHCI)*, 23–24 Aug. 2013, 1–6.
- Švageris 2016** – Švageris, Evaldas. Pradedant diskusiją dėl Frydricho Kuršaičio priegaidžių rekonstrukcijos. *Lietuvių kalba*, 10, 2016, 1–8.
- Thurgood, LaPolla 2002** – Thurgood, Graham; LaPolla, Randy J. (Eds.) *Sino-Tibetan Languages*. Routledge, 2002.
- Urbanavičienė 2010** – Urbanavičienė, Jolita. *Svirky šnektos fonologinė sistema: vokalizmas ir prozodija*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2010.
- Vaišnienė 2002** – Atkočaitytė (Vaišnienė), Daiva. *Pietų žemaičių raseiniškių prozodija ir vokalizmas*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2002.
- Wurm et al. 1987** – Wurm, Stephen Adolphe; Li, Rong; Baumann, Theo; Lee, Mei W. *Language Atlas of China*. Longman, 1987.
- Xiaonong, Caicai 2008** – Xiaonong, Zhu; Caicai, Zhang. A seven-tone dialect in Southern China with falling-rising-falling contour: A linguistic acoustic analysis. *Proceedings of the 9th Annual Conference of the International Speech Communication Association*, 22–26 September 2008. Brisbane, QLD, Australia, 2008, 1113–1115.
- Xu 2015** – Xu, Yi. *Speech Prosody – Theories, Models and Analysis. Courses on Speech Prosody*. Ed. by A. R. Meireles. Cambridge Scholars Publishing, 2015, 146–177.
- Yang 2015** – Yang, Bei. *Perception and Production of Mandarin Tones by Native Speakers and L2 Learners*. Berlin – Heidelberg: Springer Verlag, 2015.
- Yetunde, Schleicher 2008** – Yetunde, Antonia; Schleicher, Folarin. *Colloquial Yoruba*. New York and London: Routledge, 2008.
- Yip 2002** – Yip, Moira Jean Winsland. *Tone*. Cambridge University Press, 2002.
- Young 2017** – Young, Steven. Baltic. *The Indo-European Languages*. 2nd ed. by M. Kapović. London and New York: Routledge, 2017, 486–518.
- Zadoenko, Šuin 1993** – Zadoenko, Tamara; Šuin, Huan. *Osnovy kitajskogo jazyka. Vvodnyj kurs*. 2-e izd. Moskva: Nauka, 1993.

-
- Zinkevičius 1966** – Zinkevičius, Zigmās. *Lietuvių dialektologija: lyginamoji tarmių fonetika ir morfologija: su 75 žemėlapiais*. Vilnius: Mintis, 1966.
- Zsiga, Zec 2012** – Zsiga, Elizabeth; Zec, Draga. Contextual Evidence for the Representation of Pitch Accents in Standard Serbian. *Language and Speech*, 56 (1), 2012, 69–104.

Dzintra BOND, Linda SHOCKEY, Dace MARKUS

QUANTITY AND DURATION IN LATVIAN SONGS FROM WORLD WAR I: SOME PRELIMINARY OBSERVATIONS

Abstract

During World War I, prisoners of war (POW) were recorded in Germany as part of an attempt to create a Sound Archive, intended to gather samples of speech and music from around the world. The Archive provides us an opportunity to examine changes in Latvian speech patterns over 100 years. In this report, we describe the way duration, i.e. the acoustic-phonetic realization of quantity and rhythm, was used in Latvian songs and poems. We examine the durations of vowels, syllables, and poetic lines.

Both spoken and sung texts emphasize stress and rhythm. In the recited poems, the contrast between long and short vowels appears to be maintained, whereas in songs contrastive vowel quantity is overridden by the melody. Both short and long vowels are prolonged when under emphasis in a poetic line. Some of the recorded speakers used exaggerated adherence to the beat of the verse, so that the meter overwhelmed normal stress patterns.

Keywords: songs, poems, meter, rhythm, sound archive

Kvantitāte un ilgums Pirmā pasaules kara laika latviešu dziesmās: daži sākotnēji novērojumi

Kopsavilkums

Pirmā pasaules kara laikā Vācijā notika mēģinājums izveidot audioarhīvu ar runas un mūzikas paraugiem no visas pasaules. Šai nolūkā par informantiem tika izmantoti arī karagūstekņi. Arhīvs deva mums iespēju pārbaudīt izmaiņas latviešu valodas runas paraugos vairāk nekā simts gadu laikā. Pētījuma mērķis ir noskaidrot, kādā veidā skaņas ilgums – kvantitātes un ritma akustiski fonētiskā izpausme –

ticis izmantots latviešu dziesmās un dzejas deklamācijā tajā laikposmā, kad veikti minētie ieraksti. Savā rakstā mēs aplūkojam patskaņu, zilbju un dzejas rindu ilgumu.

Analizētajos paraugos uzsvars un ritms tiek izcelts gan runātos, gan dziedātos tekstos. Deklamētajā dzejā tiek ievērots kontrasts starp īsajiem un garajiem patskaņiem, savukārt dziesmās kvantitātes kontrasts tiek pakļauts melodijai. Gan īsie, gan garie patskaņi uzsvērtā pozīcijā dzejas rindā tiek pagarināti. Daži runātāji pārspīlēti sekojuši dzejoļa ritmam, līdz ar to normālā uzsvaru sistēma tikusi pakļauta pantmēram.

Atslēgvārdi: dziesmas, dzeja, pantmērs, ritms, audioarhīvs

References

- Bond et al. 2016** – Bond, Dzintra; Markus, Dace; Stockmal, Verna. *Voices from the past: Latvian recordings in POW camps during WWI*. Paper presented at AABS. Philadelphia, USA, 2016.
- Bond, Markus 2009** – Bond, Dzintra; Markus, Dace. Valodas fonētisko līdzekļu maiņa dziedājumā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 13 (1). Liepāja: Liepājas Universitāte, 2009, 16–23.
- Doegen 1919** – Doegen, Wilhelm. *Kriegsgefangene Völker*. Berlin: Dietrich Reimer, 1919.
- Lehiste 2004** – Lehiste, Ilse. *Prosody in speech and song*. Paper presented at ISCA. Nara, Japan, 2004.
- Lehiste, Bond 1984** – Lehiste, Ilse; Bond, Dzintra. The phonetic realization of trochaic meter in Latvian and Estonian. *Journal of Baltic Studies*, 15(4), 1984, 293–302.
- Ross 2012** – Ross, Jaan (ed.). *Encapsulated Voices: Estonian Sound Recordings from the German Prisoner-of-War Camps in 1916–1918*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, 2012.
- Zeps 1973** – Zeps, Valdis J. Latvian folk meters and styles. *A Festschrift for Morris Halle*. Stephen R. Anderson and Paul Kiparsky (eds.). New York: Holt, Rinehart and Winston, 1973, 207–211.
- Zeps 1989** – Zeps, Valdis J. Metric tendencies of the Latvian folk trochee. *Linguistics and Poetics of Latvian Folk Songs*. Vaira Vikis-Freibergs (ed.). Kingston and Montreal: McGill-Queens's University Press, 1989, 247–257.

Laimute BALODE, Kersti LUST, Evar SAAR,
Taavi PAE, Muntis AUNS

ONĪMI MULGI UN MULĶI IGAUNIJĀ UN LATVIJĀ: ŠĶIETĀMI LĪDZĪGI?

Proper Names *Mulgi* and *Mulķi* in Estonia and Latvia: Seemingly Similar?

Abstract

The paper challenges the long-standing belief that the name *Mulk*: *Mulgi* (GEN) derives from the Latvian word *mulķis*, *-e* ‘stupid, fool’. The Estonian proper name is at least in most cases based on the Baltic Finnic appellative *mulli*, *mullika*. There is much evidence supporting this claim. Early modern era tax books, land revision materials and church books indicate that at least in ten places all over Estonia the byname *Mulgi* is related to an earlier or parallel name *Mulli(ka)*. Furthermore, in one case a Finn bore this byname and the byname *Mulli* (also *Mullicka*, *Mulicka*) was known in Finland already in the 15–17th centuries and it derives from *mulli* ~ *mullikka* ‘steer, heifer’. In all late 16th and early 17th c. cases known from the region of Mulgimaa, the name *Mulgi* either is based on the byname *Mulli* or *Mullika* or migrants from Abja/Karksi or Finland bore this byname. It is unclear why the byname *Mulli(ka)* took the form *Mulki*. It could be the influence of Low German on the prosody of the Estonian language in the intensive phase of the language contacts. The relationship between *Mulli(ka)* and *Mulki* cannot be explained by irregular shortening of the word *Mulli(ka)* but they both seem to derive from the same stem. *Mullikas* (GEN *mullika*) and its parallel form *mullikene*, meaning ‘steer, heifer’, belong to the basic vocabulary of the Estonian language. Both *Mullikas* and *Mullikene* are known as old bynames.

The semantic origin of the byname *Mulli(ka)*, however, remains unclear. Until now Estonian researchers have suggested that the etymological origin of the word *mullik(as)* is the word *mullune* ‘yesteryear’. In the light of our findings and comparative material from Finland and Karelia (cf. in

Finnish *mulkosilmä*, in Karelian *mulliško*) its basic meaning might have been 'jöllitaja' 'someone who stares at', instead.

The byname and farm name *Mulgi* in the Estonian-speaking areas should not have one single root but in different cases it can originate from different languages (e.g. German).

The proper name *Mulgi* was strikingly more common in Estonian-speaking areas than the name *Mulki* in Latvian-speaking areas. In Latvia only three village names in Latgale and a few hydronyms probably derive from the root *mulķis*. In Kurzeme and the Latvian part of Livland, toponyms of this root are more likely to be of Baltic Finnic origin. Since the byname or later surname meaning 'stupid, fool' is very rarely found in both historical documents and modern usage in Latvia, there are no grounds for seeking corresponding place names (oikonyms) based on this Latvian language lexeme.

The case study of *Mulgi* and *Mulķi* has shown the importance of considering the historical evolution, changes and variations of the name forms; building a systematic picture of the name's spread; studying written source materials thoroughly and employing a comparative perspective. Using single examples isolated from their proper context has led to misleading results.

Keywords: onomastics, anthroponyms, toponyms, etymology, Estonia, Latvia

Avoti

Herdera institūta dokumentu krātuve (*Dokumentensammlung des Herder-Instituts, Marburg*)

DSHI, 550 *Kurländische Seelenrevisionslisten (KSL)*

Igaunijas Nacionālais arhīvs (*Rahvusarhiiv, RA*)

RA, EAA, f. 1 Igaunijas Zviedru ģenerālgubernators

RA, EAA, f. 1862 Ģimene Stackelberg

RA, EAA, f. 1275 Hallistes ev. lut. draudze

Krievijas Valsts Centrālais seno aktu arhīvs (*Rossijskij Gosudarstvennyj Arhiv drevnih aktov*)

RGADA, f. 274 Vidzemes, Igaunijas un Somijas lietu kambarkantoris

Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs

LVVA, f. 235 Kurzemes, Vidzemes un Latgales ev. lut. draudžu metriku grāmatas

LVVA, f. 6999 Vidzemes, Kurzemes un Igaunijas muižu dokumenti

LVVA, f. 7172 Vidzemes muižu vaku grāmatas

LVVA, f. 7348 Vidzemes muižu arklu revīziju saraksti

Zviedrijas Nacionālais arhīvs (*Riksarkivet*)

SRA *Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar*

SRA *Baltiska fogderäkenskaper*

Literatūra

- Arbusow 1924** – Arbusow, Leonid. Ein Verzeichnis der bäuerlichen Abgaben im Stift Kurland (1582/83). *Acta Universitatis Latviensis. Latvijas Universitātes Raksti*. X. Rīga, 1924, 163–278.
- Balodis 2018** – Balodis, Pauls. *Ne tikai Bērziņš, Kalniņš, Ozoliņš... Latviešu personvārdu etimoloģiskās semantikas teorētiskais modelis un tā realizācija*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2018.
- Blese 1929** – Blese, Ernests. *Latviešu personu vārda un uzvārda studijas*. I. Rīga: A. Gulbis, 1929.
- Dunsdorfs 1974** – Dunsdorfs, Edgars. *Der grosse schwedische Kataster in Livland 1681–1710*. Kartenband. Melbourne, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1974.
- E I–II** – Endzelīns, Jānis. *Latvijas vietu vārdi*. 1. daļa: Vidzemes vārdi. Rīga, 1922; 2. daļa: Kurzemes un Latgales vārdi. Rīga: LPSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1926.
- EES** – *Eesti etimoloogiasõnaraamat*. Peatoim Iris Metsmägi. Koost ja toim Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, SvenErik Soosaar. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2012.
- EEW** – *Estonisches etymologisches Wörterbuch*. Helsinki: Finnisch-Ugrische Gesellschaft, 1982–1983.
- EH** – Endzelīns, Jānis; Hauzenberga, Edīte. *Papildinājumi un labojumi K. Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai*. 1.–2. sēj. Rīga: Kultūras fonda izdevums, 1934–1946.
- EMS** – *Eesti murrete sõnaraamat*. Kd 5, v 25. Maagudama–mehilāne. Toim Mari-Liis Kalvik, Mari Kendla, Tiina Laansalu. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2015.
- ESA 1921** – *Akadeemilise Emakeele Seltsi aastaraamat*. I (1920). Tartu: Emakeele Seltsi, 1921.
- Faster, Saar 2002** – Faster, Mariko; Saar, Evar. Võromaa kotussõnimmist. Toim Peeter Päll. *Võro Instituudi toimõndusõq*, 13. Võro, 2002.
- Garnier 2010** – Garnier, Romain. *Sur le vocalisme du verbe latin: étude synchronique et diachronique*. Innsbruck: Institut für Sprachen und Literaturen der Universität Innsbruck, 2010.

- Johansen 1938** – Johansen, Paul. Bruchstücke des Landbuches der Ordensmeister für Rujen und Helmet. *Beiträge zur Kunde Estlands*, Bd. 21, v. 1. Tallinn, 1938, 43–61.
- Kala 2017** – Kala, Tiina. Eesti keel pärisnimede ja etnonüümide näitel mõnedes varauusaegsetes Tallinna allikates. *Vana Tallinn*, 28 (32), 2017, 57–82.
- Kallasmaa 1996** – Kallasmaa, Marja. *Saaremaa kohanimed*, I. Tallinn: Eesti Keele Instituut, 1996.
- Karlova 2016** – Karlova, Olga. Omaperäisten henkilönnimien säilyminen lisänimissä ja sukunimissä (Savo, Karjala, Vepsä). In: *Ödagumeresuomlaisi nimeq. Läänemeresoomlaste nimed. Võro Instituudi toimendusõq*, 30. Toim Jüvä Sullõv. Võro: Võro Instituut, 2016, 139–165.
- Karulis I–II** – Karulis, Konstantīns. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. I–II. Rīga: Avots, 1992.
- Kohlheim, Kohlheim 2008** – *Duden. Lexikon der Familiennamen. Herkunft und Bedeutung von 20 000 Nachnamen*. Von Kohlheim, Rosa; Kohlheim, Volker. Mannheim-Zürich: Dudenverlag, 2008.
- Konv.** – *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 1.–21. sēj. Rīga: A. Gulbis, 1927–1940.
- KNR** – *Eesti kohanimeraamat*. Koostanud Marja Kallasmaa [jt.]. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2016.
- Ķēniņš 2014** – Ķēniņš, Indulis. Kurzemes-Zemgales hercogiste. Pieejams tiešsaistē: https://www.historia.lv/sites/default/files/media/Biblioteka/Literatura/Akademiskie_raksti/2014/decembris/indulis_kenins_kurzemes_hercogiste_historia.lv.pdf [skatīts 17.03.2018].
- Lange II** – Lange, Jacob. *Vollständiges deutsch-lettisches und lettisch-deutsches Lexikon*. T. 2. Lettisch-deutsches Teil. Mitau: J. Fr. Steffenhagen, 1773–1777.
- Latgaliēšu uzvārdi** – *Latviešu uzvārdi arhīvu materiālos. Latgale*. Sast. I. Mežs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2017.
- LGGr 1797** – *Latviska Gada Grāmata*. Jelgava: J. Fr. Steffenhagen, 1797–1798.
- LHEŽ** – Vanagas, Aleksandras. *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*. Vilnius: Mokslas, 1981.
- Liivimaa 1638** – Liivimaa 1638. a. maarevisjon. Eesti asustusala. 1, kaguosa. *ENSV Riigi Keskarhiivi Tartu osakonna toimetused*, kd 1, nr 7. Tartu: Teaduslik Kirjandus, 1941.
- LKŽ** – *Lietuvių kalbos žodynas*. Pieejams tiešsaistē: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=mulkis&lns=-1&les=-1> [skatīts 03.03.2018].
- LKEŽ** – *Lietuvių kalbos etimologinio žodyno duomenų bazė*. Pieejams tiešsaistē: <http://etimologija.baltnexus.lt/> [skatīts 15.03.2018].
- LLVV** – *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 1.–8. sēj. Rīga: Zinātne, 1972–1996. Pieejams tiešsaistē: <http://tezaurs.lv/llvv/> [skatīts 06.11.2017].

- =====
- LPŽ** – *Lietuvių pavardžių žodynas*. T. 1–2. Vilnius: Mokslas, 1985–1989.
- Lust et al. 2017** – Lust, Kersti; Pae, Taavi; Saar, Evar. Veel kord mulkide rumalusest. *Keel ja Kirjandus*, 11, 2017, 862–874.
- Lvv II** – Endzelīns, Jānis. *Latvijas PSR vietvārdi*. 2. d. Rīga: LPSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1961.
- LVVV** – *Latviešu valodas vēsturiskā vārdnīca*. Pieejams tiešsaistē: <http://www.tezaurs.lv/lvvv/> [skatīts 15.03.2018].
- ME** – Mīlenbahs, Kārlis. *Latviešu valodas vārdnīca*. Red., papild., turp. Jānis Endzelīns. 1.–4. sēj. Rīga: Kultūras fonds, 1923–1932.
- Mikkonen, Paikkala 1992** – Mikkonen, Pirjo; Paikkala, Sirkka. *Sukunimet*. Toinen painos. Helsinki: Otava, 1992.
- MLVV** – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. Pieejams tiešsaistē: <http://www.tezaurs.lv/mlvv/> [skatīts 20.03.2018].
- Palli 1959** – Palli, Heldur. Eesti isikunimedest Harju- ja Järvamaal XVI sajandil. *Keel ja Kirjandus*, 10, 1959, 595–608.
- Palli 1961** – Palli, Heldur. Eesti isikunimede kasutamisest meie rahva vanema ajaloo (XIII–XVI saj.) uurimisel. *ENSV TA Toimetised. Ühiskonnateadused*, 10 (2), 1961, 132–143.
- Poln. Akten IV** – Polnische Akten IV. 1583–1590. *Hefte zur Landeskunde Estlands*. H. 6. Hrsg. Oleg Roslavlev. München: Selbstverlag, 1973.
- Rev. 1601** – Die Revision Livlands 1601. *Estnisches Siedlungsgebiet. Hefte zur Landeskunde Estlands*. Bd 3. Hrsg. Oleg Roslavlev. Wolfratshausen-Waldram: Selbstverlag, 1967.
- Rev. 1624, 2** – Das Pernauer Land 1624. *Hefte zur Landeskunde Estlands*. Bd 2. Hrsg. Oleg Roslavlev. Wolfratshausen-Waldram: Selbstverlag, 1967.
- Rev. 1638** – Die Revision Livlands 1638. Estnisches Siedlungsgebiet, 2. *Hefte zur Landeskunde Estlands*. Bd 4. Hrsg. Oleg Roslavlev. Wolfratshausen-Waldram: Selbstverlag, 1969.
- Rogenbuka 2016** – Rogenbuka, Inta. *Vidzemnieku uzvārdi*. Rīga: Jumava, 2016.
- Schmalstieg 1973** – Schmalstieg, Wilhelm R. A Balto-Slavic and Indo-Iranian parallel: the non existence of Shwa Indogermanicum (or Laryngal) in the So-called Long Sonants. *Baltistica*, IX (1), 1973, 7–13.
- SSA** – Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. I–III. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 1992–2000.
- Stackelberg 1928** – Stackelberg, Friedrich. Das älteste Wackenbuch der Wiek (1518–1544). Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat. / *Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1927*. Tartu: K. Mattiesen, 1928, 78–276.

- Staltmane 1981** – Staltmane, Velta. *Latyšskaja antroponimija. Familii*. Moskva: Nauka, 1981.
- SVJ** – Zaitseva, Marija; Mullonen, Anna-Marija. *Slovarj vepского jazyka*. Leningrad: Nayka, 1972.
- Švābe 1933** – Švābe, Arveds. Die älteste schwedische Landrevision Livlands (1601). *Akta Universitatis Latviensis. Latvijas Universitātes Raksti. Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes serija*, 2 (3). Rīga: Latvijas Ūniversitāte, 1933, 337–596.
- Tallinna turberaamat 1939** – Tallinna turberaamat. 1515–1626. I osa. Tekst. / Das Revaler Geleitsbuch. 1515–1626. I Teil, Text. *Tallinna linnaarhiivi väljaanded. / Publikationen aus dem Stadtarchiv Tallinn*, 9. Toim Nikolai Essen, Paul Johansen. Tallinn: Tohver, 1939.
- Tēzaurs** – <http://www.tezaurs.lv/#/sv/mu%C4%BC%C4%B7is> [skatīts 20.03.2018].
- U IV–V** – *Latvijas vietu vārdi un latviešu pavārdi*. Sast. Juris Plāķis. Latvijas Ūniversitātes Raksti. Filoloģijas un filosofijas fakultātes serija. IV sēj. Rīga, 1936; Latvijas Ūniversitātes Raksti. Filoloģijas un filosofijas fakultātes serija. Nr. 5. Rīga: Latvijas Ūniversitāte, 1939.
- Vaba 2017** – Vaba, Lembit. Rumalad mulgid ehk etimologiseerimise okkalline tee. *Keel ja Kirjandus*, 7, 2017, 534–540.
- Vasmer 1920** – Vasmer, Max. Indo-Germaani laensõnad Eesti keeles. *Eesti Kirjandus*, 11–12, 1920, 343–346.
- Vidzemes 1638** – Vidzemes 1638. gada arklu revīzija. Latviešu novadi. *Actus revisionis Livoniae 1638. Pars Latvie. Die Hakenrevision Livlands 1638. Lettischer Teil*. Bd. 3: Vecsalace, Rūjene, Ērgeme, Lugaži, Alūksne, Gulbene, Gaujiena, Koknese, Bērzaune, Cesvaine, Suntaži, Zaube, Ērgļi, Skujene, Piebalga un Madliena. Red. Edgars Dunsdorfs. Rīga: Latvijas vēstures institūts, 1941.
- Vietvārdu datubāze** – *Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Vietvārdu datubāze*. Pieejams tiešsaistē: https://vietvardi.lgia.gov.lv/vv/to_www.sakt?p_mode=1 [skatīts 10.02.2018].
- Vogelsang 1976** – Vogelsang, Reinhard. *Kämmereibuch der Stadt Reval 1432–1463*. (Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte N. F., Bd 22, v 2.) Köln-Wien: Böhlau, 1976.
- Wiedemann** – Wiedemann, Ferdinand Johann. *Eestisaksa sõnaraamat*. Neljas, muutmata trükk teisest, Jakob Hurda redigeeritud väljaandest. Tallinn: Valgus, 1973 [1893].
- ZD 24** – Źródła dziejowe, 24. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, 13. Red. Józef Jakubowski, Jan Kordzikowski. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1915.
- Zinkevičius 2008** – Zinkevičius, Zigmās. *Lietuvių asmenvardžiai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.

Ieva OZOLA

**TAGADNES PASĪVIE DIVDABJI
LEJASKURZEMES IZLOKSNĒS 21. GADSIMTĀ**

**Present Passive Participles in Sub-dialects
of Lower Kurzeme in the 21st Century**

Abstract

Studies on participles in Curonian sub-dialects of the Middle Dialect have indicated that their forms differ insignificantly from the written language. Besides, in the southwest part in Lower Kurzeme, researchers of the 20th century focused on either archaisms or infrequent use of participial forms. However, the language of the area should be studied in the system by focusing on phenomena that link every sub-dialect to a broader area or the Latvian language in general.

Studies on participial forms used in the area and their changes show that the use of parallel forms or the transition to forms of written language have increased gradually in the 20th century, also in those sub-dialects where dialectal features have dominated in everyday speech of the first half of the 20th century. During research field trips in the 21st century new language materials have been obtained and they are the basis for the study of further changes in the morphology of participles and morphosyntax.

The paper analyses one of the declinable participle groups – present passive participles. The registered forms of such participles in Lower Kurzeme in the 21st century have confirmed the reduction and loss of the previously identified present *i*-stem (the analysed texts do not contain present passive participles of the stem); present *o*- and *ā*-stem parallelism and also stability of the present stem (*no*-stems) characteristic to some areas have been established.

The attributive use of the present passive participles in Lower Kurzeme is also characteristic of written language. They often designate a tool, a household item, and they may indicate the use of the object: *stumjamais rāmis; veļkamais zāģis; siēnamais materiāls.*

Stable and also situational or occasional substantives derived from the present passive participles have been used with a definite ending (e.g., *kurināmais, uzbraucamais*) and indefinite ending (e.g., *pazīstams* ‘pazīņa’).

The predicative use of the present passive participles generally corresponds to written language and it expresses the necessity (e.g., in Bārta *kriņpas i vāramas uņ cūcenes i vāramas, uņ vilēnītes i vāramas .. gaīlenītes, tās akalā tāpat i cepamas*) or possibility (e.g., in Rucava *tur jaū vaīs nau dzīvuojams*). The frequency of the predicative construction of participles does not depend on a sub-dialect, it depends on the speaker’s individual style because several synonymous forms / constructions can express necessity and possibility in Latvian written language and in sub-dialects.

Keywords: sub-dialects of South Kurzeme, declinable participle, attribute, predicative, substantivization

Avoti

Avoti – Markus-Narvila, Liene. Dienvidrietumkurzemes izlokšņu paraugi. *Avoti vēl neizsīkst: Latviešu valodas dialekti 21. gadsimtā*. Sast. Anna Stafecka, Liene Markus-Narvila. Atb. red. Anna Stafecka. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2016, 142.–211.

DV – *Duvzares Vēstis*. Rucavas novada domes informatīvais izdevums, 2012–2017.

LiepU – Liepājas Universitātes Kurzemes Humanitārā institūta ekspedīciju npublicētie materiāli.

No Sventājas – *No Sventājas līdz Ancei: Latviešu izlokšnes Rietumkurzemes piekrastē 20. gs. beigās / 21. gs. sākumā*. Sast. Liene Markus-Narvila, zin. red. Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2008, 47.–103.

Rucavā – Rucavas izlokšnes teksti. *Rucavā, tur Paurupē ... Etnogrāfija, folklorā, valoda*. Liepāja: LiePA, 2007, 401.–468.

Literatūra

Ābele 1928 – Ābele, Anna. Rucavas izlokšne. *Filologu biedrības raksti*, 8, 1928, 135.–144.

Ambrazas 1979 – Ambrazas, Vytautas. *Lietuvių kalbos dalyvių istorinė sintaksė*. Vilnius: Mokslas, 1979.

- =====
- Ambrazas 2006** – Ambrazas, Vytautas. *Lietuvių kalbos istorinė sintaksė*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 1979.
- Bušmane 1989** – Bušmane, Brigita. *Nīcas izloksne*. Rīga: Zinātne, 1989.
- Bušmane 2017** – Bušmane, Brigita. *Nīcas izloksnes vārdnīca (A–I)*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2017. Pieejams tiešsaistē: <http://lulavi.lv/lu-lavi-gramatas-2005-> [skatīts 01.05.2018].
- Draviņš, Rūķe 1958** – Draviņš, Kārlis; Rūķe, Velta. *Verbalformen und undeclinierbare Redeteile der Mundart von Stenden*. Lund: Slaviska Institutionen vid Lunds Universitet, 1958.
- Lj** – *Nīcas un Bārtas mācītāja Jāņa Langija 1685. gada latviski-vāciskā vārdnīca ar īsu latviešu gramatiku*. Pēc manuskripta fotokopijas izdevis E. Blese. Rīga: Latvijas Universitāte, 1936.
- LLVV** – *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 1.–8. Rīga: Zinātne, 1972–1996.
- LVG 2013** – Auziņa, Ilze; Breņķe, Ieva; Grigorjevs, Juris u. c. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013.
- Ozola 2001** – Ozola, Ieva. Divdabji vidus dialekta Kurzemes izloksnēs. *Tiltai: Priedas*, 9. *Veiksmāzodžio raidos klausimai*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2001, 15–18.
- Ozola 2012** – Ozola, Ieva. Verba tagadnes celmu dinamika Lejaskurzemes izloksnēs. *Apvienotais Pasaules latviešu zinātnieku 3. un Letonikas 4. kongress. Novadnieciskās identitātes meklējumi Kurzemē*. Rakstu krājums. Liepāja: Liepājas Universitāte, 2012, 147.–156.
- Reķēna 1995** – Reķēna, Antoņina. Verbu formu paralēles latgaliskajās, Zemgales sēliskajās un kursiskajās izloksnēs. *Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstis*. A. Nr. 3/4 (572/573). Rīga: LZA, 1995, 14.–22.
- Rudzīte 1964** – Rudzīte, Marta. *Latviešu dialektoloģija*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1964.
- Rūķe 1940** – Rūķe, Velta. *Programma izlokšņu aprakstiem*. Rīga: Ramaves apgāds, 1940.

Anna VULĀNE, Regīna KVAŠĪTE

**LATVIEŠU UN LIETUVIEŠU
LINGVODIDAKTIKAS TERMINU VĀRDNĪCAS:
SASTATĀMAIS ASPEKTS**

**Dictionary of Latvian and Lithuanian Linguodidactic
Terms: A Comparative Aspect**

Abstract

Terminology has become an important part of the lexical system of the language, which is rapidly developing as a result of new, emerging objects and denotations requiring a name. The end of 20th century marked significant changes in the Latvian and Lithuanian educational systems that were also reflected in the terminology of this field. After further familiarisation with the experience of Western Europe, USA, etc. and translation of numerous articles, a number of linguodidactic concepts were encountered that did not yet have proper descriptions in the above mentioned languages and often these had to be created in a hurry. As a result, both languages introduced occasional derivatives. Also, unnecessary extensions of the semantic structures of native words or earlier borrowings were created, etc. Thus, the issue of the organization of the terminological system and creation of common understanding became increasingly topical and Latvian *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca* (2011) and Lithuanian *Lingvodidaktikos terminų žodynas* (2012) were written.

The aim of this study is to compare the linguodidactic terms in both dictionaries in order to examine the most significant differences in the terminology systems, the semantic structure and to identify similarities in their selection and interpretation.

The study was conducted using analysis of semantic structures, the comparative and descriptive methods.

The analysis of the content of both dictionaries lets us conclude that even though the dictionaries explain all the basic concepts of linguodidactic and their groups are similar, significant quantitative and qualitative differences are present:

- both the volume of material (470 terms in Latvian and 584 in Lithuanian), and the approach to the selection of terms and the formation of words vary,
- the Latvian dictionary provides terminology in English and Russian, whereas the Lithuanian dictionary in English, French, Russian and German,
- differences can also be observed in the use of synonyms, the scope and content of definitions,
- when borrowed and native terms were synonymous, Latvian term was selected as the preferred term. However, the borrowed term was often preferred in Lithuanian.

Keywords: Latvian, Lithuanian, linguodidactic terms, terminology, dictionary

Literatūra un avoti

- Alaunienē 2013a** – Alaunienē, Zita. *Gebējimai ir kompetencijas* (vartosenos problemas). *Gimtoji kalba*, 10, 2013, 11–15.
- Alaunienē 2013b** – Alaunienē, Zita. Ką reiškia terminas *kompetencija(os)*. *Gimtoji kalba*, 9, 2013, 10–15.
- Bacevičiūtė 2008** – Bacevičiūtė, Rima. *Fonetikos terminai. Žodynėlis ir mokomosios užduotys*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis institutas, 2008.
- Bakšienė 2011** – Bakšienė, Rima. *Fonologijos terminai*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2011.
- Baltiņš 2007** – Baltiņš, Māris. Terminoloģijas procesa normatīvā bāze: esošais un vēlamais. *Latviešu valoda – pastāvīgā un mainīgā*. Rīga: Valsts valodas komisija, 2007, 32.–53.
- Bitinas 2011** – Bitinas, Bronislovas. *Edukologijos terminija: kokybė ir problemos*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2011.
- Blūma 1997** – Blūma, Dainuvīte. *Pedagoģijas leksikas minimums angļu-latviešu un latviešu-angļu valodā*. Rīga: Latvijas Universitāte, 1997.
- Buivydienė, Žukienė 2008** – Buivydienė, Vaida; Žukienė, Regina. *Aiškinamasis svarbiausių literatūros ir kalbotyros terminų žodynlis: mokomoji metodinė knyga*. Vilnius: Vilniaus kolegija, 2008.
- ITSV 1998** – Broks, Andris; Buligina, Ilze; Koķe, Tatjana. *Izglītības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Latvijas Pašvaldību mācību centrs, 1998.
- Jovaiša 2007** – Jovaiša, Leonas. *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.
- Jovaiša 1993** – Jovaiša, Leonas. *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa, 1993.

- KTŽ 1990 – Gaivenis, Kazimieras; Keinys, Stasys. *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa, 1990.
- Kvašytė 2005 – Kvašytė, Regina. *Mokomasis terminologijos žodynelis*. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2005.
- Kvašytė 2013 – Kvašytė, Regina. Lietuvių ir latvių lingvodidaktikos terminai. Tarptautinės mokslinės konferencijos *Terminologija ir terminografija: raida, aktualijos, perspektyvos* tezės. Vilnius, 2013, 8–9. Pieejams tiešsaistė: http://old.lki.lt/LKI_LT/images/TMA/2013_tez_s_abstracts.pdf [skatīts 14.05.2018].
- Kvašytė 2015 – Kvašytė, Regina. Terminai su dėmeniu kalba. *Gimtoji kalba mokykloje* III. Sud. ir ats. red. Ona Laima Gudzinevičiūtė. Šiauliai: Lucilijus, 2015, 32–42.
- Kvašytė 2016 – Kvašytė, Regina. Dalykinį ir profesinį kalbėjimą pavadinantys terminai su dėmeniu kalba. *Gimtoji kalba mokykloje*, IV. Sud. ir ats. red. Ona Laima Gudzinevičiūtė. Šiauliai: Lucilijus, 2016, 81–90.
- LTSV 2011 – *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Sastādījis autoru kolektīvs V. Skujiņas vad. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2011.
- LTŽ 2012 – Ramonienė, Meilutė; Brazauskienė, Jelena; Burneikaitė, Nida; Daugmaudytė, Jurga; Kontutytė, Eglė; Pribušauskaitė, Joana. *Lingvodidaktikos terminų žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
- LZA TK 2011 – *LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 90 Par „Lingvodidaktikas terminu skaidrojošās vārdnīcas” apstiprināšanu*. 14.06.2011. *Paskaidrojošs komentārs* (V. Skujiņa). Pieejams tiešsaistē: <http://m.likumli.lv/doc.php?id=235157> [skatīts 20.03.2018].
- MLVV – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. Pieejams tiešsaistē: <http://www.tezaurs.lv/mlvv/>
- PTSV 2000 – *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Sastādījis autoru kolektīvs V. Skujiņas vad. Zinātniskā redaktore A. Blinkena. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000.
- PTV 1978 – *Pedagoģijas terminu vārdnīca*. Rīga: Liesma, 1978.
- PV 1999 – *Psiholoģijas vārdnīca*. G. Breslava red. Rīga: Mācību grāmata, 1999.
- PŽ 1993 – *Psihologijos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
- Skujiņa 2000 – Skujiņa, Valentīna. Pārmaiņas izglītības sistēmā un pedagoģijas terminoloģija. *Valoda zinātnē un izglītībā. Akad. J. Endzelīna 127. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts, 2000, 68.–75.

- =====
- SV 1999** – *Svešvārdu vārdnīca*. Red. J. Baldunčiks. Rīga: Jumava, 1999.
- Šalme 2009** – Šalme, Arvils. Domas par nozares terminoloģijas attīstību, „Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, novērtēšana” rokasgrāmatu lasot. *Tagad*. Zinātniski metodisks izdevums. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2009, 36.–41.
- TŽŽ 2013** – *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera, 2013.
- Vaskelienė 2007** – Vaskelienė, Jolanta. *Trumpas teksto lingvistikos žinynas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2007.
- VPPTV 2004** – *Valodas prasmes pārbaudes terminu vārdnīca*. Rīga: LR Naturalizācijas pārvalde, 2004.
- VPSV 2007** – *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Sastādījis autoru kolektīvs V. Skujiņas vad. Rīga: Latviešu valodas institūts, Latviešu valodas aģentūra, 2007.
- Vulāne 2011** – Vulāne, Anna. Kādus terminus izmantojam izglītības sistēmā: problēmas pieteikums. *Ar mūsdienu acīm uz klasiskām lietām: saturs un metodika*: latviešu valodas metodisko rakstu krājums. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2011, 7.–17.
- Vulāne, Stikute 2014** – Vulāne, Anna; Stikute, Elita. Modern didactic terms in the content of latvian language and literature studies. *Sabiedrība, integrācija, izglītība*. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. I daļa: Augstskolu pedagoģija. 2014. g. 23.–24. maijs. Rēzekne: Rēzeknes Akadēmija, 324.–335. Pieejams tiešsaistē: <http://journals.ru.lv/index.php/SIE/issue/viewFile/9/42> [skatīts 17.04.2018].

Anta TRUMPA

**UZVĀRDU TĒMAS ATSPUGUĻOJUMS
19. GADSIMTA UN 20. GADSIMTĀ SĀKUMA
LATVIEŠU PREŠĒ**

**Reflection of Surname-Related Topics in 19th Century
and Early 20th Century Latvian Press**

Abstract

The aim of the paper is to analyze the reflection of various topics related to Latvian surnames (except Latgalian surnames) in Latvian press over a period of more than 100 years – from 1822 (when the first Latvian newspaper appeared) to 1940 (the end of the first independent Republic of Latvia). The main questions to which this research seeks answers are: 1) what surname-related topics have been most essential during that period? 2) during which historical periods the question of surnames has been particularly important? 3) how the attitude towards surnames have changed in the course of time?

Latvian mass media regularly focused on certain surname-related issues from 1820s to 1930s (advice on surname choice and usage, surname orthography, “Latvianization” of surnames, and the history of surname-giving in Latvia). There was a particular emphasis on these topics during the period of national awakening movement in the 1880s; during World War I, and in the first Republic of Latvia.

Surname topics (especially “Latvianization”) have often been politicized and shown the tendencies of the respective period. Thus, during World War I, Latvian surnames allowed to distinguish their owners from Germans (the enemies of the czarist Russia), but shortly before World War II the replacement of foreign surnames with native ones was a widespread tendency in Europe in general.

In the course of the 100-year period, the attitudes towards surnames changed considerably in the Latvian society. In the early 19th century, Latvian press touched upon surname issues mostly in informative announcements or in patronizing advice (usually authored by well-meaning Baltic German clergymen) given to Latvian peasants about the choice and use of surnames. When

educated Latvians emerged and started participating in the publication of mass media in the second half of the 19th century the focus shifted to orthography, euphony and the desirable native origin of Latvian surnames. During the time of independent Latvia the press published more and more professional linguist opinions on surname orthography. However, they were not always welcomed and appreciated by the conservative part of the society.

Keywords: origins of Latvian surnames, origins of Latvian mass media, surname orthography, “Latvianization” of surnames

Avoti

- Amerikas Atbalsis** – *Amerikas Atbalsis*: sabiedriski politisks un literārs nedēļas laikraksts. Ņujorka: Latvijas Publikācijas korporācija, 1920–1922.
- Balss** – *Balss*: politiska un literāriska avīze. Rīga: A. Vēbers, 1878–1907.
- Darba Balss** – *Darba Balss*: Satversmes sapulces sociāldemokrātiskās mazākuma frakcijas izdevums. Rīga: A. Petrevics, 1921–1925.
- Dzimtenes Vēstnesis** – *Dzimtenes Vēstnesis*: politiska un literāriska avīze. Rīga: R. Nicmanis, 1907–1917.
- Jaunais Zemgalietis** – *Jaunais Zemgalietis*: progresīvs laikraksts. Jelgava: Jaunais Zemgalietis, 1923–1934.
- Latviešu Avīzes** – *Latviešu Avīzes*: sabiedriski politisks laikraksts. Jelgava, 1822–1915.
- Latvijas Sargs** – *Latvijas Sargs*: sabiedriski politisks un literārs dienas laikraksts. Liepāja: Latvijas Sargs, 1919–1934.
- Latvis** – *Latvis*: bezpartejisks nacionāls laikraksts politikai, tautsaimniecībai, zinātnēi, mākslai. Rīga: Latvis, 1921–1934.
- Laukstrādnieks** – *Laukstrādnieks*: sociāldemokrātisks bezzemnieku laikraksts. Rīga: T. Plūme, 1920–1929.
- Lauku Darbs** – *Lauku Darbs*: nedēļas laikraksts darba tautai. Rīga: P. Ulpe, 1924–1934.
- Mājas Viesis** – *Mājas Viesis*: politisks, zinātnisks un literārisks laikraksts. Rīga, 1856–1910.
- Pasta un Telegrafa Vēstnesis** – *Pasta un Telegrafa Vēstnesis*: laikraksts. Rīga: Pasta un telegrafa departaments, 1935–1940.
- Rīgas Ziņas** – *Rīgas Ziņas*: ilustrēts sabiedriski politisks un literārs laikraksts. Rīga: Rīgas Ziņas, 1924–1925.
- Rīgas Ziņas Apvienotas ar Latvju Vēstnesi** – „*Rīgas Ziņas*” *Apvienotas ar „Latvijas Vēstnesi”*: sabiedriski politisks un saimniecisks laikraksts. Rīga: Gulbis, Golts, Andersons un biedri, 1925–1927.

- Rīts** – *Rīts*: sabiedriski politisks laikraksts. Rīga: Rīts, 1934–1940.
- Saldus Avīze** – *Saldus Avīze*: bezpartejisks saimnieciskais nedēļas laikraksts. Saldus: Saldus Avīze, 1932–1940.
- Tēvija** – *Tēvija*. Rīga: R. Bušs, 1884–1914.
- Valdības Vēstnesis** – *Valdības Vēstnesis*: Latvijas valdības oficiāls laikraksts. Rīga, 1919–1940.

Literatūra

- Balodis 2018** – Balodis, Pauls. *Ne tikai Bērziņš, Kalniņš, Ozoliņš... Latviešu personvārdu etimoloģiskās semantikas teorētiskais modelis un tā realizācija*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2018.
- Blese 1929** – Blese, Ernests. *Latviešu personvārdu un uzvārdu studijas 1: vecākie personu vārdi un uzvārdi (XIII–XVI gs.)*. Rīga: A. Gulbis, 1929.
- Jansone 2010** – Jansone, Ilga. Ieskats Ērgemes latviešu evaņģēliski luteriskās draudzes antroponimiskajā sistēmā. *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, A daļa, 2010, 64. sēj., Nr. 3/4, 14.–73.
- Jansone 2012a** – Jansone, Ilga. Uzvārdi Ērgemes un Opekalna draudzē: 1826. gada dvēseļu revīzijas materiāli (floras, faunas un fiziogēogrāfiskās semantikas uzvārdi). *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 16 (I). Liepāja: LiePA, 2012, 107.–121.
- Jansone 2012b** – Jansone, Ilga. Uzvārdu rašanās un nostiprināšanās Ērgemes evaņģēliski luteriskajā draudzē. *Baltistica*, XLVII (1), 2012, 121.–144.
- Jansone 2013** – Jansone, Ilga. Uzvārdi Ērgemes un Opekalna draudzē: 1826. gada dvēseļu revīzijas materiāli. Antroponimiskas cilmes uzvārdi. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. 17 (1). Liepāja: LiePA, 2013, 65.–79.
- Kovaļevska 2017** – Kovaļevska, Otilija. Kas pirmais – uzvārds vai vietvārds? Uzvārdu veidošanās Latgalē un to saistība ar vietvārdiem. *Latviešu uzvārdi arhīvu materiālos: Latgale*. Rīga: LVA, 2017, 24.–43.
- LWSD** – *Likkumi Widsemmes Semneekem dohti*. Mītau, 1820.
- Mežs 2017** – Mežs, Ilmārs. *Latviešu uzvārdi arhīvu materiālos: Latgale*. Rīga: LVA, 2017.
- MLG** – *Manuale Lettico-Germanicum*. I–II [Manuskripta oriģinālu transkribējais Trevors G. Fennels], Rīga: Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 2001.
- Nītiņa 2008** – Nītiņa, Daina. Dažas latviešu valodas gramatikas sagatavošanas problēmas. *Linguistica Lettica*, 18. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2008.
- Rogenbuka 2016** – Rogenbuka, Inta. *Vidzemnieku uzvārdi*. Rīga: J.L.V., 2016.

- =====
- Upelnieks 1936** – Upelnieks, Kristaps. Uzvārdu došana Vidzemes un Kurzemes zemniekiem. *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, Nr. 2. Rīga, 225.–315.
- WK** – *Widfemmes Kalenderis us to 1823^{ku} Gaddu kam 365 Deenas irr*. Rīga: W. F. Häcker, 1822.
- Zelče 2009** – Zelče, Vita. *Latviešu avīžniecība. Laikraksti savā laikmetā un sabiedrībā. 1822–1865*. Rīga: Zinātne, 2009.

Mirosław JANKOWIAK

**VOCABULARY OF BELARUSIAN SUBDIALECTS
AS AN EXAMPLE OF LANGUAGE CONTACTS IN
THE BALTIC-SLAVIC BORDERLAND:
A PROJECT CONCEPT**

Abstract

Among all levels of language, vocabulary is the one which is most open to loanwords. It is clearly visible in the Belarusian subdialects in the Belarusian-Latvian-Russian borderland, where Finnic (Baltic-Finnic) languages and Indo-European (Baltic, Slavic, and Germanic) languages have been in contact for many centuries. The project presented below is intended to comprehensively describe the Belarusian lexis (general Belarusian vocabulary, typical of the north-eastern dialect, and that of the so-called north-western dialectal zone) and its numerous borrowings from the Slavic languages (Russian, Polish), from the Baltic languages (Proto-Baltic, Lithuanian, Latvian (including Latgalian sub-dialects)), from the Germanic languages (German, Yiddish), and the Baltic-Finnic languages (Estonian and Livonian). The analysis is based on materials gathered by the author during dialectological expeditions (in total approx. 300 hours of interviews), and on *The Dictionary of the Folk Belarusian Subdialects of North-Western Belarus and its Borderland*.

Keywords: Belarusian dialects, Belarusian subdialects, Baltic-Slavic borderland, lexis, borrowings

**Baltkrievu izlokšņu leksika kā valodu kontaktu piemērs
baltu-slāvu pierobežā: projekta koncepcija**

Kopsavilkums

Leksika ir tā valodas joma, kas visvairāk atvērta aizguvumiem. To uzskatāmi rāda arī baltkrievu valodas dialekti, ko lieto Baltkrievijas-

Latvijas-Krievijas robežjoslā, kur daudzus gadsimtus savstarpējā mijiedarbībā bijušas somugru un indoeiropiešu (baltu, slāvu un ģermāņu) valodas.

Rakstā sniegts ieskats projektā, kura mērķis ir visaptveroši aprakstīt baltkrievu valodas leksiku (vispārlietojamo baltkrievu leksiku, ziemeļaustrumu dialektam raksturīgo un tā sauktā ziemeļrietumu dialekta joslai raksturīgo leksiku). Tajā ir ievērojams skaits aizguvumu no slāvu valodām (rusicismi un polonismi), aizguvumi no baltu (protobaltu, lietuviešu un latviešu, tostarp latgaliešu izlokšņu) valodām, no ģermāņu valodām (vācu valodas un jidiša) un Baltijas jūras somu (igauņu un lībiešu) valodām. Analīzes pamatā ir autora paša materiāli, kas savākti dialektoloģisko ekspedīciju laikā (kopā apmēram 300 stundu intervijas), un *Baltkrievijas ziemeļrietumu un tās pierobežas tautas baltkrievu izlokšņu vārdnīca*.

Atslēgvārdi: baltkrievu dialekti, baltkrievu izlokšnes, baltu-slāvu pierobeža, leksika, aizguvumi

Literature

- Brasl 2009** – Smułkowa, Elżbieta (ed.). *Braslawszczyzna. Pamięć i współczesność. T 2: Słownictwo dwujęzycznych mieszkańców rejonu: Słownik braslawski*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2009.
- Breidaks 2007** – Breidaks, Antons. Fonetika latgal'skix govorov latyšskogo jazyka: diaxronija i sinxronija. *Darbu izlase*, 1. sējums. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 239–482.
- Bulyka 2015** – Bulyka, Aljaksandr. Lituānizmy starobeloruskogo literaturnopis'mennogo jazyka v otnošenii k beloruskim dialektam. *Vybranyja pracy*. Minsk: Belaruskaja navuka, 2015, 165–174.
- Bušs 2013** – Bušs, Ojārs. Latviešu valodas leksika. *Latviešu valoda*, ed. Andrejs Veisbergs. Rīga: LU Akadēmijas apgāds, 2013, 133–156.
- BVAL 2013** – Mikulėnienė, Danguolė; Stafecka, Anna (ed.). *Baltu valodu atlants. Leksika 1: Flora*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, Latviešu valodas institūts, 2013.
- DABM 1963** – Avanesaŭ, Ruben (pad rėd.). *Dyjalektalahičny atlas belaruskaj movy*. Minsk: Vydavectva Akadėmii navuk Belarusi, 1963.
- DZBM 1972** – Bulyka, Aljaksandr. *Daŭnija zapazyčanni belaruskaj movy*. Minsk: Navuka i tėchnika, 1972.
- ÈSBM 1978** – Martynaŭ, V.; Cyxun, Henadz' (ed.). *Ètymalahičny sloŭnik belaruskaj movy*. (1978–). (T. 1–), Minsk: Navuka i tėchnika, 1978–.
- ÈSRJA 1987** – Fasmer, Maks. *Ètimologičeskij slovar' ruskogo jazyka*. Moskva: Progress, 1987.

- =====
- Jankovjak 2010** – Jankovjak, Miraslaŭ. Leksika belaruskamoŭnyx žycharoŭ Lathalii (na prykladze Kraslaŭskaha raëna). *Polsko-białoruskie związki kulturowe, literackie i językowe*, ed. Siarhiej Kawalou, Ryszard Radzik, Michał Sajewicz. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2010, 397–406.
- Jankowiak 2009** – Jankowiak, Mirosław. *Gwary białoruskie na Łotwie w rejonie Krasławskim. Studium socjolingwistyczne*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2009.
- Jankowiak 2017a** – Jankowiak, Mirosław. Polonizmy leksykalne w gwarach białoruskich na Łotwie. *Białoruś w dyskursie naukowym. Lingwistyka, socjologia, politologia*, ed. Radosław Kaleta. Warszawa: Katedra Białorutenistyki UW, 2017, 281–299.
- Jankowiak 2017b** – Jankowiak, Mirosław. Bałtyzmy leksykalne w gwarach białoruskich na Łotwie. „Z” *zyčlivosti ku mojej Otčizne*”: Tom pamiątkowy dedykowany Profesorowi Mikołajowi Timoszukowi, ed. Nina Barszczewska, Mikołaj Chaustowicz. Warszawa: Katedra Białorutenistyki UW, 2017, 157–165.
- Kagaine 2004** – Kagaine, Elga. *Lokālie somugrismi latviešu valodas Ziemeļrietumvidzemes izloksnēs*. Rīga: Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts, 2004.
- Karskij 1962** – Karskij, Evfimij. K voprosu o vlijanii litovskogo i latiškogo jazykov na belorusskoje nareč’je. *Trudy po belorusskomu i drugim slavjanskim jazykam*. Moskva: Izdatel’stvo Akademii Nauk SSSR, 1962, 384–398.
- LABNH 1993–1998** – Mackevič, Juzefa (pad rėd.). *Leksičny atlas belaruskix narodnyx havorak u pjaci tamax*, T. 1. 1993, T. 2. 1994, T. 3. 1996, T. 4. 1997, T. 5. 1998. Minsk: Instytut movaznaŭstva imja Jakuba Kolasa, Akadėmija navuk Belarusi / Nacyjanal’naja akadėmija navuk Belarusi, 1993–1998.
- Laumane 1977** – Laumane, Benita. Leksičeskij material dialektologičeskogo atlasa latyšskogo jazyka, otryažajuščij latyšsko-russko-belorussko-pol’skije kontakty. *Kontakty latyšskogo jazyka*. Riga: Zinatne, 1977, 48–95.
- LEV 2001** – Karulis, Konstantīns. *Latvijas etimoloģijas vārdnīca*. T. 1–2. Rīga: Avots, 2001.
- LVDAL 1999** – Bušmane, Brigita; Laumane, Benita; Stafecka, Anna. *Latviešu valodas dialektu atlants: Leksika*. Rīga: Zinātne, 1999.
- MS 2015** – Kurcova, Veranika; Kuncėvič, Ljuboŭ (ed.). *Mova Sennenščyny. Dyjalektny sloŭnik*. T. 1–2. Minsk: Belaruskaja navuka, 2015.
- PD 2016** – Kurcova, Veranika (ed.). *Polackija dyjamenty. Dyjalektny sloŭnik*. Minsk: Belaruskaja navuka, 2016.

- =====
- POS 1967–** – *Pskovskij oblastnoj slovar' s istoričeskimi dannymi*. T. 1–. Leningrad/St. Peterburg: Izdatel'stvo Leningradskogo universiteta / Sanktpeterburgskij gosudarstvennyj universitet, 1967–.
- SB 1982** – Laučjute, Jurate. *Slovar' baltizmov v slavjanskix jazykax*. Leningrad: Nauka, 1982.
- SEJL 2007** – Smoczyński, Wojciech. *Słownik etymologiczny języka litewskiego / Lietuvių kalbos etimologinis žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007.
- SMPPK 2017** – Grek-Pabisowa, Iryda (ed.); Jankowiak, Mirosław; Ostrówka, Małgorzata. *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej*. Warszawa: Instytut Sławistyki PAN, 2017 [preprint].
- Smulkowa 2002** – Smulkowa, Elżbieta. O polsko-białoruskich związkach językowych w aspekcie czasowym i terytorialnym. *Białoruś i pogranicza. Studia o języku i społeczeństwie*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2002, 293–305.
- SPZB 1979–1986** – *Sloŭnik belaruskix narodnyx havorak paŭnočna-zaxodnjaj Belarusi i jae pahraničča*. T. 1–5. Minsk: Navuka i tэхnika, 1979–1986.
- VKS 2011** – Kas'pjarovič, Mikalaj. *Vicebski krajėvy sloŭnik*. Minsk: Vydavectva Arche, 2011.
- WSEH 2008** – Długosz-Kurczabowa, Krystyna. *Wielki słownik etymologiczno historyczny języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008.

Малгожата ОСТРУВКА (Malgorzata Ostrówka),
Эва ГОЛЯХОВСКА (Ewa Golachowska)

СОВРЕМЕННЫЙ ПОЛЬСКИЙ ЯЗЫК В ЛАТВИИ Sovremennyj pol'skij jazyk v Latvii

Contemporary Polish Language in Latvia

Abstract

The paper presents the formation of the Polish language in Latvia, the contemporary sociolinguistic situation in the west of Latvia and in the eastern region of Latvia – Latgale. Based on current research, several variants of the language can be distinguished:

- a) the Polish language of the oldest inhabitants of small towns passed down within the family – stable;
- b) the Polish language of the old urban intelligentsia – stable;
- c) the Polish language of the middle generation – very diverse in idioms;
- d) the Polish language learned through education – various language competence;
- e) the language of the Polish-language radio and television programs – various linguistic interferences which depend on speaker's competence.

The characteristics of the Polish language in Latvia also confirm its affiliation to the entire scope of the Polish North-Eastern borderland dialect.

The authors indicate the need for further research, especially among young people of Polish origin, which will help to answer the following questions:

1. What mechanisms have caused a sudden increase and eventual decrease in interest in Polishness and the Polish language?
2. Why does the youth, once eager to attend Polish linguistic holiday camps, identify with Latvian nationality, sometimes Europeaness, but not with Polishness?

3. Is it possible to preserve the language and culture of the Polish minority today without education guaranteed by the state and without political support for the minority?

Key words: Latvia, Polish, Polish North-Eastern borderland dialect, sociolinguistic situation, language features

Mūsdienu poļu valoda Latvijā

Kopsavilkums

Pētījumā raksturota poļu valodas veidošanās Latvijā, mūsdienu sociolingvistiskā situācija Latvijas rietumos un Latvijas austrumu daļā – Latgalē. Pamatojoties uz pašreizējo pētījumu, var atšķirt vairākus valodas variantus:

a) mazo pilsētu vecāko iedzīvotāju poļu valoda, kas pārmantota ģimenē – noturīga;

b) vecās pilsētas inteliģences poļu valoda – noturīga;

c) vidējās paaudzes poļu valoda – ļoti dažāda katram indivīdam;

d) poļu valoda, kas apgūta izglītības iestādēs – atšķirīgas valodas zināšanas;

e) valoda, kas apgūta ar poļu valodas radio un televīzijas programmu starpniecību – dažādas valodas kļūdas, kas atkarīgas no runātāja kompetences.

Atspoguļotas arī Latvijas poļu valodas īpatnības, kas ir kopīgas visam poļu valodas ziemeļaustrumu pierobežas dialektam un apliecina Latvijas poļu valodas piederību tam.

Autores norāda, ka ir nepieciešami turpmāki pētījumi, it īpaši poļu izcelsmes jauniešu vidū, kas palīdzētu atbildēt uz šādiem jautājumiem:

1. Kas ir izraisījis pastiprinātu interesi vai intereses samazināšanos par poļu valodu un polisko kultūru?

2. Kāpēc jaunieši, kad tie apmeklē poļu valodas vasaras nometnes, identificē sevi ar latvisko, reizēm ar eiropisko, bet ne polisko?

3. Vai mūsdienās ir iespējams saglabāt poļu minoritātes valodu un kultūru bez valsts garantētas izglītības un bez politiskajām nostādnēm, kas atbalsta minoritāti?

Atslēgas vārdi: Latvija, poļu valoda, Polijas ziemeļaustrumu pierobežas dialekts, sociolingvistiskā situācija, valodas pazīmes

Литература

- Dwilewicz 1997** – Dwilewicz, Barbara. *Język mieszkańców wsi Bujwidze na Wileńszczyźnie*. Warszawa: Wydawnictwo DiG, 1997.
- Karaś 1995** – Karaś, Halina. Cechy fonetyczne i fleksyjne potocznej polszczyzny mówionej na Łotwie. *Poradnik Językowy*, z. 3. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1995, 35–55.
- Karaś 1997** – Karaś, Halina. Język polski na Łotwie. *Język polski poza granicami kraju*. Red. S. Dubisz. Opole: Uniwersytet Opolski, 1997, 69–78.
- Kunicka 2013** – Kunicka, Kristine. Nazwy naczyń stołowych i sztuców w mowie łatgalskich Polaków. *Acta Baltico-Slavica*, t. 37. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2013, 449–458.
- Kunicka 2013a** – Kunicka, Kristine. Osobennosti pol'skogo regiolektu v Latgalii: leksičeskij aspekt. *Tarmēs – Europos tautų kultūros paveldas / Dialects – cultural heritage of European nations*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, 407–429.
- Kunicka 2016** – Kunicka, Kristīne. *Latgales poļu valoda kā poļu valodas periferiālais dialekts: paaudžu atšķirību aspekts. Promocijas darbs*. Daugavpils: Daugavpils Universitāte, 2016.
- Ostrówka 1999** – Ostrówka, Małgorzata. O języku polskim w okolicach Indrycy. *Acta Baltico-Slavica*, t. 24. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1999, 296–305.
- Ostrówka 1999a** – Ostrówka, Małgorzata. Teksty z Krasławia i okolic na Łotwie z komentarzem językowym. *Język polski dawnych Kresów Wschodnich*, t. 2. Red. J. Rieger. Warszawa: Semper, 1999, 105–113.
- Ostrówka 2000** – Ostrówka, Małgorzata. O języku polskim w okolicach Krasławia. *Acta Baltico-Slavica*, t. 25. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2000, 115–121.
- Ostrówka 2006** – Ostrówka, Małgorzata. Nazwy stopni pokrewieństwa w polszczyźnie łotewskiej. *Acta Baltico-Slavica*, t. 30. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 453–469.
- Ostrówka 2010** – Ostrówka, Małgorzata. Polsko-łotewskie związki historyczne, kulturowe i językowe w przeszłości i obecnie. *Językowe i kulturowe dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego. Księga jubileuszowa na 1000-lecie Litwy*. Red. Jolanta Mędelka, Zofia Sawaniewska-Mochowa. Bydgoszcz: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, 2010, 138–149.
- Ostrówka 2014** – Ostrówka, Małgorzata. Napisy nagrobne w Rzeżycy i Krasławiu (Łotwa) jako przykład koegzystencji kultur i języków w Łatgalii. *Acta Baltico-Slavica*, t. 38. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2014, 40–66; <https://ispan.waw.pl/journals/index.php/abs>.

- Ostrówka 2015** – Ostrówka, Małgorzata. Teksty ze wsi Darwinieki oraz z Iłukszy na Łotwie z komentarzem językowym. *Acta Baltico-Slavica*, t. 39. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2015, 219–237.
- Ostrówka et al. 1998** – Ostrówka, Małgorzata; Ostrowski, Norbert; Zielińska, Anna. Współczesna sytuacja językowa Polaków na Łotwie (w okolicach Dyneburga). *Acta Baltico-Slavica*, t. 23. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1998, 102–111.
- Ostruvka 2006** – Ostruvka, Malgožata. Posledstvijs kontakt pol'skogo i russkogo jazykov dlja reči poljakov. *Linguistica Lettica* 15. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 179–192.
- Ostruvka 2006a** – Ostruvka, Malgožata. Vostočnoslavjanskije i baltijskie interferenciji v jazyke poljakov Latvii. *Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists*. Rīga: Latvian language institute, University of Latvia, 2006, 392–399.
- Paršuta 1963** – Paršuta, Juzefa. Upotreblenie deepričastij na -všy – v roli skazuemogo v pol'skom govore Viljanskogo rajona Latvijskoj SSR. *Učėnyje zapiski vysšix učebnyx zavedenij Litovskoj SSR. Jazykoznanije*. Vilnius: Gosudarstvennoe izdatel'stvo političeskoj i naučnoj literatury, 1963, 80–86.
- Paršuta 1969** – Paršuta, Juzefa. Ob odnom pol'skom govore na territorii Latvijskoj SSR. *Sovetskoe slavjanovedenie*, № 1. Moskva, 1969, 72–78.
- Paršuta 1970** – Paršuta, Juzefa. Morfoloģičeskaja sistema imen v pol'skoj reči žitelej d. Darwinieki Madonskogo rajona Latvijskoj SSR. *Avtoreferat na soiskanie učenoj stepeni kandidata filoloģičeskix nauk*. Na pravax rukopisi. Minsk, 1970, 24.
- Paršuta 1973** – Paršuta, Juzefa. Glagol v pol'skoj reči žitelej derevni Darwinieki Madonskogo rajona Latvijskoj SSR. *Polskie govory v SSSR, čast' 2, Issledovanija i materialy 1969–1971 g.* Minsk: Izdatel'stvo „Nauka i texnika”, 1973, 97–112.
- Paršuta 1973a** – Paršuta, Juzefa. Statističeskoe opisanie morfoloģii pol'skoj reči žitelej derevni Darwinieki Madonskogo rajona Latvijskoj SSR. *Polskie govory v SSSR, čast' 2, Issledovanija i materialy 1969–1971 g.* Minsk: Izdatel'stvo „Nauka i texnika”, 1973, 44–65.
- Werenicz 1982** – Werenicz, Wiaczesław. Z zagadnień soejolingwistycznej charakterystyki dwóch skupisk polonijnych na Łotwie. *Acta Baltico-Slavica*, t. 14. Warszawa: Ossolineum, 1982, 277–293.

Laura GERŽOTAITĖ

**NAUJI DUOMENYS ANTANO BARANAUSKO
LIETUVIŲ TARIŲ SKIRSTYMO
REKONSTRUKCIJAI**

**New Data for the Reconstruction of the Classification
of the Lithuanian Dialects by Antanas Baranauskas**

Abstract

The present study focuses on two new Antanas Baranauskas' descriptions of the regional varieties of the Kaunas Governorate, namely a copy (transcription) of the manuscript *Mokslas Lėtūwiszkos kalbós* (*Learning the Lithuanian Language*) (stored in the manuscript sources in the library of the Institute for Lithuanian Literature and Folklore, signature F1-216/1) and Mikołaj Akielewicz's *Gramatyka języka litewskiego* (*Grammar of the Lithuanian Language*). The dialect descriptions under consideration have not been addressed in Lithuanian dialectology yet and therefore they will complement the cartographic reconstruction of A. Baranauskas' dialects drawn up by the author of this study.

The findings of the study based on two new sources do not only confirm the results but also validate the claims made in the previous reconstructive research. The conclusion can be drawn that A. Baranauskas was consistent in pointing out the same distinguishing dialectal features in all his dialect descriptions, however, he kept refining dialect boundaries.

Comparative geolinguistic analysis of all A. Baranauskas' dialect descriptions highlights sequences in changes in the dialect boundaries of Second Eastern, Third Eastern, Fourth Eastern and Fifth Eastern. It may be hypothesised that the first attempt to determine dialect boundaries is associated with M. Akielewicz's grammar, written on the basis of early A. Baranauskas' descriptions.

Keywords: Classification of the Lithuanian Dialects by Antanas Baranauskas, Mikołaj Akielewicz, territorial-administrative Principle of Dialect Distribution, the Shift of dialectal Features

Jauni dati Antana Baranauska dialektālās klasifikācijas rekonstruēšanai

Kopsavilkums

Rakstā analizēti divi jauni Antana Baranauska Kauņas guberņas izlokšņu apraksti, kas līdz šim nebija nokļuvuši lietuviešu dialektologu uzmanības lokā: rokraksta *Mokslās Lētūwizskos kaībós* noraksts (glabāšanas vieta – Lietuviešu literatūras un folkloras institūta bibliotēkas rokrakstu glabātava, signatūra F1-216/1) un 1890. gadā publicētā Mikołaja Akelewiča (*Mikołaj Akielewicz*) *Gramatyka języka litewskiego*. Šo avotu analīze papildina raksta autore agrāk veikto A. Baranauska izlokšņu iedalījuma rekonstruēšanu.

Divu jauno avotu analīzes rezultāti apstiprina un papildina agrākās rekonstruēšanas galvenos pamatatzinumus. Rakstā secināts, ka A. Baranausks visos dialektu aprakstos samērā konsekventi pamanījis tās pašas izlokšņu īpatnības, taču izlokšņu robežas viņa darbos aizvien tiek precizētas.

Visu A. Baranauska dialektu aprakstu analīze salīdzināmās dialektoloģijas aspektā nepārprotami parāda dialektu robežu izmaiņas otrajā, trešajā, ceturtajā un piektajā austrumaukštaišu izlokšņu grupā. Hipotētiski var pieņemt, ka pirmais mēģinājums noteikt dialektu robežas ir saistīts ar M. Akelewiča gramatiku, kas tika sarakstīta, pamatojoties uz A. Baranauska aprakstiem.

Atslēgvārdi: Antana Baranauska lietuviešu dialektu klasifikācija, Mikołajs Akelewičs, teritoriāli administratīvais dialektu iedalījums, izlokšņu īpatnību pārmaiņas.

Literatūra

- Akielewicz 1890** – Akielewicz, Mikołaj. *Gramatyka języka litewskiego. Głównia*. Poznań: Nakładem Biblioteki Kórnickiej, 1890.
- Alminauskis 1930** – Alminauskis, Kazys. Vyskupo Antano Baranausko laiškai Hugo Weberiu. *Archivum Philologicum*, 1, 1930, 69–103.
- Baranovskij 1898** – Baranovskij, Antonij. *Zametki o litovskom' jazike i slovare*. Sanktpeterburg': Tipografija I. Akademii Nauk', 1898.
- Drotvinas, Grinaveckis 1970** – Drotvinas, Vincentas; Grinaveckis, Vladas. *Kalbininkas Kazimieras Jaunius*. Vilnius: Mintis, 1970.

- F1-E137** – Baranauskas, Antanas, [be datos]: *Vysk. Baranausko „Mokslas lėtūviškos kalbos“ su laiškų Weberiui / nuorašai / Priedai J. Gerulio paaiškinimai ir laiškai prof. Būgai*. Signatūra F1-E137. Rankraštis saugomas Vilniaus universiteto bibliotekos Retų spaudinių ir rankraščių skyriuje.
- F1-216/1** – Baranauskas, Antanas, [be datos]: *Mokslas Lėtūviszkos kalbės*. Signatūra F1-216/1. Rankraštis saugomas Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštyne.
- F1-216/2** – Baranauskas, Antanas, 1882: *Mokslas Lėtūviszkos kalbės*. Signatūra F1-216/2. Rankraštis saugomas Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštyne.
- Geržotaitė 2014** – Geržotaitė, Laura. Antano Baranausko tarmių klasifikacija (rekonstrukcija): žemėlapis ir komentarai. *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*. Sud. Danguolė Mikulėnienė, Violeta Meiliūnaitė. Vilnius: Briedis, 2014, II žemėlapis ir komentarai (sp. įklija).
- Geržotaitė 2015** – Geržotaitė, Laura. Geolingvistinė Antano Baranausko lietuvių tarmių klasifikacijos analizė. *Kalbos istorijos ir dialektologijos problemos*, 4. Sud. Vilija Ragaišienė, Violeta Meiliūnaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2015, 133–165.
- Geržotaitė 2016** – Geržotaitė, Laura. *Lietuvos tarmių klasifikacijos tyrimas geolingvistiniu aspektu*. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2016.
- Geržotaitė 2017** – Geržotaitė, Laura. Ramygalos šnekta lietuvių tarmių klasifikacijose: geolingvistinė analizė. *Acta Linguistica Lithuanica*, 77, 2017, 167–195.
- Geržotaitė, Mikulėnienė 2014** – Geržotaitė, Laura; Mikulėnienė Danguolė. Dabartinė lietuvių tarmių klasifikacija ir *Lietuvių kalbos atlaso* punktai: žemėlapis ir komentarai. *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*. Sud. Danguolė Mikulėnienė, Violeta Meiliūnaitė. Vilnius: Briedis, 2014, I žemėlapis ir komentarai (sp. įklija).
- Girdenis, Zinkevičius 1966** – Girdenis, Aleksas; Zinkevičius, Zigmantas. Dėl lietuvių kalbos tarmių klasifikacijos. *Kalbotyra*, 14, 1966, 139–147.
- Javnis' 1894** – Javnis', Kazimir. [Novoaleksandrovskij uezd']. *Pamjatnaja knižka Kovenskoj gubernii na 1895 god'*. Kovna: V' Tipografii Gubernskago Pravlenija, 1894, 174–176.
- LKA I** – *Lietuvių kalbos atlasas*, 1. *Leksika*. Ats. red. Kazys Morkūnas. Vilnius: Mokslas, 1977.
- Mikulėnienė 2015** – Mikulėnienė, Danguolė. Kalbotyrinė Antano Baranausko veikla: stereotipai. XXI amžiaus įžvalgos. *Kalbos istorijos ir*

=====

dialektologijos problemos, 4. Sud. Vilija Ragaišienė, Violeta Meiliūnaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2015, 11–42.

- Mikulėnienė 2018** – Mikulėnienė, Danguolė. *Lietuvių tarmėtyra: genezė, raida ir paradigminiai lūžiai 1: Ikitarmėtyrinis laikotarpis. Lietuvių tarmėtyros pradžia: tarmių skyrimas, tyrimų perspektyvų užuomazgos ir jų tipai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2018 (spausdinama).
- Sabaliauskas 1979** – Sabaliauskas, Algirdas. *Lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija iki 1940 m.* Vilnius: Mokslas, 1979.
- Specht 1920** – Specht, Franz. *Litauische Mundarten gesammelt von A. Baranowski*, 1. *Tekste*. Leipzig: Verlag von K. F. Koehler, 1920.
- Specht 1922** – Specht, Franz. *Litauische Mundarten gesammelt von A. Baranowski*, 2. *Grammatische Einleitung mit lexikalischen Anhang*. Leipzig: Verlag von K. F. Koehler, 1922.
- TLE II–IV** – *Tarybų Lietuvos enciklopedija*, 2–4. Red. Jonas Zinkus. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1986–1988.
- Zinkevičius 1966** – Zinkevičius, Zigmas. *Lietuvių dialektologija. Lyginamoji tarmių fonetika ir morfologija*. Vilnius: Mintis, 1966.
- Zinkevičius 1969** – Zinkevičius, Zigmas. Apie lietuvių kalbos tarmių skirstymą. *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*. A serija 3(31). Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1969, 365–380.

Astrīda VUCĀNE

**LAULĪBAS TEMATISKĀS LEKSIKAS
LIETOJUMS LATVIEŠU VALODĀ
PADOMJU VARAS PERIODĀ**

**Latvian Thematic Lexis of Marriage
During the Soviet Period**

Abstract

The present paper studies the lexis of marriage during the Soviet period focusing on its sociolinguistic aspects. Soviet ideological principles regarding family policy have been aligned with the relevant language material, i.e. thematic lexis of marriage in Soviet law, lexicographic sources and press materials, thus allowing to identify and evaluate the impact of socio-political circumstances on the development of the lexis of marriage.

The thematic lexis of marriage was significantly affected by the principle of gender equality, support provided to single mothers and young families, and the idea of marriage inspired by love, friendship and respect rather than material factors. These values are also reflected in some of the marriage terms formed during the Soviet period, such as *fiktīva laulība* (*sham marriage*), *pirmslaulības uzvārds* (*maiden name*), *vientuļā māte* (*single mother*) etc.

Analysis of the relevant lexis of marriage shows three trends. First, as a result of the change of legal framework some words were no longer considered legal terms and became part of common vocabulary. Words, such as *saderināšanās* (*engagement*), *līgava* (*bride*), *līgavainis* (*groom*) and *pūrs* (*dowry*), lost their legal meaning. Second, the Soviet principles caused formation of new legal terms, for instance, *fiktīva laulība* (*sham marriage*) and *pirmslaulības uzvārds* (*maiden name*) which were also preserved in legal language after restoration of independence of the Republic Latvia. Third, a number of terms formed during the Soviet period, such as *studentu ģimene* (*student family*), were no longer necessary after the collapse of the Soviet Union due to the lack of special support provided by the state and change of social behaviour.

Some changes and additions may also be observed in secondary special lexis, however, the restoration of independence of the Republic of Latvia caused emergence of new impacts, as a result of which such changes slowly disappeared from active vocabulary giving space to others.

Keywords: legal terms, linguistic contacts, marriage lexis, Soviet law, thematic lexis

Avoti

- Cīņa 1969** – Presņikovs, Jānis. Veikals jaunlaulātajiem. *Cīņa*, 1969.
- CL** – *Civillikums*. Latvijas Republikas likums. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/doc.php?id=90223> [skatīts 15.01.2018].
- CL 1937** – *Civillikums*. Kodifikācijas nodaļas 1937. gada izdevums. Rīga: [b. i.], 1938.
- Dadzis 1972** – Bondarenko, I. Laulības aiz aprēķina. *Dadzis*, Nr. 14, 1972.
- DTSV 2001** – *Demogrāfisko terminu skaidrojošā vārdnīca*. P. Zvidriņa zinātniskā redakcijā. Rīga: LU, 2001.
- ĢE 1989** – *Ģimenes enciklopēdija*, 1. sējums. Galv. red. V. Ritenberga. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1989.
- JTV 1970** – *Juridisko terminu vārdnīca*. Sast. aut. kol. O. Grīnberga redakcijā. Rīga: Liesma, 1970.
- JTV 1998** – *Juridisko terminu vārdnīca*. Sast. aut. kol. I. Krastiņa vadībā. Rīga: Nordik, 1998.
- Karogs 1940** – Divi M. Zoščenko stāsti par priesteriem. *Karogs*, Nr. 2, 1940.
- Karogs 1982** – Deficīts. *Karogs*, Nr. 8, 1982.
- LĢALK 1940** – *Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodekss*. Rīga: Sabiedriski-ekonomisko rakstu apgādniecība, 1941.
- Līna 2017** – Ģimenes psiholoģijas Centrs „Līna”. *Atbalsta grupa vecākiem, kuri bērnus audzina vieni vai atsevišķi no otra vecāka*. Pieejams tiešsaistē: <https://lina.lv/pariem-un-gimenem/nodarbibas-vecakiem/atbalsta-grupa-vecakiem-kuri-bernus-audzina-vieni-vai-atseviski-no-otra-vecaka/> [skatīts 15.01.2018].
- LLV 1980** – *Latviešu literārās valodas vārdnīca*, 4. sējums. Rīga: Zinātne, 1980.
- LPE 1985** – *Latvijas Padomju enciklopēdija*, 6. sējums. Galv. red. P. Jērāns. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1985.
- LPSR LĢK 1968** – *Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Laulības un ģimenes kodekss*. Rīga: Izdevniecība Liesma, 1969.

- Mēs 1966** – Līvzemnieks, Viktors. Garām pagāja vasara. *Mēs*, Nr. 22, 1966.
- MLVV** – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. Pieejama tiešsaistē: <http://www.tezaurs.lv/mlvv/> [skatīts 15.01.2018].
- NILLTFNL** – *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums*. Latvijas Republikas likums. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/doc.php?id=178987> [skatīts 15.01.2018].
- StendGF1789_SL** – Stender, Gotthard Friedrich. *Zingu Luftes*. 1789. Pieejams tiešsaistē: http://www.korpuss.lv/senie/static/StendGF1789_SL.html [skatīts 15.01.2018].
- VRTS 2014** – *Valmieras rajona tiesas 2014. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. C39036114*. Pieejams tiešsaistē: <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/145727.pdf> [skatīts 15.01.2018].

Literatūra

- Ahero 1967** – Ahero, Antonija. Par citu valodu ietekmi vārdu darināšanā. *Latviešu valodas kultūras jautājumi*, 3. laidziens. Rīga: Liesma, 1967, 12.–20.
- Birziņa 1970** – Birziņa, Līna. Valsts un tiesības Latvijā komunisma celtniecības periodā. *Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture*. Rīga: Zvaigzne, 1970, 191.–244.
- Cīrulle 2012** – Cīrulle, Solvita. *Paternitāte – bērna izcelšanās noteikšana*. Pieejams tiešsaistē: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/243563-paternitate-berna-izcelsanas-noteiksana-2012> [skatīts 01.02.2018].
- Lazdiņš 2000** – Lazdiņš, Jānis. Padomju tiesību periods Latvijā (1944/45–1985). *Latvijas tiesību vēsture (1914–2000)*. Rīga: Fonds Latvijas Vēsture, 2000, 368.–420.
- Lazdiņš 2003** – Lazdiņš, Jānis. *Latvijas privāttiesības. Raksti*. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 2003.
- LPSR APVZ 1969** – *Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, Nr. 17 (2314), 1969.
- LPSR LĢKK 1985** – *Latvijas PSR laulības un ģimenes kodeksa komentāri*. J. Vēbera visp. red. Rīga: Avots, 1985.
- LPSRK 1940** – *Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Konstitūcija*. Rīga: VAPP Sabiedrisko, politisko un ekonomisko rakstu apgādniecība, 1940.
- LPSRK 1978** – *Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Konstitūcija* (1978). Rīga: Liesma, 1980.
- Osipova 2015** – Osipova, Sanita. Sieviešu tiesības Latvijā 1918–1940: starp politisko pilntiesību un civiltiesisko nevienlīdzību. *Juridiskā*

=====

Zinātne: Latvijas Universitātes žurnāls, Nr. 8. Rīga: Latvijas Universitāte, 2015.

- Putniņa 2015** – Putniņa, Aivita. *Reģistrētas un neregistrētas kopdzīves faktoru salīdzinoša analīze*, 2015. Pieejams tiešsaistē: goo.gl/BEJWZx [skatīts 15.07.2018].
- SM 1982** – *Sabiedrības mācība*. Autoru kolektīvs G. Šahnazarova vadībā. Rīga: Zvaigzne, 1982.
- Veisbergs 2001** – Latviešu juridiskās valodas veidošana – 2000. gada rezultāti. *Linguistica Lettica* 8. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2001, 28.–38.
- Vucāne 2015** – Vucāne, Astrīda. Fiktīva laulība cilvēktirdzniecības kontekstā: terminoloģijas problēmas. *Jurista Vārds*, 2015. gada 17. novembrī, Nr. 45 (897), 35.–38.

Sintija KAUKĪTE

STILISTISKS PIETURZĪMJU LIETOJUMS PROZĀ UN PUBLICISTIKĀ

Stylistic Use of Punctuation Marks in Prose and in Mass Media

Abstract

A text consists of different signs. In order to build a text, it is necessary to combine word forms in a sentence or in another text unit. The signs can be both at the basis of text – language signs (words, word groups, sentences) or with the function of complementing it – graphical signs, e.g. punctuation marks, emoticons, smileys. Orthography and punctuation play important role in text-formation. Use of punctuation depends on the purpose of the text. There are texts in which a minimum of punctuation marks is used, e.g. scientific, formal business texts but also such texts where the use of expressive graphical means is rife, e.g. fiction, mass media text. To create additional emphasis punctuation marks are used in applied text style, mass media or fiction. Omission of punctuation marks can serve as an indicator of connotation in the text.

Punctuation has four functions in written language: grammatical, international, semantic and stylistic. Stylistic use of punctuation marks in the text helps to express additional stylistic information. Depending on the position in the text these graphical signs usually are placed in the middle or at the end of a sentence or another text unit. But according to function in the text, they are divided into real punctuation marks and additional punctuation marks. Those are used separately or in connection with other punctuation marks.

The aim of this paper is to look at punctuation marks' stylistic usage in the text. The author pays attention to the stylistic use of exclamation marks, question marks, dots, dashes and inverted comas at the end of sentences, quasi-sentences, reduced utterances and interjections in mass media and prose texts. 24 modern Latvian prose works and 40 mass media texts (25 magazines, 15 Internet portals) have been studied. Approximately 300 syntactic constructions were excerpted, with part of them (written in bold) reflected in this paper.

Stylistic use of punctuation in prose and mass media is compared by the descriptive method. At the end of the paper the main conclusions are summarized.

Keywords: prose, mass media, stylistic use, exclamation mark, question mark, dots, dash, inverted comas

Literatūra

- Abaravičius 1992** – Abaravičius, Juozas. Stilistiniai skyrybos ženklų nerašymo išteklai. *Literatūrinė ir lingvistinė teksto analizė: Mokslinės konferencijos pranešimų tezės*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas, 1992, 3.
- Abaravičius 2002** – Abaravičius, Juozas. *Skyrybos stilistika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
- Beitiņa 2009** – Beitiņa, Maigone. *Mūsdienu latviešu literārās valodas sintakse*. Liepāja: LiePA, 2009.
- Bergmane, Blinkena 1986** – Bergmane, Anna; Blinkena, Aina. *Latviešu rakstības attīstība: Latviešu literārās valodas vēstures pētījumi*. Rīga: Zinātne, 1986.
- Blinkena 1969** – Blinkena, Aina. *Latviešu interpunkcija*. Rīga: Zinātne, 1969.
- Blinkena 2009** – Blinkena, Aina. *Latviešu interpunkcija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009.
- Ceplītis et al. 1989** – Ceplītis, Laimdots; Rozenbergs, Jānis; Valdmanis, Jānis. *Latviešu valodas sintakse*. Rīga: Zvaigzne, 1989.
- Efimov 1957** – Efimov, Aleksandr. *Stilistika hudožestvennoj reči*. Moskva: MGU, 1957.
- Guļevska 2002** – Guļevska, Dainuvīte. *Pareizrakstības un pareizrūnas rokasgrāmata: latviešu valoda*. Rīga: Avots, 2002.
- Kniūkšta, Lyberis 1996** – Kniūkšta, Pranas; Lyberis, Antanas. *Mokomasis lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodynas*. Kaunas: Šviesa, 1996.
- Liepa 2003** – Liepa, Dite. Retoriskās figūras reklāmā latviešu presē 2000. un 2001. gadā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti 7: rakstu krājums*. Liepāja: Liepājas Universitāte, Latviešu valodas katedra, 2003, 353.
- Lokmane 2005** – Lokmane, Ilze. *Konsituatīvo saistījumu tipi mūsdienu latviešu valodā*. Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozarē. Rīga: Latvijas Universitāte, 2005.
- Moze 1997** – Moze, Marta. *Latviešu valodas interpunkcijas prakse: mācību līdzeklis*. Rīga: LPA, 1997.
- Valgina 1989** – Valgina, Nina. *Sovremennyj russkij jazyk: punktuacija*. Moskva: Vysshaja škola, 1989.

- Vītola 1997** – Vītola, Inita. *Interpunkcijas stilistiskās funkcijas latviešu modernisma prozā (19. un 20. gs. mijā, 20. gs. pirmajā trešdaļā)*. Disertācija filoloģijas doktora grāda iegūšanai. Rīga: Latvijas Universitāte, 1997.
- VPSV 2007** – *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Sastādījis autoru kolektīvs V. Skujiņas vad. Rīga: Latviešu valodas institūts, Latviešu valodas aģentūra, 2007.
- Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm*. LZA Terminoloģijas komisija. Pieejams tiešsaistē: *termini.lza.lv*.

Avoti

- Ābele 2001** – Ābele, Inga. *Uguns nemodina*. Rīga: Atēna, 2001.
- Aldermane, Jārdlijs 15.–21.01.2015.** – Aldermane, Liza; Jārdlijs, Džims. Rosīgs birojs, bet tad... *ir*, 15.–21.01.2015.
- Apse 10.2016.** – Apse, Elza. Garšas ķērāja – mēle. *Ilustrētā Junioriem*, 10.2016.
- Asare 28.01.2015.** – Asare, Dagnija. Kā izaudzināt īstu vīrieti? *Ieva*, 28.01.2015.
- Asare 31.05.2017.** – Asare, Dagnija. Ballīte bērnam – svētki vai murgs? *Ieva*, 31.05.2017.
- Auziņš 2017** – Auziņš, Arnolds. *Kā toreiz Virdžīnijā*. Rīga: Lauku Avīze, 2017.
- Bauere 2015** – Bauere, Inguna. *Mācītājs un viņa dēls*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2015.
- Bērziņš 2015** – Bērziņš, Māris. *Svina garša*. Rīga: Dienas Grāmata, 2015.
- Britāne 20.07.–02.08.2018.** – Britāne, Liena. Vārdi notiek. *Ievas Stāsti*, 20.07.–02.08.2018.
- Bula 01.2017.** – Bula, Antra. Skaistā glezna Ellija Forsele-Rozentāle. *Lilit*, 01.2017.
- Cosmopolitan, 02.2017.** – Visu skatieni pievērsti Kortnijai. *Cosmopolitan*, 02.2017.
- Dreiže 2012** – Dreiže, Laura. *Naktstauriņš*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2012.
- Dumbere 01.2017.** – Dumbere, Laura. Airisas tīkls. *Santa*, 01.2017.
- Dzene 03.2015.** – Dzene, Maira. Apzinātība – treniņš prāta higiēnai. *Shape*, 03.2015.
- Egle 2016** – Egle, Jana. *Gaismā*. Rīga: Latvijas Mediji, 2016.
- Enģele 2014** – Enģele, Ilze. *Mazā Mis*. Rīga: Lauku Avīze, 2014.
- Enģele 2016** – Enģele, Ilze. *Solo vijolei un termometram*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2016.
- Ermlere 2016** – Ermlere, Franciska. *Rīgas buča*. Rīga: Lauku Avīze, 2016.

- Grietēna 2016** – Grietēna, Margarita. *Kuģi lēni apledos: stāsti par mīlu, dzīvi, nāvi un eņģeļiem*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2016.
- Ieviņš 1996** – Ieviņš, Kārlis. *Sidraba birzs*. Rīga: Daugava, 1996.
- Ikstena 2001** – Ikstena, Nora. *Jaunavas mācība*. Rīga: Atēna, 1996.
- Ilustrētā Junioriem, 10.2016.** – Komikss, Viltīgā atmiņa. *Ilustrētā Junioriem*, 10.2016.
- Jēruma 2016** – Jēruma, Inga. *Plaisa*. Rīga: Lauku Avīze, 2016.
- Jokste 01.2017.** – Jokste, Silvija. Receptes ziemai un svētkiem. *Lilit*, 01.2017.
- Joņevs 2013** – Joņevs, Jānis. *Jelgava 94*. Rīga: Mansards, 2013.
- Kaijaks 1999a** – Kaijaks, Vladimirs. *Enijas bize*. Rīga: Lauku Avīze, 1999a.
- Kas Jauns, 03.–09.03.2015.** – Dienas kļūst garākas, mūsu cenas – zemākas! *Kas Jauns*, 03.–09.03.2015.
- Kas Jauns, 09.–15.05.2017.** – Izklaide. *Kas Jauns*, 09.–15.05.2017.
- Klapere 31.05.2017.** – Klapere, Ilze. Kukaiņi un kodumi. *Ieva*, 31.05.2017.
- Kūlis 1997** – Kūlis, Ēriks. *Sakropļotā rēga drausmīgais lāsts: [ironisks šausmu stāsts ar baigām beigām]*. Rīga: Enigma, 1997.
- Laimiņa 01.2017.** – Laimiņa, Līga. Mēneša vēstule. *Lilit*, 01.2017.
- Landorfa 12.05.2017.** – Landorfa, Sandra. Es stāstīšu par šausmām un mīlestību. *Patiesā Dzīve*, 12.05.2017.
- Landorfa 05.2017. a** – Landorfa, Sandra. Parunāsim par ziedēšanu. *OK!*, 05.2017.
- Landorfa 05.2017. b** – Landorfa, Sandra. Līgums ar sevi. *OK!*, 05.2017.
- Landorfa 05.2017. c** – Landorfa, Sandra. Esmu spītīgs rižīks, savu vērtību zinu. *OK!*, 05.2017.
- Līce 2014** – Līce, Anda. *Lielais lakats*. Rīga: Nordik, 2014.
- Lukošus 15.–21.01.2015.** – Lukošus, Ovidijs. Bet ja nu karš... *ir*, 15.–21.01.2015.
- Mengiša 11.04.–24.04.2017.** – Mengiša, Inta. Melderis: „Mani besī mīksti veči”. *Kas Jauns*, 11.04.–24.04.2017.
- Mengiša 23.05.–29.05.2017.** – Mengiša, Inta. Bulis: „Uz mani skatās kā uz maniaku”. *Kas Jauns*, 23.05.–29.05.2017.
- Muktupāvela 2005** – Muktupāvela, Laima. *Mīla. Benjamiņa*. Rīga: Daugava, 2005.
- National Geographic Latvija, 01.2015.** – Kas mūs aizrauj? *National Geographic Latvija*, 01.2015.
- Panca-Zaiceva 01.2017.** – Panca-Zaiceva, Gaļina. Pavedini, ja vēlies! *Lilit*, 01.2017.
- Rēdliha 2013** – Rēdliha, Iveta. *Soļi*. Rīga: SIA „BUF”, 2013.
- Reinholde 12.2016.** – Reinholde, Alise. Kā tuksnesī. *Shape*, 12.2016.
- Repše 2016** – Repše, Gundega. *Bogene*. Rīga: Dienas Grāmata, 2016.

- Sakss, Liepnieks 2014** – Sakss, Nils; Liepnieks, Jurgis. *Nāve – tās nav beigas*. Rīga: Zanes grāmatas, 2014.
- Seleckis 2016** – Seleckis, Vilis. *Meitenes ar eņģeļa tetovējumu*. Rīga: Klio ABC, 2016.
- Siliņa 02.2017.** – Siliņa, Ance. Bridžitas Džounsas tosteris (The Bridget Jones's Toaster, 2017-). *Cosmopolitan*, 02.2017.
- Skailis 2003** – Skailis, Andrejs. *Mēnesstaru atspīdums uz lakstīgalas zobiem*. Rīga: Likteņstāsti, 2003.
- Smilga 12.2016.** – Smilga, Ieva. Salauzt sistēmu. *Shape*, 12.2016.
- Smilģe 01.2017.** – Smilģe, Solvita. Itālija. Pēc zemestrīces. *Una*, 01.2017.
- Tjarve 2002** – Tjarve, Eleonora. *Spēks un smeldze: Atmiņu ainas*. Rīga: Preses nams, 2002.
- Una, 01.2017.** – No bērna mutes. *Una*, 01.2017.
- Una, 05.2017.** – Redakcija iesaka, Jaunās grāmatas. *Una*, 05.2017.
- Vakara Ziņas, 02.12.2016.** – Joki. *Vakara Ziņas*, 02.12.2016.
- Vakara Ziņas, 30.12.2016.** – Joki. *Vakara Ziņas*, 30.12.2016.
- Vakara Ziņas, 03.03.2017.** – Joki. *Vakara Ziņas*, 03.03.2017.
- Vakara Ziņas, 26.05.2017.** – Joki. *Vakara Ziņas*, 26.05.2017.
- Vakara Ziņas, 11.08.2017.a** – Joki. *Vakara Ziņas*, 11.08.2017.
- Vakara Ziņas, 11.08.2017.b** – Tvīti. Linda, @juceklis. *Vakara Ziņas*, 11.08.2017.
- Zakse 02.2017.** – Zakse, Laura. Sliktākais randiņš mūžā. *Cosmopolitan*, 02.2017.

Interneta avoti

- delfi.lv, 12.09.2017.** – Bagatskis: nekad dzīvē nebiju redzējis tādu tēlošanu. Pieejams: <http://www.delfi.lv/sports/news/eurobasket/zinas/bagatskis-nekad-dzive-nebiju-redzejis-tadu-telosanu.d?id=49235049> [skatīts 12.09.2017].
- delfi.lv, 13.09.2017.** – Mācītājs aicina nojaukt ‘Gosupes velnu’. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/macitajs-aicina-nojaukt-gosupes-velnu.d?id=49235315> [skatīts 13.09.2017].
- jauns.lv, 09.09.2017.** – Skolēnu ēdinātāji ceļ trauksmi: ar 1,42 eiro dienā nepietiek, lai pabarotu bērnu. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/253376-skolenu-edinataji-cel-trauksmi-ar-142-eiro-diena-nepietiek-lai-pabarotu-bernu> [skatīts 09.09.2017].
- jauns.lv, 11.09.2017.** – Tīmeklis „kūp” – šovā „X Faktors” uzstājas Kaupera līdzinieks. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/izklaide/253472-timeklis-kup-sova-x-faktors-uzstajas-kaupera-lidzinieks> [skatīts 11.09.2017].

- jauns.lv, 13.09.2017.** – Ketrīnas Midltones grūtniecība izjauc 50 gadus senu karaliskās ģimenes tradīciju. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/sievietem/253678-ke-tri-nas-midl-tones-grut-nieciba-izjauc-50-ga-dus-senu-karaliskas-gimenes-tradiciju> [skatīts 13.09.2017].
- jauns.lv, 18.09.2017. a** – Premjers ar valsts lielākajiem uzņēmumiem spriedis par iespējām atrast jaunus darbiniekus. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/business/254340-premjers-ar-valsts-lielakajiem-uznemumiem-spriedis-par-iespejam-atrast-jaunus-darbiniekus> [skatīts 18.09.2017].
- jauns.lv, 18.09.2017. b** – Policija meklē vīrieti, kurš pēc izkāpšanas no tramvaja brutāli piekāva kontrolieri. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/254305-policija-mekle-virieti-kurs-pec-izkapsanas-no-tramvaja-brutali-piekava-kontrolieri> [skatīts 18.09.2017].
- jauns.lv, 19.09.2017. a** – Anastasiju izsmēja visas Latvijas priekšā. „X Faktora” pirmā dalībniece izskaidro izgāšanos. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/izklaide/254295-anastasiju-izsmeja-visas-latvijas-prieksa-x-faktora-pirma-dalibniece-izskaidro-izgasanos> [skatīts 19.09.2017].
- jauns.lv, 19.09.2017. b** – Par naudu, ko cilvēki ziedoja mazā Ivana bērēm, Viktors nopirka telefonu un apmaksāja komunālos rēķinus. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/254267-par-naudu-ko-cilveki-ziedoja-maza-ivana-berem-viktors-nopirka-telefonu-un-apmaksaja-komunalos-rekinus> [skatīts 19.09.2017].
- jauns.lv, 19.09.2017. c** – Viķe-Freiberga esot piesavinājusies viņai kā amatpersonai dāvinātu pulksteni. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/254357-vike-freiberga-esot-piesavinajusies-vinai-ka-amatpersonai-davinatu-pulksteni> [skatīts 19.09.2017].
- jauns.lv, 19.09.2017. d** – Vājprāts „Zapad 2017” mācībās: helikopters Krievijā izšāvis raķetes uz skatītājiem. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/arzemes/254379-vajprats-zapad-2017-macibas-helikopters-krievija-izsavais-raketes-uz-skatitajiem> [skatīts 19.09.2017].
- jauns.lv, 19.09.2017. e** – Kāpēc mātes Latvijā atsakās no saviem jaundzimušajiem bērniem un tos ievieto glābējsilītēs? Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/sievietem/254250-kapec-mates-latvija-atsakas-no-saviem-jaundzimusajiem-berniem-un-tos-ievietoto-glabejsilites> [sk. 19.09.2017].
- jauns.lv, 30.09.2017.** – Viķe-Freiberga mūsdienu populismu salīdzina ar viduslaikiem. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/255684-vike-freiberga-musdienu-populismu-salidzina-ar-viduslaikiem> [skatīts 30.09.2017].

Figure 2. A sung repeated phrase. In the repetitions, the durations of vowels are consistent but not sensitive to inherent length. The dark line represents the first time Wilium sings the phrase; the lighter line is his repetition

raksts/izklaide/254295-anastasiju-izsmeja-visas-latvijas-prieksa-x-faktora-pirma-dalibniece-izskaidro-izgasanos [skatīts 19.09.2017].

jauns.lv, 19.09.2017. b – Par naudu, ko cilvēki ziedoja mazā Ivana bērēm, Viktors nopirka telefonu un apmaksāja komunālos rēķinus. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/254267-par-naudu-ko-cilveki-ziedoja-maza-ivana-berem-viktors-nopirka-telefonu-un-apmaksaja-komunalos-rekinus> [skatīts 19.09.2017].

jauns.lv, 19.09.2017. c – Viķe-Freiberga esot piesavinājusies viņai kā amatpersonai dāvinātu pulksteni. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/254357-vike-freiberga-esot-piesavinajusies-vinai-ka-amatpersonai-davinatu-pulksteni> [skatīts 19.09.2017].

jauns.lv, 19.09.2017. d – Vājprāts „Zapad 2017” mācībās: helikopters Krievijā izšāvis raķetes uz skatītājiem. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/arzemes/254379-vajprats-zapad-2017-macibas-helikopters-krievija-izsavais-raketes-uz-skatitajiem> [skatīts 19.09.2017].

jauns.lv, 19.09.2017. e – Kāpēc mātes Latvijā atsakās no saviem jaundzimušajiem bērniem un tos ievieto glābējsilītēs? Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/sievietem/254250-kapec-mates-latvija-atsakas-no-saviem-jaundzimusajiem-berniem-un-tos-ievietoto-glabejsilites> [sk. 19.09.2017].

jauns.lv, 30.09.2017. – Viķe-Freiberga mūsdienu populismu salīdzina ar viduslaikiem. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/255684-vike-freiberga-musdienu-populismu-salidzina-ar-viduslaikiem> [skatīts 30.09.2017].

- =====
- jauns.lv, 12.12.2017.** – Atklājies, kādu darbu premjers piedāvājis Ilzei Pētersonei-Godmanei, lai viņa neietu uz privāto sfēru. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/263305-atklajies-kadu-darbu-premjers-piedavajis-ilzei-petersonei-godmanei-lai-vina-neietu-uz-privato-sferu> [skatīts 12.12.2017].
- korpuss.lv/senie** – *SENIE*. Latviešu valodas seno tekstu korpuss. LU Matemātikas un informātikas institūta Mākslīgā intelekta laboratorija, LU Humanitāro zinātņu fakultātes Baltu valodu katedra, LU Latviešu valodas institūts. 2002–2015. Pieejams: www.korpuss.lv/senie.
- tvnet.lv, 18.01.2015.** – Vešņakovs: Latvijas un Krievijas attiecības ir sliktākās pēdējos 20 gados. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/544004-vesnakovs_latvijas_un_krievijas_attiecibas_ir_sliktakas_pedejos_20_gados [skatīts 18.01.2015].

**Agnė ALEKSAITĖ,
Daiva MURMULAITYTĖ**

**NAUJOJI LIETUVIŲ KALBOS LEKSIKA –
SĄVA IR SVĖTIMA**

**The New Vocabulary of the Lithuanian Language:
the Indigenous and the Foreign**

Abstract

The Database of Lithuanian Neologisms (DN) has been dissected from the angle of the morphemic indigeneity of neologisms. An effort that involved indexation of some 3,500 neologisms recorded therein, their morphemic analysis, and investigation of the origins of the morphemes has produced a result showing that about 39 % of them have exclusively indigenous, and nearly 36 %, exclusively foreign morphemes (other than the ending, which is adaptable). The latter group mainly consists of (un)adapted loanwords. The remaining 24 % are morphemic hybrids. Even though morphemically indigenous neologisms are the most numerous, they are still fewer than words that contain borrowed morphemes: loanwords and morphemic hybrids (which stand at a ratio of around 40 to 60). This suggests that borrowing words from other languages is a wide-spread phenomenon in the Lithuanian language.

Nearly 160 fixed blends present in the DN have been analysed separately from the viewpoint of indigeneity. Their morphemic structure and types of origin in the Lithuanian language have been investigated. This tier of neologisms is also dominated by foreign sources. Just 15 % of the new blends have a purely Lithuanian morphemic structure; around 65 % of them carry exclusively borrowed morphemes (other than endings), and the remaining 20 % neologisms are mixed cases. By type of origination in the Lithuanian language, some 54 % of the neologisms in this group are loanwords (coming from the English language as often as not), another 39 % are coined in the Lithuanian language, and 7 % are the product of translation of blends from other languages. Interestingly, 24.6 % of blends in the Lithuanian language derive from loanwords. It is likely that the number of words of such atypical

word formation recorded in the DN is much larger (as a percentage) than that presented in previous lexicographical sources. This is a product of active borrowing (both of the vocabulary and the principles of wordformation formation) as well.

DN is an appropriate source and a handy tool to research word formation (subject to additional indexation of the words), but hypotheses and assumptions need to be verified with additional data, and the results of the investigation have to be compared to the results obtained in probing the data available from computer-assisted seekers and corpuses.

Keywords: neologisms, word formation, morphemic analysis, indigeneity, loanwords, blending

Lietuviešu valodas jaunvārdi: savējais un svešais?

Kopsavilkums

Rakstā aplūkoti *Lietuviešu valodas jaunvārdu datubāzes (Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas, ND)* jaunvārdi morfēmu cilmes aspektā, proti, noskaidrots, vai tie ir darināti, izmantojot lietuviešu vai citvalodu morfēmas. Veicot aptuveni 3500 tajā indeksēto jaunvārdu morfēmisko analīzi un izpētot morfēmu izcelsmi, tika konstatēts, ka aptuveni 39 % morfēmu ir lietuviešu un aptuveni 36 % – citvalodu (izņemot galotni, kas ir pielāgota). Pēdējie galvenokārt ir (ne)lietuviskoti aizguvumi. Pārējie – aptuveni 24 % – ir morfēmiskie hibrīdi. Tātad, kaut arī lietuviskas cilmes morfēmikas jaunvārdu grupa ir lielāka, kopumā šīs grupas vārdu ir mazāk nekā aizguvumu un morfēmisko hibrīdu, t. i., vārdu, kuru morfēmas ir aizgūtas (attiecība apmēram 40:60). Tas ļauj izteikt pieņēmumu, ka aizgūšana lietuviešu valodā ir izplatīta parādība.

Cilmes aspektā atsevišķi tika pētīti aptuveni 160 ND fiksētie teleskopētie darinājumi. Tika noskaidrota to morfēmiskā uzbūve un rašanās veidi lietuviešu valodā. Arī šajā jaunvārdu grupā dominē svešcilmes elementi. Tikai aptuveni 15 % jauno teleskopēto darinājumu ir lietuviešu valodas morfēmiskā uzbūve, aptuveni 65 % no tiem veidoti no aizgūtām (izņemot galotnes) morfēmām, bet aptuveni 20 % jaunvārdu ir hibrīdi. Ņemot vērā šo darinājumu rašanās veidu lietuviešu valodā, aptuveni 54 % no šīs grupas jaunvārdiem ir aizgūti (galvenokārt no angļu valodas), 39 % izveidoti lietuviešu valodā un 7 % radušies, tulkojot teleskopētos darinājumus citās valodās. Interesanti, ka 24,6 % no teleskopētajiem darinājumiem lietuviešu valodā ir izveidoti no aizguvumiem. Šķiet, ka šādu netipiskas derivācijas vārdu ND ir

procentuāli daudz vairāk nekā iepriekšējos leksikogrāfiskajos avotos. Iespējams, tas ir aktīvas vārdu un to darināšanas principu aizgūšanas rezultāts.

ND (īpaši tās indeksētie dati) ir piemērots avots un ērts līdzeklis vārdarināšanas izpētei, bet hipotēzes un pieņēmumi ir jāpārbauda, meklējot vairāk datu un salīdzinot pētījumu rezultātus ar rezultātiem, kas iegūti, pētot datorizētajos jaunvārdu meklētājos un valodas korpusos sniegtos datus.

Atslēgvārdi: jaunvārdi, vārddarināšana, morfēmiskā analīze, cilme, aizguvumi, darināšana

Šaltiniai

DLKG – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.

DLKT – *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*. Prieiga internete: <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/> [žiūrėta 2017.12.08].

DŽ₆ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2011. Prieiga internete: <http://lkiis.lki.lt/dabartinis> [žiūrėta 2017.11.22].

Interleksis – *Kompiuterinis tarptautinių žodžių žodynas „Interleksis“*. Vilnius: Alma littera, Fotonija, 2008.

LKG – *Lietuvių kalbos gramatika – fonetika ir morfologija I*. Vilnius: Mintis, 1965.

LKŽ₆ – *Lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. Gertrūda Naktinienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2017. Prieiga internete: www.lkz.lt [žiūrėta 2017.11.22].

ND – *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas*. [Tęstinis internetinis žinynas nuo 2011 m.] Sudarytoja Rita Miliūnaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <http://naujazodziai.lki.lt> [žiūrėta 2017.11.22].

TŽŽ – *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera, 2001.

Urban Dictionary. Prieiga internete: <https://www.urbandictionary.com/> [žiūrėta 2017.12.16].

Interneto tekstų ištekliai naršyti paieškos sistema *Google*.

Literatūra

Ayto 2007 – Ayto, John. *A Century of New words*. Revised edition. Oxford: Oxford University Press, 2007.

- Fischer 1998** – Fischer, Roswitha. *Lexical change in present-day English: a corpus based study of the motivation, institutionalization, and productivity of creative neologisms*. Tübingen: Narr, 1998.
- Girčienė 2005** – Girčienė, Jurgita. Neologizmų integracija į tekstą. *Žmogus ir žodis*, 1, 2005, 78–82.
- Girčienė 2007** – Girčienė, Jurgita. Naujųjų skolinių vartoseną: kalbos kultūros ir stilistikos takoskyra. *Kalbos kultūra*, 80, 2007, 143–151.
- Girčienė 2012** – Girčienė, Jurgita. Metakalbiniai komentarai kaip internetinio naujažodžių diskurso elementas. *Lituanistica*, 58 (3/89), 2012, 248–272.
- Girčienė 2013** – Girčienė, Jurgita. Stilistiniai naujadarai internete. *Šiuolaikinės stilistikos kryptys ir problemos: mokslo straipsnių rinkinys*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2013, 79–88.
- Girčienė 2015** – Girčienė, Jurgita. Gastronomijos srities skoliniai kaip globalėjančio pasaulio atspindys. *Linguistica Lettica*, 23. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2015, 146–167.
- Jakaitienė 2010** – Jakaitienė, Evalda. *Leksikologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.
- Kazlauskienė et al. 2011** – Kazlauskienė, Asta; Rimkutė, Erika; Utka, Andrius. Kiekybiniai tyrimai kalbotyroje. *Gimtasis žodis*, 10, 2011, 2–7.
- Keinys 1984** – Keinys, Stasys. Lietuvių kalbos hibridai (sąvoka, rūšys ir normiškumas). *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*, A serija, 3 (88), 1984, 113–125.
- Levchenko 2010** – Levchenko, Yaroslav. *Neologism in the lexical system of modern English*. Munich: GRIN Publishing GmbH, 2010.
- Maksimov 2001** – Maksimov, Vladimir Ivanovič. Tipų neologizmų v sovremennom russkom jazyke. *Russkij jazyk za rubežom*, 177, 2001, 52–57.
- Mikėlionienė 2000a** – Mikėlionienė, Jurgita. Šiuolaikiniai metodai kalbos naujovėms tirti. *Darbai ir dienos*, 24, 2000, 65–73.
- Mikėlionienė 2000b** – Mikėlionienė, Jurgita. *Naujoji lietuvių kalbos leksika (1991–1996 m. kompiuterinio periodikos tekstyno pagrindu)*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2000.
- Mikėlionienė 2000c** – Mikėlionienė, Jurgita. *Naujoji lietuvių kalbos leksika (1991–1996 m. kompiuterinio periodikos tekstyno pagrindu)*. Daktaro disertacijos santrauka. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2000.
- Mikėlionienė 2000d** – Mikėlionienė, Jurgita. Naujažodžiai Vytauto Didžiojo universiteto kompiuteriniame tekстыne (paieška, atranka, klasifikavimas). *Acta Linguistica Lithuanica. Lietuvių kalbotyros klausimai*, 42, 2000, 15–21.
- Mikėlionienė 2002** – Mikėlionienė, Jurgita. Analogija lietuvių kalbos žodžių daryboje. Potencialiai ir okaziniai dariniai. *Acta Linguistica Lithuanica*, 46, 2002, 73–80.

- Miliūnaitė 2012a** – Miliūnaitė, Rita. Kalbos vartotojai ir naujadarų kūryba. *Gimtoji kalba*, 9, 2012, 3–14.
- Miliūnaitė 2012b** – Miliūnaitė, Rita. Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas. *Gimtoji kalba*, 6, 2012, 3–11.
- Miliūnaitė 2014** – Miliūnaitė, Rita. Naujieji kontaminaciniai dariniai lietuvių kalboje. *Acta Linguistica Lithuanica*, 71, 2014, 246–264.
- Miliūnaitė 2015** – Miliūnaitė, Rita. Naujažodžių atranka ir pateikimas *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne*. *Leksikografija ir leksikologija*, 5, 2015, 161–184.
- Murmulaitytė 2016a** – Murmulaitytė, Daiva. Naujieji asmenų pavadinimai darybos ir semantiniu aspektu. *Lietuvių kalba*, 10, 2016, 1–22.
- Murmulaitytė 2016b** – Murmulaitytė, Daiva. *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas* ir naujadarų tyrimų perspektyvos. *Bendrinė kalba*, 89, 2016, 1–27.
- Murmulaitytė 2016c** – Murmulaitytė, Daiva. *Naujažodžių duomenyno* leksika pakeliui į *Bendrinės lietuvių kalbos žodyną*. *Acta Linguistica Lithuanica*, 75, 2016, 68–88.
- Pakerys 2013–2014** – Pakerys, Jurgis. *Naujųjų skolinių duomenų bazės* veiksmazodžių morfologija. *Taikomoji kalbotyra*, 3, 2013–2014, 1–26.
- Pakerys 2016** – Pakerys, Jurgis. Morphological adaptation of adjectival borrowings in modern Lithuanian. *Baltistica*, LI (2), 2016, 239–269.
- Pažūsis 1989** – Pažūsis, Lionginas. Konvergencinė žodžių daryba. *Kalbotyra*, 40(1), 1989, 58–73.
- Popova et al. 2005** – Popova, Tatjana; Raciburskaja, Larisa; Gugunava, Dmitrij. *Neologija i neografija sovremennogo russkogo jazyka*. Moskva: Nauka, 2005.
- Rudaitienė, Vitkauskas 1998** – Rudaitienė, Vida; Vitkauskas, Vytautas. *Vakarių kalbų naujieji skoliniai*. Vilnius: Enciklopedija, 1998.
- Skljarevskaja 2006** – Skljarevskaja, Galina. *Tolkovyj slovar' russkogo jazyka načala XXI veka*. Moskva: Eksmo, 2006.
- Smetonienė 2016** – Smetonienė, Anželika. Slavizmai veiksmazodžiai ir slaviškos šaknies hibridai. *Acta Linguistica Lithuanica*, 74, 2016, 68–88.
- Urbutis 2009** – Urbutis, Vincas. *Žodžių darybos teorija*. 2-asis leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.
- Vaicekauskienė 2007** – Vaicekauskienė, Loreta. *Naujieji lietuvių kalbos sveitimžodžiai: kalbos politika ir vartosena*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2007.
- Vaicekauskienė et al. 2013–2014** – Vaicekauskienė, Loreta; Dabašinskienė, Ineta; Kamandulytė-Merfeldienė, Laura. Naujųjų skolinių kaitybinio ir darybinio adaptavimo modelių produktyvumas. *Taikomoji kalbotyra*, 3, 2013–2014, 1–27.

- =====
- Vaičiakauskienė 2016** – Vaičiakauskienė, Sonata. Kompiuterijos srities naujieji skoliniai. *Žmogus ir žodis*, 18 (1), 2016, 80–95.
- Vaskelienė 2003** – Vaskelienė, Jolanta. Sigitos Gedos individualūs dariniai („Sokratas kalbasi su vėju“). *Žmogus ir žodis*, 5 (1), 2003, 43–48.
- Vaskelienė 2010** – Vaskelienė, Jolanta. Lietuvių kalbos žodyne nefiksuoti dariniai ir jų funkcionavimas Antano Kalanavičiaus poezijoje. *Filologija*, 15, 2010, 151–166.

Rūta KAZLAUSKAITĖ

VĖJO VAIZDINYS LIETUVIŲ POEZIJOJE

Mental Image of Wind in the Lithuanian Poetry

Abstract

The sum total of individual metaphors defining one fragment of the reality shows the specifics of thinking and feeling of the authors (and of the linguistic society, to which the authors belong), their abilities of the cognition of the world, principles of structuration. The aim of the paper is to identify the features and actions attributed to wind. The fragments of 248 poems, written by 102 Lithuanian poets, have been analysed.

The horizontal air stream in poetry is denoted by the noun *vėjas* (wind), less often by the diminutives *vėjelis* ‘weak wind’, *vėjūktis* ‘naughty wind’, words indicating the direction of the air stream *rytys* (east wind), *pietys* (south wind). It is common to talk about a strong, angry, sharp, consequently, unpleasant phenomenon of nature. Only the wind of spring or early morning is lovely: calm, warm, gentle.

The poets focus their attention on the most distinct feature of wind, on moving in space. Moving is usually defined as elemental, uncontrolled: the wind hustles, roams, wanders, rampages, crawls, coils, etc., it is seldom steady. The actions are usually followed by the sounds. These features permit identifying wind with living beings able to talk, sing, whine, howl, squeak, crow, gnaw, etc.: with a person (*vagabond, stray, crazy man, monk, shepherd, robber, thief, sweeper, flutist, miller, baker, prince, young man, child*), predator (*beast, lion, wolf, dog, cat, kitten, hare*), rodent (*rat, mouse*), bark beetle, flyer (*bird, stork, cock, moth*), reptile (*snake, adder, boa*), eel. The wind is also called a plant (*bush, rose, lily*), a water-stream (*rain, wave*).

Wind in poetry performs most various things, for example, sweeps the sky, rolls the sun, scatters the cobweb, combs the birch-trees, spins the leaves. In this case wind is perceived as a part of body of a living being or an instrument held by a living being – the following metaphors are mentioned in poetry: *eyes, lips, hands, cupped hands, fingers, claws, hair, plait, mane, tail, wings; broom, arrow, sword, needle, net, leash, lap, curtain of the wind*.

The actions condition the change in the state of the object and the object that is acted upon: wind tears away its wings, dies out of breath, gnaws round the star, blows out the candle, etc. The field of the activity of wind is very broad: from the sky to the heart.

The colour of wind is sometimes indicated: it has a light tone – white, yellow, grey, bluish, greenish. The hue is dictated by the environment or the object, with which wind is identified. For example, the wind acting in a snowy winter is white, while the green wind is still young, maturing.

Fragrant, breathing wind reminds of what is lovely and enjoyable.

Conceptually, on the level of ideas wind is perceived as spree, freedom, rumble, delirium, shiver, pride, change, treat, memory, promise, favour.

Keywords: wind, poetry, mental image, meaning, metaphor, sign

Vēja tēls lietuviešu dzejā

Kopsavilkums

Individuālo metaforu kopums, kas definē vienu īstenības fragmentu, atklāj autora (un valodiskās sabiedrības, pie kuras autors pieder) domāšanas un sajūtu specifiku, pasaules uztveres, novērtēšanas un strukturēšanas principus. Raksta mērķis ir noskaidrot vēja darbības un īpašības poētiskajā pasaules ainā. Izpētes materiāls ir 248 dzejoļu fragmenti, kuru autori ir 102 lietuviešu dzejnieki.

Gaisa masu kustība dzejā tiek nosaukta ar lietvārdu *vējas* ‘vējš’, retāk ar šī lietvārda deminutīviem *vėjelis* ‘vājš vējš’ un *vėjūkstis* ‘palaidnīgs vējš’, kā arī ar gaisa plūsmas virziena vārdiem *rytys* ‘austrumu vējš’, *pietys* ‘dienvidu vējš’.

Dzejnieki īpaši uzsver spilgtāko vēja īpašību – kustību telpā. Kustība parasti tiek definēta kā spontāna, bez virziena, nekontrolējama: vējš skraida, daudzās, draiskojas, trako utt., retos gadījumos tas ir norimis. Darbības parasti pavada skaņas. Šīs īpatnības ļauj saistīt vēju ar dzīvām būtnēm, kuras spēj runāt, dziedāt, čīkstēt, kaupt, pīkstēt utt.: ar cilvēku (nosaukumi – *valkata* ‘klaidonis’, *beprotis* ‘bezprātis’, *benamis* ‘bezpajumtnieks’, *vagis* ‘zaglis’, *vienuolis* ‘mūks’, *fleitistas* ‘flautists’, šlavējas ‘slaucītājs’, *malūnininkas* ‘dzirnavnieks’ u. c.), ar plēšīgu zvēru (šuo ‘suns’, *vilkas* ‘vilks’, *liūtas* ‘lauva’, *katē* ‘kaķis’), grauzēju (žurkē ‘žurka’, *pelē* ‘pele’), putnu, arī rāpuli (*gyvatē* ‘čūska’, *žaltys* ‘zalktis’, *smauglys* ‘žņaudzējčūska’).

Dzejā vējš veic dažādus darbus, piemēram, noslauka debesis, ripina sauli, sajauc zirnekļa tīklu, ķemmē bērzus, griež lapas. Šajā gadījumā vējš

=====
 tiek uztverts kā dzīvās būtnes ķermeņa daļa vai rokās turams rīks – dzejā dzejnieki lieto tādas metaforas kā *vėjo plaukai* ‘vēja mati’, *karčiai* ‘krēpes’, lūpos ‘lūpas’, *pirštai* ‘pirksti’, *uodega* ‘aste’, *sparnai* ‘spārni’, *tinklas* ‘tīkls’, *pavadēlis* ‘pavadiņa’, *strėlė* ‘bulta’. Darbības rezultātā mainās vēja un objekta, uz ko tas iedarbojas, stāvoklis: vējš norauj savus spārnus, noslāpis mirst, apgrauž zvaigzni, nopūš sveci utt. Vēja darbības telpa ir ļoti plaša: no debesīm līdz sirdij.

Dažreiz tiek nosaukta vēja krāsa. Tam ir raksturīgas gaišas krāsas – balta, dzeltena, pelēka, zilgana, zaļgana. Nokrāsu piešķir apkārtnē vai priekšmetā, ar kuru vējš tiek asociēts. Piemēram, snieginā ziemā darbojas balts vējš; jauns, pieaugošs vējš ir zaļš.

Smaržīgais vējš atgādina cilvēkam to, kas ir jauks un patīkams.

Konceptuāli, ideju līmenī, vējš ir saprotams kā trakošana, draiskošanās, murgošana, šalkošana, trīsas, pārmaiņas, solījums, atmiņas.

Atslēgvārdi: vējš, dzeja, tēls, nozīme, metafora, zīme

Šaltiniai

- AnglŽIŽ** – Anglickis, Stasys. *Žemė ir želmenys*. Vilnius: Vaga, 1972.
- AugGŽM** – Auginas, Balys. *Giesmės žydėjimo metas*. Cleveland, Ohio: 1979. Prieiga internete: <http://www.tekstai.lt/rss/517-auginas-balys/4444-balys-auginas-eilerasciai-is-rinkinio-giesmes-zydejimo-metas-1>.
- AugMS** – Auginas, Balys. *Metaforų smuikas*. Cleveland (Ohio): Ramovė, 1992.
- AugNP** – Auginas, Balys. *Namų pašvaistė*. Kaunas: Varpas, 2000.
- AugPV** – Auginas, Balys. *Paparčio vėduoklė*. Chicago (Ill.): Tėviškėlė, 1956.
- Aug-Vaič(ML)** – Augustaitytė-Vaičiūnaitė, Juzė. Motinos laukimas. *Dvidešimto amžiaus lietuvių poezija I*. Sud. V. Kubilius. Vilnius: Vaga, 1991, 245–246.
- BaliKD** – Baliukonytė, Onė. *Iš kelio dulkių*. Vilnius: Vaga, 1982.
- BaliNS** – Baliukonytė, Onė. *Neregio sodai*. Vilnius: Vaga, 2001.
- Balt-JakTŠ** – Baltušnikienė-Jakimavičiūtė, Janina. *Tėviškės šauksmas*. Panevėžys: Panevėžio spaustuvė, 2008.
- BaltTMG** – Baliukonytė, Onė. *Tėve mūsų gyvenime*. Vilnius: Vaga, 1986.
- BaltrAKBS** – Baltrušaitytė, Birutė. *Atmintie karti būk saldi*. Vilnius: Žara, 2007.
- BaltRR** – Baltakis, Algimantas. *Rinkiniai raštai, I*. Vilnius: Vaga, 1983.

- Bar(PP)** – Baravykaitė, Alina. Pasaulio pabaiga. *Poezijos pavasaris*. Sud. G. Aleksa, V. Šoblinskaitė. Vilnius: Vaga, 2008, 27.
- BernV** – Bernotas, Albinas. *Vėžės*. Vilnius: Vaga, 1981.
- BinkR** – Binkis, Kazys. *Raštai*. Sud. V. Galinis. Vilnius: Vaga, 1973.
- BlekRR** – Blekaitis, Jurgis. *Rudens ritmu*. Chicago: Algimanto Mackaus KLF, 1979.
- Blož(VIG)** – Bložė, Vytautas. Vėjas ir graveris. *Poezijos pavasaris*. Sud. M. Karčiauskas. Vilnius: Vaga, 1987, 120–121.
- ChurgMIM** – Churginas, Aleksys. *Metai ir mitai*. Vilnius: Vaga, 1989.
- ChurgS** – Churginas, Aleksys. *Sietuva*. Vilnius: Vaga, 1973.
- ČepSVS** – Čepauskaitė, Daiva. *Suvalgiau vieną spanguolę*. Kaunas: Nemunas, 1998.
- ČigrKŽ** – Čigriejus, Henrikas. *Kaip žolės*. Vilnius: Vaga, 1991.
- Dabl** – Dabulskis, Aleksas. *Ironmedis*. Vilnius: Vaga, 1987.
- DabKŠ** – Dabulskis, Aleksas. *Kregždžių šokis*. Vilnius: Vaga, 1971.
- DabLM** – Dabulskis, Aleksas. *Lašas medaus*. Vilnius: Vaga, 1965.
- DaunML** – Daunys, Vaidotas. *Metų laikai*. Vilnius: Vaga, 1985.
- DrungRIV** – Drungytė, Erika. *Rūkas ir vėjas*. Vilnius: LRS leidykla, 2008.
- GedMT** – Geda, Sigitas. *Mamutų tėvynė*. Vilnius: Vaga, 1985.
- GedSVG** – Geda, Sigitas. *Septynių vasarų giesmės*. Vilnius: Vaga, 1991.
- GelH** – Gelusevičius, Artūras. Haiku (2004–2006). Prieiga internete: <http://www.tekstai.lt/component/content/article/215-gelusevicius-arturas/1117-haiku-2004-2006>.
- GiedrDP** – Giedra, Vincas. *Dienų pašvaistės*. Vilnius: Vaga, 1976.
- GirkAPK** – Girkontaitė, Ramutė. *Aviliai prie kelio*. Vilnius: Vaga, 1978.
- GraibAUŠ** – Graibus, Rimgaudas. *Atmink upės šlamesį*. Vilnius: Periodika, 1989.
- GraibLBR** – Graibus, Rimgaudas. *Lekia baltas rugpjūtis*. Vilnius: Vaga, 1986.
- GraibSP** – Graibus, Rimgaudas. *Sapno paukštė*. Kaunas: Aušra, 1994.
- GraibVŽ** – Graibus, Rimgaudas. *Vasaros žemė*. Vilnius: Vaga, 1975.
- GražPŽP** – Gražys, Remigijus. *Pievos žalios planetos*. Vilnius: Vaga, 1967.
- Graž(ŠTL)** – Gražys, Remigijus. Šviesiame tuščiame lauke. *Poezijos pavasaris*. Sud. A. Bernotas. Vilnius: Vaga, 1975, 138.
- GrybM** – Grybauskas, Almis. *Mugė*. Vilnius: Vaga, 1988.
- GrigTV** – Grigaitytė, Kotryna. *Trapus vakaras*. Putnam (Conn.): Laisvės Kovos Metai, 1968.
- GutIF** – Gutauskas, Leonardas. *In fine*. Vilnius: LRS leidykla, 2004.
- GutSN** – Gutauskas, Leonardas. *Svetingumo namai*. Vilnius: Vaga, 1980.
- IešmUŠ** – Iešmantas, Gintautas. *Ugnies šokis*. Vilnius: Žuvėdra, 2007.
- JakštAP** – Jakštas, Jonas. *Amžina pradžia*. Vilnius: Vaga, 1982.
- JokVM** – Jokimaitis, Gediminas. *Vandenių muzika*. Vilnius: Vaga, 1969.

- JonAL** – Jonynas, Antanas A. *Atminties laivas*. Vilnius: Vaga, 1981.
- JonOP** – Jonynas, Antanas A. *Ošiantis peizažas*. Vilnius: Žaltvykslė, 2007.
- JonRP** – Jonynas, Antanas. *Rugsėjo pilnatis*. Vilnius: Vaga, 2003.
- Jon(TB)** – Jonuškaitė, Birutė. Tėvo baimė. *Eilėraščiai* (2003). Prieiga internete: <http://www.tekstai.lt/buvo/tekstai/jonuskb/eilerasc.htm>.
- Jon(V)** – Jonauskas, Stasys. Vėjas. *Atokios stotys 2015*. Sud. V. Kaziela. Utena: Kamonada, 2015.
- KajM** – Kajokas, Donaldas. *Meditacijos*. Vilnius: Vaga, 1997.
- KalNAG** – Kalanavičius, Antanas. *Ne akmenys guli*. Vilnius: LRS leidykla, 1994.
- KancŽTP** – Kancevičius, Antanas. *Žiedai tavam pavasariui*. Kaunas: Aušra, 1997.
- KaspLR** – Kasparavičius, Ramūnas. *Laimingiausias rugsėjis*. Vilnius: Vaga, 1986.
- KelmSAS** – Kelmickas, Edmondas. *Smėlis ant slenksčio*. Vilnius: Vaga, 1987.
- KetKVP** – Keturakis, Robertas. *Krintantis vakaro paukštis*. Kaunas: Spindulys, 1993.
- KubKS** – Kubilinskas, Kostas. *Kelio smiltys*. Vilnius: Vaga, 1983.
- KudK** – Kudarauskaitė, Meilė Marija. *Kasdienė*. Kaunas: Naujasis lankas, 2008.
- KudSSK** – Kudarauskaitė, Meilė Marija. *Sekunde smėlio karaliene*. Vilnius: Arka, 1997.
- KudTVGS** – Kudarauskaitė, Meilė Marija. *Tik valandos gėlėta skiautė*. Klaipėda: Libra Memelensis, 2007.
- Kuk(VS)** – Kukulas, Valdemaras. Vėjo sparnai. *Eilėraščiai*. Prieiga internete: <http://mintys.lt/eilerasciai/valdemaro-kukulo-eilerasciai>.
- KulnIL** – Kulnys, Jaunius. *Išplėštas lapas*. Šiauliai: Šiaurės Lietuva, 2007.
- KučLR** – Kunčinas, Jurgis. *Liepų ratas*. Vilnius: Vaga, 1988.
- LastPR** – Lastas, Adomas. *Poezijos rinktinė*. Vilnius: Vaga, 1986.
- Lyg-BucAŽŠ** – Lygutaitė-Bucevičienė, Stasė. *Amžinoji žolynų šviesa*. Vilnius: Vaga, 1988.
- Lyg-Buc(RNNG)** – Lygutaitė-Bucevičienė, Stasė. Ramu. Niekur nėra garso. *Metai*, 2016, 3, 11.
- LinKPD** – Linauskienė, Bronė. *Kregždės praauga dangų*. Klaipėda: Eglė, 2008.
- LinM** – Linauskas, Jonas. *Mieste*. Vilnius: Vaga, 1991.
- MackŠS** – Mackevičius, Bronius. *Šermukšnių skonis*. Vilnius: Vaga, 1979.
- MačRR** – Mačiūka, Vytautas. *Rinktiniai raštai*, I. Vilnius: Europos lietuvis, 1997.
- MartS** – Martinaitis, Marcelijus. *Sugrįžimas*. Vilnius: Tyto alba, 1998.

- MatDSL** – Matutis, Anzelmas. *Dvylikos svečių lauktuvės*. Vilnius: Vaga, 1984.
- MatRR** – Matuzevičius, Eugenijus. *Rinktiniai raštai*, II. Vilnius: Vaga, 1987.
- MatuzRR** – Matuzevičius, Leonardas. *Rinktiniai raštai*, I. Jonava: Dobilas, 2003.
- MiežA** – Mieželaitis, Eduardas. *Aleliumai*. Vilnius: Vaga, 1974.
- MiežBL** – Mieželaitis, Eduardas. *Barokinė lyra*. Vilnius: LRS leidykla, 2009.
- MiežH** – Mieželaitis, Eduardas. *Horizontai*. Vilnius: Vaga, 1970.
- MiežML** – Mieželaitis, Eduardas. *Mano lyra*. Vilnius: Vaga, 1979.
- MiežMžL** – Mieželaitis, Eduardas. *Mažoji lyra*. Vilnius: Andrena, 1999.
- MiežR** – Mieželaitis, Eduardas. *Raštai*, VII: Nikė. Vilnius: Vaga, 1984.
- Mik-Kub(PT)** – Mikalauskienė, Ona. Pilni tylėjimo. *Atokios stotys 2015*. Sud. V. Kaziela. Utena: Kamonada, 2015, 247.
- MilML** – Milašius-Montė, Mindaugas. *Lioj! Kaunas*: Nemunas, 2008.
- MinŠTL** – Minelga, Jonas. *Šaukia tėviškės laukai*. Vilnius: Vyturys, 1992.
- Moz(PTR)** – Mozūriūnas, Vladas. *Lietuvių poezija*, II. Sud. V. Galinis. Vilnius: Vaga, 1969, 297–298.
- NagG** – Nagys, Henrikas. *Grįžulas*. Vilnius: Vaga, 1990.
- NērP** – Nėris, Salomėja. *Poezija*. Vilnius: Vaga, 1972.
- Nyk-NilBE** – Nyka-Niliūnas, Alfonsas. *Būties erozija*. Vilnius: Vaga, 1989.
- PaLA** – Palilionis, Petras. *Atolas*. Vilnius: Vaga, 1972.
- PaLSBIV** – Palilionis, Petras. *Su baimė ir viltim*. Vilnius: Vaga, 1986.
- PačŽKŽ** – Pačinskaitė, Vytautė. *Žemė kėlė žolę*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1961.
- PlatPV** – Platelis, Kornelijus. *Pinklės vėjui*. Vilnius: Vaga, 1987.
- PuišPŽIR** – Puišytė, Aldona Elena. *Palaimink žodį ir raidę*. Vilnius: Vaga, 2005.
- PuišR** – Puišytė, Aldona Elena. Rapsodijos. *Metai*, 2016, 2, 7–13.
- RatnS** – Ratnikas, Jonas. *Sparnai*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1962.
- ReimA** – Reimeris, Vacys. *Artumas*. Vilnius: Vaga, 1987.
- SaukRŽ** – Saukaitytė, Dalia. *Rugpiūčio žemuogės*. Vilnius: Vaga, 1972.
- Skab(MV)** – Skabeika, Leonas. Malda Venerai. *Lietuvių meilės lyrika*. Sud. S. Žukas. Vilnius: Vaga, 1989, 121–122.
- SkabVA** – Skabeika, Leonas. *Vidurnakčių aikštėse*. Vilnius: Vaga, 1964.
- SkučASA** – Skučaitė, Ramutė. *Ant skilusio akmens*. Vilnius: LRS leidykla, 2011.
- SpudSTNV** – Spudas, Vaidotas. *Susitikt tave norėčiau vėlei*. Vilnius: Vaga, 1974.
- StacNĖN** – Stacevičius, Stasys. *Ne ėriukai naktį*. Vilnius: LRS leidykla, 2008.

- StankR** – Stankevičius, Rimvydas. *Randas*. Vilnius: LRS leidykla, 2002.
- StrielkL** – Strielkūnas, Jonas. *Lyrika*, I. Vilnius: LRS leidykla, 2009.
- StrielkVR** – Strielkūnas, Jonas. *Vėjas rugiuos*. Vilnius: Vaga, 1971.
- ŠimkPŽID** – Šimkus, Vladas. *Po žeme ir dangum*. Vilnius: LLTI, 2009.
- Šimk(SM)** – Šimkus, Jonas. Svyruojantis medis. *Lietuvių poezija*, II. Sud. V. Galinis. Vilnius: Vaga, 1969, 91–92.
- Širv(AŽN)** – Širvys, Paulius. Ateisiu žalią naktį. *Lietuvių poezija*, II. Sud. V. Galinis. Vilnius: Vaga, 1969, 378.
- TeišL** – Teišerskytė, Dalia. *Laikas*. Kaunas: Gabija, 1996.
- TysINR** – Tysliava, Juozas. *Nemuno rankose*. Vilnius: Vaga, 1967.
- UrnGL** – Urnevičiūtė, Dalia. *Gegužio lietus*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1960.
- VaičR** – Vaičiūnaitė, Judita. *Raštai*, I. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.
- VainVV** – Vainilaitis, Martynas. *Vario varteliai*. Vilnius: Kronta, 2006.
- VenciDV** – Venclova, Vytautas. *Dienovidžio valanda*. Vilnius: Vaga, 1984.
- ZingVV** – Zingeris, Markas. *Vakaras vaikystėje*. Vilnius: Vaga, 1989.
- ŽI-ŽengPG** – Žlabys-Žengė, Juozas. *Pavasarių gramatikos*. Vilnius: Vaga, 1992.
- ŽukBM** – Žukauskas, Albinas. *Benamė meilė*. Vilnius: Vaga, 1983.
- ŽukS** – Žukauskas, Albinas. *Sangrąžos*. Vilnius: Vaga, 1973, 336.

Literatūra

- Bartmiński, Tokarski 1986** – Bartmiński, Jerzy; Tokarski, Ryszard. Językowy obraz świata i spójność tekstu. *Teoria tekstu*. Red. T. Dobrzyńska. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź: Zakład Nadodowy im. Osolińskich, Wydaw. PAN, 1986, 65–81.
- Būga 1959** – Būga, Kazimieras. *Rinkiniai raštai*, II. Sud. Z. Zinkevičius. Vilnius: Politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1959.
- Crummenerl 2006** – Crummenerl, Rainer. *Oras*. Vilnius: Mūsų knyga, 2006.
- DLKŽ** – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 7 pataisytas ir papildytas leidimas. Vyr. red. S. Keinys. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012.
- Džioeva 2006** – Džioeva, Alesja. Anglijskij mentalitet skvoz' prizmu ključevyx slov: Understatment. *Vestnik MGU*, ser. *Lingvistika i mežkul'urnaja komunikacija*, 3, 2006, 45–55.
- FŽ** – *Frazeologijos žodynas*. Red. J. Paulauskas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2001.
- Greimas 1990** – Greimas, Algirdas Julius. *Tautos atminties beiėškant. Apie dievus ir žmones*. Vilnius: Mokslas, Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1990.

- =====
- Gudavičius 2007** – Gudavičius, Aloyzas. Žalia spalva lietuvių kalboje. *Filologija*, 12, 2007, 35–43.
- Kazlauskaitė 2009** – Kazlauskaitė, Rūta. Mėnulio stereotipai lietuvių poezijoje. *Baltistica*, XLIV (2), 2009, 355–377.
- Kazlauskaitė 2014** – Kazlauskaitė, Rūta. Žydinčios saulėgražos vaizdinys lietuvių poezijoje. *Res Humanitariae*, 16, 2014, 86–107.
- Leskauskaitė 2008** – Leskauskaitė, Asta. Daugiaskiemenių būdvardžių daryba pietinėse pietų aukštaičių šnektose. *Lituanistica*, 54, 4 (76), 2008, 31–43.
- LKŽe** – *Lietuvių kalbos žodynas*, I–XX, 1941–2002. Elektroninis variantas. Vyr. red. G. Naktinienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija, 2008). Prieiga internete: <http://www.lkz.lt/startas.htm> [žiūrėta 2017.05.01].
- Maslova 1997a** – Maslova, Valentina. *Lingvističeskij analiz ekspressivnosti xudožestvennogo teksta*. Minsk: Vyšejšaja škola, 1997.
- Maslova 1997b** – Maslova, Valentina. *Vvedenie v lingvokul'turologiju*. Moskva: Nasledie, 1997.
- Mažiulis 1997** – Mažiulis, Vytautas. *Prūsų kalbos etimologinis žodynas*, 4 (R–Z). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997.
- Rjabceva 2000** – Rjabceva, Nadežda. Mental'naja leksika, kognitivnaja lingvistika i antropocentričnosť jazyka. *Trudy meždunarodnogo seminaro Dialog'2000 po komp'juternoj lingvistike i ee priloženijam*, 1: *Teoretičeskije problemy*. Red. A. S. Narinjani. Protvino, 268–273. Prieiga internete: <http://www.dialog-21.ru/digest/2000/articles/ryabtseva/> [žiūrėta 2017.05.05].
- Skardžius 1996 [1943]** – Skardžius, Pranas. *Rinktiniai raštai*, 1: *Lietuvių kalbos žodžių daryba*. Parengė A. Rosinas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996.

Irma JURGAITYTĖ

ŠNEKAMOJI KALBA KAIP SISTEMA

Spoken Language as a System

Abstract

Language as the basic tool of communication among people is constantly changing: new facts emerge or other facts are gradually eliminated from active usage. Linguistic creativity in the communicative situation of dialogue when it occurs at home and away, in the street, shop or chemist's, etc. is unofficial and free: statements are formulated spontaneously – neither too precisely nor consecutively, entire ranges of syllables are omitted, emotionally stronger and more intense lexis is chosen, body movements, gesticulation, mimicry, etc. are used. Such unprepared, informal, spontaneous language addressed at a concrete person, or to put it in other terms, creative and personalized, usually subjective and emotional language is described as *spoken language*.

The present paper aims at classifying and systematic description of the most characteristic cases of spoken language on the basis of descriptive-analytical method.

There are two opposing tendencies related to haste, spontaneity and convenience while managing information in spoken language: shortening of language, when expressive means which are unnecessary in communicative situation are dropped, as well as linguistic excess, the overuse of some lexical elements. The economy of expression and redundancy manifest themselves at all language levels: in phonetics, lexis, morphology and syntax.

After analysis of the material, it was concluded that spoken language may be perceived both narrowly and broadly. In ideal case it is implemented by homogeneous standard language. However, with the broad approach non-codified phenomena have to be covered as well: different words and expressions of time (*old – new*), origin (*native – foreign*), surrounding (*standard language – manifestations of other layers*) are activated.

Keywords: spoken language, standard language, non-codified lexis

Sarunvaloda kā sistēma

Kopsavilkums

Galvenais cilvēku komunikācijas līdzeklis – valoda – pastāvīgi mainās. Rodas jauni fakti, bet citi pamazām tiek izstumti no aktīvā lietojuma. Valodas radošums saziņas dialogā, kad sarunājamies mājās, būdami ciemos, uz ielas, veikalā vai aptiekā u. c., ir neoficiāls un brīvs: teksts tiek veidots spontāni – ne pārāk precīzi, ne ļoti secīgi, tiek izlaistas veselas zilbes, tiek izvēlēta emocionāli spēcīgāka, par ierasto spilgtāka leksika, izmantotas valodu pavadošas ķermeņa kustības, žestikulēšana, mīmika u. tml. Tāda iepriekš nesagatavota, neformāla, spontāna, konkrētam adresātam vēltīta, citiem vārdiem sakot, radoša un personalizēta, bet tāpēc arī parasti subjektīva un emocionāla valoda tiek raksturota kā *sarunvaloda*.

Raksta mērķis, izmantojot deskriptīvi analītisko metodi, ir klasificēt un sistēmiski aprakstīt visraksturīgākos sarunvalodas gadījumus.

Sarunvalodā darbojas divas pretējas tendences, kas saistītas ar steigu, spontānumu un ērtu informācijas pārvaldīšanu: valodas saīsināšana, kad atsakās no tiem valodas līdzekļiem, kuri komunikācijas situācijā nav nepieciešami, un valodiska pārbagātība, pārmērīgs noteiktu leksisku elementu lietojums. Izteiksmes ekonomija un pārbagātība izpaužas visos valodas līmeņos: fonētikas, leksikas, morfoloģijas un sintakses.

Pēc savāktā materiāla izanalizēšanas konstatēts, ka jēdzienu *sarunvaloda* var saprast šaurākā un plašākā nozīmē. Ideālā gadījumā tā tiek īstenota homogēnā valodas izpausmē – literārajā valodā, bet, aplūkojot sarunvalodu sistēmiski un plašākā nozīmē, ir jāaptver arī nekodificētas izpausmes: aktualizējami dažādi laika (*vecs–jauns*), izcelsmes (*savs–svešs*), aptvēruma (*literārā valoda–citas valodas izpausmes*) nozīmē jauni vārdi, izteikumi.

Atslēgas vārdi: sarunvaloda, literārā valoda, nekodificēta leksika

Literatūra

Akelaitis 2002 – Akelaitis, Gintautas. Pertarai ir šnekamosios kalbos normas. *Bendrinės kalbos ribos. Teminis tezių rinkinys ir 10-osios Jono Jablonskio konferencijos pranešimų tezės, 2002 m. spalio 3 d.* Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, Vilniaus universitetas, 2002, 55–56.

Ašmantas 1996 [1937] – Ašmantas, Andrius. Sakomojo žodžio kultūra. *Rinkiniai raštai.* Vilnius: Pradai, 1996 [1937], 44–47.

- =====
- Barauskaitė 1995** – Barauskaitė, Janina. *Leksikologija*. Barauskaitė, Janina; Čepaitienė, Giedrė; Mikulėnienė, Danguolė; Pabrėža, Juozas; Petkevičienė, Regina. *Lietuvių kalba*, I, 1995, 4–69.
- BÈS 1998** – *Bol'shoj ènciklopedičeskij slovar': Jazykoznanie*. Glavnyj redaktor V. N. Jarceva. Moskva: Bol'shaja Rossijskaja enciklopedija, 1988.
- Chavanec 2009** – Chavanec, Jan. Simulation of Spoken Interaction in Written Online Media Texts. *Brno Studies in English*, 35, 2. Brno: Masaryk university, 2009, 109–128.
- Crystal 2003** – Crystal, David. *A Dictionary of Linguistics & Phonetics*. 5th edition. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Čechová et al. 1997** – Čechová, Marie; Chloupek, Jan; Krčmová, Marie; Minářová, Eva. *Stylistika současné češtiny*. Praha: Institut sociálních vztahů, 1997.
- DLKŽ₇** – Keinys, Stasys (vyr. red.). *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Septintas pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012.
- Gaivenis, Keinys 1990** – Gaivenis, Kazimieras; Keinys, Stasys. *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa, 1990.
- Girdenis 1995** – Girdenis, Aleksas. *Teoriniai fonologijos pagrindai*. Vilnius: Petro ofsetas, 1995.
- Gudavičius 2000** – Gudavičius, Aloyzas. *Etnolingvistika*. Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2000.
- Jakaitienė 2010** – Jakaitienė, Evalda. *Leksikologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.
- Kamandulytė, Tuškevičiūtė 2008** – Kamandulytė, Laura; Tuškevičiūtė, Marija. Būdvardžio vartojimo skirtumai sakytinės kalbos registruose. *Darbai ir dienos*, 50. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2008, 91–108.
- Karlik et al. 2017** – Karlik, Petr; Nekula, Marek; Pleskalová, Jana. *Nový encyklopedický slovník češtiny online*, 2017. Prieiga internete: <https://www.czechency.org/slovník/PROJEVY%20MLUVEN%C3%89%20A%20PSAN%C3%89>.
- Katkus 2016** – Katkus, Laurynas. Apie poetinį lietuvių mentalitetą, šnekamąją kalbą ir „sekantį“. *15 min.*: interneto portalas. 2016 gegužės 9 d. Prieiga internete: <http://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/laurynas-katkus-apie-poetini-lietuviu-mentaliteta-snekama-jal-kalba-ir-sekanti-286-621041>.
- Kazlauskaitė 2015** – Kazlauskaitė, Rūta. Dialogas spausdintiniuose reklamų komunikatuose. *Lietuvių kalba*, 9. Vilnius: Vilniaus universitetas,

2015, 1–20. Prieiga internete: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/167>.

- Kazlauskaitė et al. 2013** – Kazlauskaitė, Rūta; Župerka, Kazimieras; Macienė, Jurgita. Okazionalūs deminutyvai: tipai ir paskirtis kalbiniame akte. *Žmogus ir žodis / Didaktinė lingvistika*, 15, 1, 2013, 90–100.
- Kazlauskaitė, Vaskelienė 2015** – Kazlauskaitė, Rūta; Vaskelienė, Jolanta. Temos ir remos tekste. *Gimtoji kalba*, 2, 2015, 3–11.
- Kelertienė 1991** – Kelertienė, Violeta. Paprastoji ir poetinė kalba. *Žodžiai ir prasmės*, 1, 1991, 59–78.
- Klimavičius 2008** – Klimavičius, Jonas. Lietuvių kalba ir visuomenė: bendrasis ir terminologinis aspektai. *Terminologija*, 15, 2008, 56–104.
- KP 2003** – *Kalbos patarimai 1: Gramatinės formos ir jų vartojimas*. 2-as leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- Kvašite 2013** – Kvašite, Regīna. Latviešu valodas stili. *Latviešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 175–192.
- Leonavičienė 2006** – Leonavičienė, Aurelija. Tiesioginė šnekamojo stiliaus kalba – spaudos tekstų konversacionalumo požymis. *Filologija*, 11, 2006.
- LKE 1999** – *Lietuvių kalbos enciklopedija* (red. V. Ambrazas, K. Morkūnas). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999.
- Marcinkevičienė 2001** – Marcinkevičienė, Rūta. Tradicinė frazeologija ir kiti stabilūs žodžių junginiai. *Lituanistica*, 48, 4, 2001, 81–98.
- Marcinkevičienė 2004** – Marcinkevičienė, Rūta. Kalbos ir teksto atmainas įvardijančių terminų problemos. *Terminologija*, 11, 2004, 7–31.
- Miko 1988** – Miko, František. Charakter razgovornosti i razgovornogo stil'a. *Novoe v zarubežnoj lingvistike*, 20. Moskva: Progress, 1988, 322–342.
- Miliūnaitė 2001** – Miliūnaitė, Rita. Funkciniai kalbos reiškinių tipai kalbos rekomendacijose. *Kalbos kultūra*, 74, 2001, 27–34.
- Miliūnaitė 2009** – Miliūnaitė, Rita. *Dabartinės lietuvių kalbos vartosenos variantai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2009.
- Nauckūnaitė 2003** – Nauckūnaitė, Zita. Loginiai ir lingvistiniai sakininės ir rašytinės raiškos skirtumai. *Žmogus ir žodis / Didaktinė lingvistika*, 5, 1, 2003, 78–83.
- Pakerys 1995** – Pakerys, Antanas. *Lietuvių bendrinės kalbos fonetika*. Vilnius: Žara, 1995.
- Paulauskienė 2001** – Paulauskienė, Aldona. *Lietuvių kalbos kultūra*. Kaunas: Technologija, 2001.
- Pikčilingis 1971** – Pikčilingis, Juozas. *Lietuvių kalbos stilistika*. Vilnius: Mintis, 1971.
- Pupkis 1980** – Pupkis, Aldonas. *Kalbos kultūros pagrindai*. Vilnius: Mokslo, 1980.

- Pupkis 2006** – Pupkis, Aldonas. *Ką parodė Kalbos švaros dienos* (1–3). Prieiga internete: http://www.ffv.vu.lt/lkd/pdf/gk_straipsniai/gk_2006_5_3_8_ksd_pupkis.pdf [žiūrėta 2016.04.28].
- RRL 2002** – *Razgovornaja reč' v sisteme funkcional'nych stilej sovremenovo russkogo jazyka. Leksika*. Moskva: Editorial URS, 2002.
- Savickienė 2006** – Savickienė, Ineta. Komunikacinė pragmatika ir kalbėjimo situacijos tikslas: deminutyvų vartojimo atvejais. *Kalbos kultūra*, 79, 2006, 256–263.
- Sirtautas 1995** – Sirtautas, Vytautas. Sakytinė ir rašytinė kalba ir kiti terminai. *Sakytinis ir rašytinis tekstas. Mokslinės konferencijos tezės*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas, 1995, 38–39.
- Šoblinskas 1987** – Šoblinskas, Adomas. *Lietuvių kalbos didaktika*. Vilnius: Mokslas, 1987.
- Šukys 1983** – Šukys, Jonas. Šnekamosios kalbos sintaksė. *Mūsų kalba*, 3, 1983, 17–23.
- Vosilytė 1985** – Vosilytė, Klementina Birutė. Pratarinė. *Lietuvių kalbos palyginimų žodynas*. Vilnius: Mokslas, 1985.
- Yule 2000** – Yule, George. *Pragmatics*. Oxford etc: Oxford University Press, 2000.
- Zavjalova 2002** – Zavjalova, Marija. Skoliniai iš rusų kalbos dabartiniame lietuvių žargone: jų semantinė „aura“ ir likimas. *Liaudies kultūra*, 3, 2002, 24–30.
- Zemskaja 1971** – Zemskaja, Elena. Russkaja razgovornaja reč'. *Voprosy jazykoznanija*, 5, 1971, 67–70.
- Zinkevičius 1966** – Zinkevičius, Zigmantas. *Lietuvių dialektologija. Lyginamoji tarmių fonetika ir morfologija*. Vilnius: Mintis, 1966.
- Župerka 1997** – Župerka, Kazimieras. *Stilistika*. Šiauliai: ŠU leidykla, 1997.
- Župerka 2001** – Župerka, Kazimieras. *Stilistika: studijų knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2001.
- Župerka 2005** – Župerka, Kazimieras. Bendrinė kalba ir funkciniai stiliai. *Kalbos kultūra*, 78, 2005, 56–66.
- Župerka 2012** – Župerka, Kazimieras. *Stilistika*, 3 patais. leid. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2012.

Jolanta VASKELIENĖ

**ROMUALDO GRANAUSKO ESĖ „DVYLIKA
JUODVARNIŲ, APIE DAUKANTĄ LAKSTANČIŲ“
KOHEZIJOS YPATIMAI**

**The Particularities of Cohesion in the Essay
“Dvylika juodvarnių, apie Daukantą lakstančių”
by Romualdas Granauskas**

Abstract

Cohesion and coherence are the main criteria of text (textuality). Cohesion is expressed by lexical, grammatical and lexico-grammatical means. The means of lexical cohesion usually refer to the repetition of the same word or conjugate words, hyponyms and hyperonyms, synonymic words, word combinations, and antonyms. The usual means of grammatical cohesion are reference, ellipsis, substitution, while the means of lexico-grammatical cohesion are the words which cannot function as sentence parts (i.e. conjunctions and linking words, particles, parentheses). After the analysis of cohesion in the essay “Dvylika juodvarnių, apie Daukantą lakstančių” by Romualdas Granauskas, the following conclusions could be drawn:

1. Lexical, grammatical and lexico-grammatical means are used in the essay. Repetition as a lexical cohesive device is used in the text most frequently: the same lexical unit, conjugate words or word combinations are repeated in cohesive sentences in contact and remotely. The repeated lexical units reveal the use of denotation. Writer’s individual style is revealed by the cohesive contextual synonyms which have different connotations, while antonyms, hyponyms or hyperonyms are used not so often.

2. Alongside with repeated lexical units, demonstrative pronouns *tas*, *šitas*, which perform the function of emphasis, are often used in the essay. The pronoun *tas* performing the function of emergent marker of definiteness may be determined by the native (Samogitian) dialect.

3. Subject ellipsis and reference are the most frequently used means of grammatical cohesion in the essay: different lexical units that have nominative meaning are substituted with personal pronouns.

4. The repeated elements (lexical units and pronouns) from the Functional Sentence Perspective usually take the position of theme, and the new information is provided by the sentence part which takes the position of rheme.

5. Anaphora prevails in the essay: different cohesive means refer to the previous information in the text. Cataphora is sometimes used as well.

6. Lexical, grammatical and lexico-grammatical cohesive means are often combined (they complement each other): pure repetition, synonymic change, the subject ellipsis and reference often correlate. Sentences linked by different connectors are joined by additive, adversative, temporal, and modal conjunction.

Keywords: cohesion, coherence, repetition, synonyms, pronoun, ellipsis, reference, anaphora

Romualda Granauska esejas „Dvylika juodvarnių, apie Daukantą lakstančių” kohėzijas īpatnības

Kopsavilkums

Kohēzija un koherence ir teksta (tekstiskuma / tekstuāluma) pamatkritēriji. Kohēziju realizē leksiskie, gramatiskie un leksiski gramatiskie līdzekļi. Par leksiskajiem līdzekļiem parasti sauc tā paša vārda vai kopīgas saknes vārdu, hiponīmu un hiperonīmu, sinonīmisku vārdu un vārdkopu, antonīmu atkārtošānu. Par gramatiskajiem saistījuma līdzekļiem visbiežāk uzskata referenci, elipsi, substitūciju, bet leksiski gramatiskās kohēzijas realizētāji ir vārdi, kuri nevar būt par teikuma daļām (tie ir saikļi un savienotājvārdi, partikulas, iespaidumi). Izanalizējot Romualda Granauska esejas „Dvylika juodvarnių, apie Daukantą lakstančių” [Divpadsmit kraukļi, kas ap Daukantu ladinās] kohēziju, izdarīti šādi secinājumi:

1. Daīldarbā tiek saskaņoti leksiskie, gramatiskie un leksiski gramatiskie kohēzijas līdzekļi. No leksiskajiem saistījuma līdzekļiem visbiežāk izmantots atkārtojums – virknes un attālinātā veidā saistītos teikumos atkārtota tā pati leksikas vienība, kopīgas saknes vārdi vai vārdkopas. Atkārtojamās leksikas vienības atklāj, kuram denotātam pievēršama adresāta uzmanība. Par rakstnieka individuālā stila izpausmi jāuzskata dažādu konotāciju kontekstuālie sinonīmi, kas veic saistījuma funkciju. Retāk esejā par sasaistes līdzekļiem izmantoti antonīmi, hiponīmi vai hiperonīmi.

2. Līdzās atkārtotajām (iepriekš tekstā minētajām) leksikas vienībām bieži tiek lietoti norādāmie vietniekvārdi *tas, šitas*, kuri veic uzsvēršanas funkciju. Domājams, ka artroidu funkcijā lietojamo vietniekvārdu atkārtošanu varēja ietekmēt autora dzimtā (žemaišu) izloksne.

3. No gramatiskās kohēzijas līdzekļiem daiļdarbā dominē teikuma priekšmeta elipse un reference – ar personu vietniekvārdiem tiek aizstātas dažādas nominatīvās nozīmes leksikas vienības.

4. Atkārtotas leksikas vienības, teikuma priekšmeta elipse un personu referenti vietniekvārdi no aktuālā dalījuma viedokļa parasti ir tēma, bet jaunu informāciju ar tiem nosauktajam denotātam piešķir teikuma daļa, kuru var uzskatīt par rēmu.

5. Dominē anafora – dažādi saistījuma līdzekļi daiļdarbā pievērš uzmanību iepriekš sniegtajai informācijai. Reizēm sasaistei izmanto arī kataforu.

6. Esejā nereti tiek saskaņoti (viens otru papildina) leksiskie, gramatiskie un leksiski gramatiskie kohēzijas līdzekļi – īpaši bieži korelē vienkāršais atkārtojums, sinonīmiska aizstāšana, teikuma priekšmeta elipse un reference. Ar dažādiem konektoriem savienotie teikumi mēdz būt saistīti ar salikuma, pretstata, laika un modālo konjunkcijām.

Atslēgvārdi: kohēzija, koherence, atkārtojums, sinonīmi, vietniekvārds, elipse, reference, anafora

Šaltiniai ir literatūra

- Akelaitienė, Žiliūtė-Batavičienė 2011** – Akelaitienė, Gražina; Žiliūtė-Batavičienė, Dainora. Romualdo Granausko kūrinii leksinēs tarmybēs. *Žmogus ir žodis* 13 (1), 2011, 5–12.
- Alaunienė 1978** – Alaunienė, Zita. *Sakinių siejimas ir mokinių kalba*. Vilnius: Pedagoginis mokslo tyrimo institutas, 1978.
- Ambrazas 1976** – Ambrazas, Vytautas. *Leksiniai lietuvių kalbos substitutai*. Vilnius: Vilniaus V. Kapsuko universiteto leidybos skyrius, 1976.
- Babenko 2004** – Babenko, Ljudmila. *Filologicheskij analiz teksta. Osnovy teorii, principy i aspekty analiza*. Moskva: Akademicheskij proekt, 2004.
- Barauskaitė 2001** – Barauskaitė, Janina. Sakinių jungtys ir informatyvumas. *Prozos žodis ir stilius*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2001, 100–106.

- Barauskaitė 2001a** – Barauskaitė, Janina. Romualdo Granausko novelė „Duonos valgytojai“: fragmentų seka, jungtys, kalbinė raiška. *Prozos žodis ir stilius*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2001, 87–94.
- Beaugrande, Dressler 1981** – Beaugrande, Robert-Alain; Dressler, Wolfgang. *Introduction to Text Linguistics*. London: Longman, 1981.
- Bitinienė 2013** – Bitinienė, Audronė. *Mokslinio teksto stilistika*. Vilnius: Edukologija, 2013.
- Buitkienė 1993** – Buitkienė, Janina. Bendrašaknių žodžių vaidmuo lietuvių kalbos tekstų organizacijoje. *Kalbotyra*, 42 (1), 1993, 17–24.
- Česnulienė 2012** – Česnulienė, Vida. *Gramatinė ir leksinė gramatinė kohezija mokslinio ir publicistinio stiliaus tekstuose*. Daktaro disertacija. Vilnius: Edukologija, 2012.
- Česnulienė 2015** – Česnulienė, Vida. *Formalusis teksto rišlumas. Teorija ir praktika*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2015.
- Daujotytė 2012** – Daujotytė, Viktorija. Kaip pasakojame; kaip esame pasakojami. *Metai 2* (vasaris). Prieiga internete: <http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/6862-viktorija-daujotyte-kaip-pasakojame-kaip-esame-pasakojami?catid=706%3A2012-m-nr-02-vasaris> [žiūrėta 2018.11.08].
- Daujotytė 2016** – Daujotytė, Viktorija. Tarp juodvarnių ir balto balandžio. *Metai 2* (vasaris). Prieiga internete: <http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/8108-viktorija-daujotyte-tarp-juodvarniu-ir-balto-balandzio?catid=803%3A2016-m-nr-02-vasaris> [žiūrėta 2018.11.09].
- DLKG 2005** – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Autoriai: Ambrasas, Vytautas; Garšva, Kazimieras; Girdenis, Aleksas ir kt. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
- DLKŽ** – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Elektroninis variantas. Vyr. redaktorius Keinys, Stasys. 7-as patais. ir papild. leid. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2015. Prieiga internete: lkiis.lki.lt
- Filipov 2003** – Filipov, Konstantin. *Lingvistika teksta*. Kurs lekcij. Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo universiteta, 2003.
- Girdenienė 1971** – Girdenienė, Danutė. Aktualioji skaida ir jos reiškimo būdai lietuvių kalboje. *Kalbotyra*, 22, 1971, 35–47.
- Granauskas 2015** – Granauskas, Romualdas. Dvylika juodvarnių, apie Daukantą lakstančių. Granauskas, Romualdas. *Baltas liūdesio balandis*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2015, 33–86.
- Halliday, Hasan 1976** – Halliday, Michael; Hasan, Ruqaiya. *Cohesion in English*. London: Longman, 1976.
- Holvoet 2003** – Aktualiosios skaidos problemos. Holvoet, Axel; Judžentis, Artūras. *Sintaksinių ryšių tyrimai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2003, 79–98.

- Juknaitė 2000** – Juknaitė, Vanda. Modernumas ir tradicija R. Granausko apsakyme „Šiaurės vėjas“. *Žmogus ir žodis*, 2(2), 2000, 29–33.
- KSI 2000** – *Kūrybos studijos ir interpretacijos: Romualdas Granauskas*. [Vilnius]: Baltos lankos, 2000.
- LAIS 1993** – *Lietuvių atgimimo istorijos studijos 5. Simonas Daukantas*. Vilnius: Viltis, 1993.
- LKŽe** – *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002). Elektroninis variantas. Redaktorių kolegija: Naktinienė, Gertrūda (vyr. redakt.); Paulauskas, Jonas; Petrokienė, Ritutė; Vitkauskas, Vytautas; Zabarskaitė, Jolanta. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Prieiga internete: www.lkz.lt
- Merkys 2004** – Merkys, Vytautas. Simono Daukanto globėjas kun. Ignotas Vaišvila. *Papilė*. D. 1. Vilnius: Versmė, 2004, 961–974.
- Paulauskienė 1994** – Paulauskienė, Aldona. *Lietuvių kalbos morfologija. Paskaitos liuanistams*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994.
- Poškuvienė 2013** – Poškuvienė, Ina. Leksikos ypatumai Romualdo Granausko romane *Rūkas virš slėnių. Gimtasis žodis 1*, 2013, 2–11.
- Rosinas 1996** – Rosinas, Albertas. *Lietuvių bendrinės kalbos įvardžiai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996.
- Rosinas 2009** – Rosinas, Albertas. *Baltų kalbų įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra. Sinchronija ir diachronija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.
- Schiffirin 1987** – Schiffirin, Deborah. *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
- Sirtautas 2001** – Sirtautas, Vytautas. Iš teksto teorijos. Sirtautas, Vytautas; Petkevičienė, Regina; Grenda, Česys. *Rinktiniai kalbotyros straipsniai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2001, 44–57.
- Spraunienė 2017** – Spraunienė, Birutė. *Apibrėžtumo žymėjimas lietuvių kalboje lyginant su danų ir kitomis artikelinėmis kalbomis*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017.
- Sprindytė 2000** – Sprindytė, Jūratė. Romualdo Granausko apysaka. *Kūrybos studijos ir interpretacijos: Romualdas Granauskas*. [Vilnius]: Baltos lankos, 2000, 30–41.
- Šeferis 2014** – Šeferis, Vaidas. *Kristijono Donelaičio „Metų“ rišlumas*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2014.
- Tumėnas 1988** – Tumėnas, Stasys. Artroido (įvardinio artikelio) reiškiniai šiaurinėse lietuvių kalbos tarmėse. *Kalbotyra* 39 (1), 1988, 90–97.
- Vaskelienė 2007** – Vaskelienė, Jolanta. *Trumpas teksto lingvistikos žinynas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2007.
- Vaskelienė 2015** – Vaskelienė, Jolanta. Romualdos Granausko „Šv. Paulina“: tekstas ir kontekstas. *Acta Humanitarica Universitatis Saulensis 22: Šventieji ir nelabieji kultūroje*, 2015, 207–224.

- =====
- VLE I 2001** – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, I. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2001.
- VLE IV 2003** – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, IV. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- VLE VI 2004** – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, VI. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2004.
- VLE XVII 2010** – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, XVII. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2010.
- VLE XXIV 2013** – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, XXIV. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2013.
- Xi 2010** – Xi, Yan. Cohesion Studies in the past 30 years: Development, Application, and Chaos. *The International Journal: Language, Society, and Culture*, 31, 2010, 139–147. Prieiga internete: www.educ.utas.edu.au/users/tle/journal/ [žiūrėta 2013.02.11].

Anitra ROZE

INTERNETA LIETOTĀJVĀRDI: MOTIVĀCIJA

Internet Usernames and Their Motivation

Abstract

Internet usernames is a branch of onomastics that has been relatively little discussed in Latvian linguistic literature so far. The present study analyzes the motivational groups of internet usernames. The source used for this research is the database of usernames registered in the discussion forum *sapforums.lv* – altogether 522 units. They were classified into groups according to unifying characteristics, and each group was then analyzed in more detail. Subsequently, I have singled out the main tendencies (in terms of number and percentage) of username motivation.

Summing up the usernames registered in the statistics of *sapforums.lv*, we can conclude that most users have chosen either a real first name (130) or a name of unclear motivation (123). In quite many cases (over 25), usernames contain foreign language elements, nouns denoting various phenomena, animal names, hypocoristic forms of personal names, and various terms of endearment. Other motivational groups contain lesser used names. The following elements appear rarely: celebrity names, food terms, words denoting actions, surnames, and mythological names. Comparing these data with those found in linguistic literature of other countries, we can conclude that similar motivational groups of usernames have been observed elsewhere, too. Meanwhile, among the usernames in Latvia one cannot find the names of some of the religious, political and sports celebrities known in other countries.

Key words: lexis, onomastics, internet user names, user name motivation

Avoti

www.sapforums.lv

Literatūra

- Aleksiejuk 2013** – Aleksiejuk, Katarzyna. Personal names on the internet: usernames as address terms. *Language and society*, 4. 2013, 187–198. Pieejams tiešsaistē: <file:///C:/Users/User/Downloads/Personalnamesasusernames.pdf> [skatīts 01.02.2018].
- Balkunova, Rjanskaja 2010** – Balkunova, Aleksandra; Rjanskaja, Elvira. Mesto niknejmov v onomastike. *Vestnik Nižneartovskogo gosudarstvennogo humanitarnogo universiteta*, 2. Nižneartovsk: Izdatel'stvo Nižneartovskogo humanitarnogo universiteta, 2010, 17–22. Pieejams tiešsaistē: <https://cyberleninka.ru/article/n/mesto-niknejmov-v-onomastike> [skatīts 01.02.2018].
- Balode, Plēsuma 2015** – Balode, Laimute; Plēsuma, Ieva. Retie personvārdi Latvijā trešās tūkstošgades sākumā. *Onomastica Lettica*, 4. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2015, 220.–251.
- Bechar-Israeli 1995** – Bechar-Israeli, Haya. From <Bonehead> to <LoNehEAd>: nicknames, play, and identity on internet relay chat. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 1. Pieejams tiešsaistē: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1083-6101.1995.tb00325.x> [skatīts 19.07.2018].
- Blese 1929** – Blese, Ernests. *Latviešu personu vārdu un uzvārdu studijas. I. Vecākie personu vārdi un uzvārdi (XIII–XVI gs.)*. Rīga: A. Gulbis, 1929.
- Golomidova 2005** – Golomidova, Marina. Russkaja antroponimičeskaja sistema na rubeže vekov. *Voprosy onomastiki*, 2. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 2005, 11–21. Pieejams tiešsaistē: <http://www.ruslang.ru/doc/onomastica/onomastica2text.pdf> [skatīts 13.02.2018].
- Golovanova 2009** – Golovanova, Elena. Imja pol'zovatelja personal'nym komp'juterom kak ob'ekt poliparadigmāl'nogo analiza. *Etnolingvistika. Onomastika, Etimologija. Materialy meždunarodnoj naučnoj konferencii. Ekaterinburg. 8–12 sentjabrja 2009 g.* Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 2009, 60–62. Pieejams tiešsaistē: http://inslav.ru/images/stories/pdf/2009_Etnolingvistika_onomastika_etimologija.pdf [skatīts 02.02.2018].
- Hassa 2012** – Hassa, Samira. Projecting, Exposing, Revealing Self in the Digital World: Usernames as a Social Practice in a Moroccan Chatroom. *Names*, 60. 2012, 201–209. Pieejams tiešsaistē: http://www.academia.edu/1993057/Projecting_Exposing_Revealing_Self_in_the_Digital_World_Usernames_as_a_Social_Practice_in_a_Moroccan_Chatroom [skatīts 19.07.2018].

- Hämäläinen 2014** – Hämäläinen, Lasse. *Anthroponomastics Goes Internet: User Name as a Marker of Virtual Identity*. Pieejams tiešsaistē: <http://onomastics.co.uk/anthroponomastics-goes-internet/> [skatīts 20.07.2018].
- MLVV** – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. 2003–2017. Pieejama tiešsaistē: www.tezaurs.lv/mlvv.
- Naruszewicz-Duchlińska 2003** – Naruszewicz-Duchlińska, Alina. *Pseudonimy internetowe (nicknames) jako forma autoreklamy*. Olsztyn, 2003, 85–98. Pieejams tiešsaistē: <http://human.uwm.edu.pl/dzieskanat/duch/pseudo.doc> [skatīts 08.02.2018].
- Siliņa-Piņķe 2014** – Siliņa-Piņķe, Renāte. Rigas spātmittelalterliche Personennamen. *Beiträge zur Lexikographie und Namenforschung* 7. Herausgegeben von Silvio Blendler. Hamburg: Baar-Verlag, 2014, S. 220.
- Siliņa-Piņķe 2015** – Siliņa-Piņķe, Renāte. Antonius – Tennis un Antiņš. Ieskats latviešu personvārdu attīstībā. *Onomastica Lettica*, 4. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2015, 188.–219.
- Stafecka 2013** – Stafecka, Anna. Uzvārdi Latgalē: ieskats arhīvu materiālos. *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi*. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 60.–62.
- VPSV 2007** – *Valodniecības pamattermiņu skaidrojošā vārdnīca*. Sastādījis autoru kolektīvs V. Skujiņas vad. Rīga: Latviešu valodas institūts, Latviešu valodas aģentūra, 2007.
- Zuģicka 2011** – Zuģicka, Inese. Iesaukas mūsdienu Latgalē. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*, 6. Rīga: Latgales druka, 2011, 108.–127.
- Zuģicka 2015** – Zuģicka, Inese. *Čarka, Knopka, Trusāni* jeb ieskats Rēzeknes novada iesauku semantikā. *Valoda – 2015. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXV. Atb. red. Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saulē”, 2015, 337.–346. Pieejams tiešsaistē: <http://du.lv/zinatne-un-petnieciba/zinatniskie-izdevumi/valoda-dazadu-kulturu-konteksta/> [skatīts 15.02.2016].

Rebecca AKPANGLO-NARTEY

THE ORAL STOPS OF GA: AN INSTRUMENTAL VIEW

Abstract

In this study we examine the voice onset time (VOT) and duration of Ga (a Kwa language spoken by the indigenous people of Accra, the capital of Ghana) plosives and affricates in order to determine what differences and/or similarities exist between the voiced and voiceless plosives and affricates. In view of the fact that affricates start off as plosives and finish off as fricatives, we wish to establish the acoustic cues that set the two groups of stop sounds apart. The paper describes the VOT of seven Ga plosives (/b/, /p/, /d/, /t/, /k/, /kp/, /gb/) and two affricates (/tʃ/ and /dʒ/) at word-initial positions preceding seven different vowels /i/, /e/, /ɛ/, /a/, /ɔ/, /o/, /u/. Data were collected primarily from ten native Ga speakers at the University of Education Winneba (UEW), Ghana. The participants produced monosyllabic words, containing target sounds in a carrier phrase. The results show that the average VOT of Ga plosives is +44 ms for the voiceless plosive [p], +53 ms for the voiceless alveolar [t], and +67 ms for the voiceless velar plosive [k]. The VOT values of the voiceless oral stops fall within the long voicing lag (Kent, Read 2002) whereby voicing starts way after the release of occlusion. The voiced alveolar plosive has VOT of -72 ms while the voiced bilabial plosive [b] has VOT of -83 ms. Thus these sounds can be classified among the 'Voicing Lead' or 'Pre-voicing' category of VOT. The study also shows that there is a vowel effect on the VOT of consonants, but the effects of the vowels on different consonants are not uniform in all cases.

Keywords: voice onset time, acoustic, oral stop sounds, plosives, affricates

Ga valodas orālīe slēdzeņi: instrumentāls pētījums

Kopsavilkums

Šajā pētījumā tiek aplūkots ga valodas (pieder pie Nigēras-Kongo valodu saimes kva valodu grupas, kurā runā Ganas galvaspilsētas Akras

pamatiedzīvotāji) eksplozīvo un afrikatīvo slēdzeņu balsīguma sākuma laiks (VOT) un ilgums, lai noskaidrotu līdzības un/vai atšķirības starp balsīgajiem un nebalsīgajiem eksplozīvajiem un afrikatīvajiem slēdžeņiem. Ņemot vērā to, ka afrikatīvie slēdžeņi sākas kā eksplozīvie slēdžeņi un beidzas kā spraudzeņi troksneņi, šajā pētījumā tiek meklētas akustiskās pazīmes, kas ļautu savstarpēji nošķirt divas slēdzeņu grupas. Pētījumā aplūkots balsīguma sākuma laiks septiņiem ga valodas eksplozīvajiem slēdžeņiem (/b/, /p/, /d/, /t/, /k/, /kp/, /gb/) un diviem afrikatīvajiem slēdžeņiem (/tʃ/ un /dʒ/) vārda sākumā pirms septiņiem dažādiem patskaņiem /i/, /e/, /ɛ/, /a/, /ɔ/, /o/, /u/. Dati tika iegūti no desmit ga valodas runātājiem Pedagoģijas universitātē Vinnebā, Ganā. Dalībnieki izrunāja vienzilbes vārdus ar mērķa skaņām nesējteikumā. Rezultāti rāda, ka ga valodas eksplozīvo slēdzeņu vidējais balsīguma sākuma laiks ir +44 ms līdzskanī [p], +53 ms nebalsīgajam alveolārajam līdzskanī [t] un +67 ms nebalsīgajam velārajam līdzskanī [k]. Nebalsīgo orālo slēdzeņu balsīguma sākuma laiks atbilst lielumam balsīguma aizkavējumam (*long voicing lag*, Kent, Read 2002), kad balsīgums sākas ievērojami pēc slēguma atbrīvošanas. Balsīgā alveolārā eksplozīvā slēdzeņa [d] balsīguma sākuma laiks ir -72 ms, savukārt balsīgajam bilabiālajam [b] tas ir -83 ms. Tādējādi šie slēdžeņi var tikt uzskatīti par pirmbalsīguma (*pre-voicing*) līdzskaņiem. Pētījumā konstatēts, ka līdzskaņu balsīguma sākuma laiku ietekmē arī blakus esošais patskanis, lai gan patskaņu ietekme dažādiem līdzskaņiem ir atšķirīga.

Atslēgvārdi: balsīguma sākuma laiks, akustika, orālie slēdžeņi, eksplozīvie slēdžeņi, afrikatīvie slēdžeņi

References

- Barton, Macken 1980** – Barton, David; Macken, Marlys A. An instrumental analysis of the voicing contrast in word-initial stops in the speech of four year old English speaking children. *Language and Speech*, 1980, 159–169.
- Boersma 2001** – Boersma, Peter. Praat, a system for doing phonetics by computer. *Glott International*, 5, 2001, 341–345.
- Cho, Ladefoged 1999** – Cho, Taehong; Ladefoged, Peter. Variation and universals in VOT: Evidence from 18 languages. *Journal of Phonetics*, 27, 1999, 207–229.
- Docherty 1992** – Docherty, Gerald. *The Timing of Voicing in British English Obstruents*. Berlin: Foris, 1992.

- =====
- Grobler et al. 2002** – Grobler, Isabella Johanna; Merwe, Anita van der; Groenewald, Emily. Voice onset time of Afrikaans speaking children aged four to seven years. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies*, 1–2, 2002, 47–63.
- Jones, Meakins 2013** – Jones, Caroline; Meakins, Felicity. Variation in voice onset time in stops in Gurindji Kriol: picture naming and conversational speech. *Australian journal of linguistics*, 33 2, 2013, 196–220.
- Keating et al. 1983** – Keating, Patricia A.; Linker, Wendy; Huffman, Marie. Patterns in allophone distribution for voiced and voiceless stops. *Journal of Phonetics*, 15, 1983, 277–290.
- Kent, Read 2002** – Kent, Ray D.; Read, Charles. *The acoustic analysis of speech*. Chichester, UK: John Wiley and sons, 2002.
- Kuan-Yi, Li-Mei 2008** – Kuan-Yi, Chao; Li-Mei, Chen. A cross-linguistic study of voice onset time in stop consonant productions. *Computational Linguistics and Chinese Language Processing*, 13.2, 2008, 215–232.
- Lein et al. 2016** – Lein, Tatjana; Kupisch, Tanja; Weijer, Joost van de. Voice onset time and global foreign accent in German-French simultaneous bilinguals during adulthood. *International Journal of Bilingualism*, 20 (6), 2016.
- Lisker, Abramson 1964** – Lisker, Leigh; Abramson, Arthur Seymour. A cross-language study of voicing in initial stops: Acoustical measurements. *Word*, 20(3), 1964, 384–422.
- MacLeod, Stoel-Gammon 2005** – MacLeod, Andrea A. N.; Stoel-Gammon, Carol. Are bilinguals different? What VOT tells us about simultaneous bilinguals. *Journal of Multilingual Communication Disorders*, 3(2), 2005, 118–127.
- Maddieson 1991** – Maddieson, Ian. Testing the universality of phonological generalization with a phonetically specified segment database: results and limitations. *Phonetica*, 48, 1991, 193–206.
- Ogut et al. 2006** – Ögüt, Fatih; Kiliç, Mehmet Akif; Engin, Erkan Zeki; Midilli, Rasit. Voice onset times for Turkish Stop Consonants. *Speech Communication*, 48(9), 2006, 1094–1099.
- Perara-Lunde et al. 2016** – Perara-Lunde, Molly; Lindsey, Jessica; File-Muriel, Richard J. Voiced onset timing in the English of Spanish heritage speakers. *Revista Interaccion*, 14, 2016, 17–26.
- Rashid, Akhtar 2014** – Rashid, Haroon; Akhtar, Raja. A phonetic and acoustic analysis of Hindko oral stops. *Acta Linguistica Asiatica*, 4 (1), 2014.
- Rochet, Fel 1991** – Rochet, Bernard L.; Fel, Yanniel. Effect of Consonant and Vowel context on Mandarin Chinese VOT. *Canadian Acoustics*, 19(4), 1991, 105.

-
- Swartz 1992** – Swartz, Bradford L. Gender differences in voice onset time. *Perceptual and Motor Skills*, 75, 1992, 983–992.
- Whiteside, Irving 1997** – Whiteside, Sandra P.; Irving, Caroline J. Speakers' sex differences in voice onset time: some preliminary findings. *Perceptual and Motor Skills*, 85, 1997, 456–463.

Rasmus PUGGAARD

REALIZATIONS OF /t/ IN JUTLANDIC DIALECTS OF DANISH

Abstract

Danish /t/ is an aspirated alveolar stop, and it is a well-known fact that the aspiration is typically realized as affrication in Standard Danish (e.g. Basbøll 2005: 60). An overt feature of the traditional dialect of Northern Jutland is the tendency to use a phonetic variant of /t/ sometimes called the ‘dry /t/’, realized with noiseless aspiration instead of affrication. ‘Dry /t/’ is typically realized with a dental place of articulation, and a significantly shorter Voice Onset Time (VOT) than Standard Danish /t/. In this paper, it is proven that ‘dry /t/’ – or at least a lower degree of noisy affrication and a shorter VOT than in Standard Danish – is found to some extent in all the major traditional dialect areas of the Jutland peninsula. Systematic variation in /t/ realization from dialect area to dialect area was also observed, in spite of the peninsula being a relatively small geographic area.

The study furthermore found an interesting association between the degree of frication, VOT, and the dialect area. Fully affricated /t/ was practically never found in Northern Jutlandic, and in the Southern dialect, dry /t/ was found only with a short VOT in unstressed syllables, with affricated or highly noisy /t/ otherwise being the norm. In short, there is a continuum of interplay between VOT and affrication in /t/ realization, so that in Northern Jutland even low levels of noisy aspiration are associated with a high VOT, while in Southern Jutland even affrication proper is not associated with a high VOT.

Keywords: Danish, dialectology, phonetics, variation, Voice Onset Time

Līdzskaņa /t/ realizācijas dāņu valodas jitlandiešu dialektos

Kopsavilkums

Dāņu /t/ ir aspirēts alveolārs slēdzenis, un ir labi zināms, ka dāņu standartvalodā aspirācija parasti tiek realizēta kā afrikācija (sk., piemēram, Basbøll 2005: 60). Ziemeļjitlandes tradicionālā dialekta tipiskā iezīme ir tendence izmantot /t/ fonētisko variantu, ko dažkārt mēdz dēvēt par „saušo /t/” un kas tiek realizēts ar beztrokšņa aspirāciju, nevis afrikāciju. „Sausais /t/” parasti tiek izrunāts ar dentālu artikulācijas vietu un ievērojami īsāku balsīguma sākuma laiku (VOT) nekā dāņu standartvalodas /t/. Šajā pētījumā ir novērots, ka „sausais /t/” – vai vismaz mazāk izteikta afrikācija un īsāks balsīguma sākuma laiks nekā dāņu standartvalodā – vairāk vai mazāk ir atrodams visās galvenajās Jitlandes pussalas tradicionālā dialekta zonās. Pētījumā konstatēta arī sistēmiska /t/ realizāciju variēšana atkarībā no dialekta zonas, neraugoties uz pussalas nelielo platību.

Pētījumā tika novērota arī interesanta saistība starp afrikācijas pakāpi, balsīguma sākuma laiku un dialekta zonu: /t/ ar pilnīgu afrikāciju praktiski netika konstatēts ziemeļjitlandiešu dialektā, savukārt dienvidjitlandiešu dialektā „sausais /t/” ir sastopams tikai ar īsu balsīguma sākuma laiku neuzsvērtās zilbēs, bet citādi /t/ tiek izrunāts ar afrikāciju vai lielu trokšņa apjomu. Kopumā /t/ izrunā ir novērota pastāvīga saistība starp balsīguma sākuma laiku un afrikāciju: Ziemeļjitlandē pat zemas pakāpes aspirācija ar troksni saistās ar garu balsīguma sākuma laiku, savukārt Dienvidjitlandē pat izteikta afrikācija nav saistīta ar garu balsīguma sākuma laiku.

Atslēgvārdi: dāņu valoda, dialektoloģija, fonētika, variēšana, balsīguma sākuma laiks

References

- Andersen 1981** – Andersen, Torben Arboe. Dialektbånd og databehandling. *Ord & Sag*, 1, 1981, 11–18. Available online: http://jysk.au.dk/fileadmin/www.jysk.au.dk/publikationer/centrets_publicationer/ord_sag_1_-_25/ordsag1.pdf [accessed on 29.04.2018].
- Basbøll 2005** – Basbøll, Hans. *The Phonology of Danish*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2005.

- =====
- Boersma, Hamann 2008** – Boersma, Paul; Hamann, Silke. The evolution of auditory dispersion in bidirectional constraint grammars. *Phonology*, 25, 2, 2008, 217–270.
- Boersma, Weenink 2016** – Boersma, Paul; Weenink, David. *Praat: Doing Phonetics by Computer*, version 6.0.21. Available online: <http://www.fon.hum.uva.nl/praat> [accessed on 29.04.2018].
- Bounds et al. 2011** – Bounds, Paulina; Palosaari, Naomi; Kretzschmar Jr., William A. Issues in using legacy data. *Sociophonetics. A Student's Guide*. Eds.: Di Paolo, Marianna; Yaeger-Dror, Malcah. London, New York: Routledge, 2011, 46–57.
- Cho, Ladefoged 1999** – Cho, Taehong; Ladefoged, Peter. Variations and universals in VOT. Evidence from 18 languages. *Journal of Phonetics*, 27, 1999, 27–229.
- Espegaard 1996** – Espegaard, Arne. *Nogle nordjyske mål I. Sproghistorie og dialektgeografi*. Hjørring: Forlaget Vendsyssel, 1996.
- Fischer-Jørgensen, Hutter 1981** – Fischer-Jørgensen, Eli; Hutter, Birgit. Aspirated stop consonants before low vowels. A problem of delimitation. *Annual Report of the Institute of Phonetics, University of Copenhagen*, 15, 1981, 77–102.
- Foulkes et al. 2011** – Foulkes, Paul; Docherty, Gerard; Jones, Mark J. Analyzing stops. In: Di Paolo, Marianna; Yaeger-Dror, Malcah (eds.). *Sociophonetics. A Student's Guide*. London, New York: Routledge, 2011, 58–71.
- Grønnum 2000** – Grønnum, Nina. Illustrations of the IPA. Danish. *Journal of the International Phonetic Association*, 28, 2000, 99–105.
- Grønnum 2005** – Grønnum, Nina. *Fonetik og Fonologi. Almen og Dansk*, 3rd edition. Copenhagen: Akademisk Forlag, 2005.
- Hansen 1991** – Hansen, Erik. Den danske rigssprogsnorm. *Nydanske Studier & Almen Kommunikationsteori*, 12, 1991, 65–82. Available online: <http://www.nys.dk/article/viewFile/16036/13878> [accessed on 29.04.2018].
- Hansen 2008** – Hansen, Inger Schoonderbek. Jysk Ordbog. Rapport fra en digital ordbog. *Nordiska Studier i Lexikografi*, 9, 2008, 209–218. Available online: <https://tidsskrift.dk/nsil/article/view/19159/16792> [accessed on 29.04.2018].
- Hay, Foulkes 2016** – Hay, Jennifer; Foulkes, Paul. The evolution of medial /t/ over real and remembered time. *Language*, 92, 2, 2016, 298–330.
- JASP Team 2016** – JASP Team. *JASP. A Fresh Way to Do Statistics*, version 0.8.0.1. Available online: <https://jasp-stats.org> [accessed on 29.04.2018].

- Jensen 1902** – Jensen, J. M. *Et Vendelbomåls Lyd- og Formlære*. Copenhagen: H. H. Thieles Bogtrykkeri, 1902.
- Klatt 1975** – Klatt, Dennis H. Voice onset time, frication, and aspiration in word-initial consonant clusters. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 18, 1975, 686–706.
- Kristiansen 1990** – Kristiansen, Tore. *Udtalenormering i Skolen. Skitse af en Ideologisk Bastion*. Copenhagen: Gyldendal, 1990.
- Kristiansen 1998** – Kristiansen, Tore. The role of the standard ideology in the disappearance of the traditional Danish dialects. *Folia Linguistica*, 32, 1/2, 1998, 115–129.
- Kristiansen 2003a** – Kristiansen, Tore. Language attitudes and language politics in Denmark. *International Journal of the Sociology of Language*, 159, 2003, 57–71.
- Kristiansen 2003b** – Kristiansen, Tore. Danish. In: Deumart, Ana; Vandenburg, Wim (eds.). *Germanic Standardizations. Past to Present*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2003, 69–91.
- Mortensen, Tøndering 2013** – Mortensen, Johannes; Tøndering, John. The effect of vowel height on Voice Onset Time in stop consonants in CV sequences in spontaneous Danish. In: Eklund, Robert (ed.). *Proceedings of Fonetik 2013. The XXVIIth Annual Phonetics Meeting 12–13 June 2013*. Linköping: Linköping University, 2013, 49–52. Available online: https://liu.se/ikk/fonetik2013/proceedings/1.466786/Mortensen_Tondering_Fonetik2013.pdf [accessed on 29.04.2018].
- Nielsen 1959** – Nielsen, Niels Åge. *De Jyske Dialekter*. Copenhagen: Gyldendal, 1959.
- Nielsen 1984** – Nielsen, Bent Jul. *Bidrag til Vendelbomålets Fonologi. Del I: Dialekten i Tornby*. Copenhagen: Akademisk Forlag, 1984.
- Pedersen 2003** – Pedersen, Inge Lise. Traditional dialects of Danish and the de-dialectization 1900–2000. *International Journal of the Sociology of Language*, 159, 2003, 9–28.
- Petersen 2009a** – Petersen, Niels Reinholt. Aspirater. In: *Den Store Danske*. Copenhagen: Gyldendal, 2009. Available online: http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Sprog/Fonologi/aspirater [accessed on 29.04.2018].
- Petersen 2009b** – Petersen, Niels Reinholt. Affrikater. In: *Den Store Danske*. Copenhagen: Gyldendal, 2009. Available online: http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Sprog/Fonologi/affrikater [accessed on 29.04.2018].
- Prokić, Cysouw 2013** – Prokić, Jelena; Cysouw, Michael. Combining regular sound correspondences and geographic spread. *Language Dynamics and Change*, 3, 2013, 147–168.

- =====
- Puggaard 2015** – Puggaard, Rasmus. How do Danish L2 learners produce the distinction between *tai-cai-zai*? Presented at *International Symposium on Chinese Theoretical and Applied Linguistics*, December 10–12, 2015, Newcastle University.
- Puggaard forthc.** – Puggaard, Rasmus. The productive acquisition of dental obstruents by Danish learners of Chinese. Newcastle-upon-Tyne. Eds.: Chen Dongyan; Guo Yanyu. Cambridge Scholars Publishing. Forthcoming.
- Rasmussen 2002** – Rasmussen, Ove. Jysk Ordbog. En 70-årig med fremtid i. *Ord & Sag*, 22, 2002, 4–15. Available online: http://jysk.au.dk/fileadmin/www.jysk.au.dk/publikationer/centrets_publicationer/ord_sag_1_-_25/ordsag22.pdf [accessed on 29.04.2018].
- Sørensen 1991** – Sørensen, Viggo (ed.). De jyske hoveddialekter. *Ord & Sag*, 11, 1991, 52. Available online: http://jysk.au.dk/fileadmin/www.jysk.au.dk/publikationer/centrets_publicationer/ord_sag_1_-_25_ordsag11.pdf [accessed on 29.04.2018].
- Trudgill 1972** – Trudgill, Peter. Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich. *Language in Society*, 1, 2, 1972, 179–195.